د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د
روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تألیف لوی ریاست

د ښوونکي کتاب
د تاریخ د تدریس لارښود

لسم ټولګی

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۳۹۲ هـ. ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو
د روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

د ښوونکي کتاب
د تاریخ د تدریس لارښود

لسم ټولگی

د چاپ کال : ۱۳۹۲ هـ.ش

(c) ketabton.com: The Digital Library

مؤلفان:

- پوهنمل زلمی هوتک
- سرمؤلف عبدالغیاث غوری
- معاون سر مؤلف شیر محمد رونقي
- مؤلف عبدالمالک عابد
- مؤلف قدیم شیرزی بابکرخیل
- معاون مؤلف ستوری سادات
- معاون مؤلف ذبیح الله دشتي

علمي او مسلکي ایډیټ:

- پوهنمل زلمی هوتک

د ژبې ایډیټ:

- مؤلف محمد سهراب دیدار

دیني، سیاسي او کلتوري کمیټه:

- مؤلف عبدالرقیب جهید
- حبیب الله راحل د تعلیمي نصاب په برخه کې د پوهنې وزارت سلاکار

د څارنې کمیټه:

- دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معین
- دکتور شیر علي ظریفي د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې مسؤول
- د سرمؤلف مرستیال عبدالظاهر ګلستانی د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس.

ډیزاین: عنایت الله غفاری

د چاپ د سمون چارې: محمد کبیر حقمل د پوهنې وزارت د نشراتو او اطلاعاتو رئیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی — دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې — هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی — د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو — د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، ګوجر دي — پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي — هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیږي — لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به — لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې د وزیر پیغام

ګرانو استادانو او ښوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې چمتوکیږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم د وخت له غوښتنوسره سم علمي او رغنده پراختیا ومومي. البته نه ښایي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

د ښوونکی د لارښود دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې بنسټ چمتو اوترتیب شوی دی. د تدریس د نویو میتودونو له مخې فعالیتونه او معلوماتي مواد په کې ورزیات شوي دي چې په ډاډ سره به د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو د فعال ساتلو لپاره ګټور او اغېزمن وي.

هیله من یم د دې کتاب منځپانګه، چې د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تالیف او چمتو شوې، ستاسو درنو استادانو د ګټې وړ وګرځي. له فرصت څخه په استفادې د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه غوښتنه کیږي د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې مرسته وکړي چې په دې توګه د پوهنې د نظام موخې او هیلې ترسره شي او ځوان نسل او هېواد ته ښې پایلې او بریاوې ور په برخه کړي.

زموږ ګران استادان او ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې ستره دنده او درونده مسؤولیت لري.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو او ارزښتونو، د ټولنې د څرګندو اړتیاوو، ملي ګټو او وطنپالنې له روحیې او د ساینس او تکنالوژۍ له نوو علمي معیارونو سره سم پراختیا ومومي.

ددې سترې ملي موخې د تر لاسه کولو لپاره د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده ګټورو وړاندیزونو له لار ې زموږ له مؤلفانو سره د درسي او د ښوونکي د لارښود دکتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه، چې ددې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې برخه اخیستې او همدارنګه له ملي او نړیوالو درنو موسسو او نورو ملګرو هېوادونو څخه، چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تدوین او د درسي او د ښوونکي د لارښود کتابونو په چاپ او وېش کې یې مادي یا معنوي مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم او د لا نورو مرستو هیله یې لرم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردک

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

عنوان	مخ
لومړۍ څپرکی	۱
ښوونیز یا تعلیمي نصاب څه شی دی؟	۱
د ښوونکي لارښود	۲
د افغانستان د پوهنې ښوونیزه او روزنیزه پالیسي	۳
په افغانستان کې د ښوونې او روزنې عمومي موخې (هدفونه)	۵
د تدریس ستراټېژي	۸
د مضمون د تدریس وسیلې او بنسټیز توکي	۱۲
دویم څپرکی	۱۴
د مضمون د تدریس لارښود	۱۴
د (۱) لوست د تدریس لارښود پلان	۱۵
د (۲) لوست د تدریس لارښود پلان	۱۷
د (۳) لوست د تدریس لارښود پلان	۱۹
د (۴) لوست د تدریس لارښود پلان	۲۲
د (۵) لوست د تدریس لارښود پلان	۲۴
د (٦) لوست د تدریس لارښود پلان	۲٦
د (۷) لوست د تدریس لارښود پلان	۲۸
د (۸) لوست دتدریس لارښود پلان	۳۰
د (۹) لوست دتدریس لارښود پلان	۳۳
د (۱۰) لوست دتدریس لارښود پلان	۳٦
د (۱۱) لوست دتدریس لارښود پلان	۳۹
د (۱۲) لوست دتدریس لارښود پلان	۴۲
د (۱۳) لوست دتدریس لارښود پلان	۴۵
د (۱۴) لوست دتدریس لارښود پلان	۴۷
د (۱۵) لوست دتدریس لارښود پلان	۴۹
د (۱٦) لوست دتدریس لارښود پلان	۵۲
د (۱۷) لوست دتدریس لارښود پلان	۵۴
د (۱۸) لوست دتدریس لارښود پلان	۵٦
د (۱۹) لوست دتدریس لارښود پلان	۵۸
د (۲۰) لوست دتدریس لارښود پلان	٦۱
د (۲۱) لوست دتدریس لارښود پلان	٦۴
د (۲۲) لوست د تدریس لارښود پلان	٦٦
د (۲۳) لوست د تدریس لارښود پلان	٦۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۲۴) لوست د تدریس لارښود پلان ۷۰
د (۲۵) لوست د تدریس لارښود پلان ۷۲
د (۲٦) لوست د تدریس لارښود پلان ۷۴
د (۲۷) لوست د تدریس لارښود پلان ۷٦
د (۲۸) لوست د تدریس لارښود پلان ۷۸
د (۲۹) لوست د تدریس لارښود پلان ۸۰
د (۳۰) لوست د تدریس لارښود پلان ۸۳
د (۳۱) لوست د تدریس لارښود پلان ۸٦
د (۳۲) لوست د تدریس لارښود پلان ۸۸
د (۳۳) لوست د تدریس لارښود پلان ۹۰
د (۳۴) لوست د تدریس لارښود پلان ۹۳
د (۳۵) لوست د تدریس لارښود پلان ۹۵
د (۳٦) لوست د تدریس لارښود پلان ۹۷
د (۳۷) لوست د تدریس لارښود پلان ۱۰۰
د (۳۸) لوست د تدریس لارښود پلان ۱۰۲
د (۳۹) لوست د تدریس لارښود پلان ۱۰۵
د (۴۰) لوست د تدریس لارښود پلان ۱۰۷
د (۴۱) لوست د تدریس لارښود پلان ۱۰۹
د (۴۲) لوست د تدریس لارښود پلان ۱۱۱
د (۴۳) لوست د تدریس لارښود پلان ۱۱۳
د (۴۴) لوست د تدریس لارښود پلان ۱۱۵
د (۴۵) لوست د تدریس لارښود پلان ۱۱۸
د (۴٦) لوست د تدریس لارښود پلان ۱۲۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

سریزه

ښوونیز یا تعلیمي نصاب څه شی دی؟

په دې اړه هرڅوک بېلابېل نظر لري، څوک يې درسي مفردات ګڼي او څوک يې درسي کتاب بولي. د ښوونې او روزنې پوهانو يې هم بېلا بېل تعريفونه کړي دي. ښوونيز يا تعليمي نصاب هغه لارښود دی چې د ښوونې او روزنې ټول فعاليتونه پکې شامل او تر لاسه کول يې هدف دی.

تعليمی نصاب له ټاکلې پوهې، مهارتونو او ذهنيتونو څخه عبارت دی چې يوه تعليمي موسسه يې زده کړه د خپلو زده کوونکو لپاره په پام کې نيسي. په بله وينا تعليمي نصاب د يوې تعليمي موسسې د ښوونيزو او روزنيزو زده کړو د پروګرام ټولې زده کړې دي چې درسي کتاب، درسي مرستندويه توکي، د ښوونکي لارښود، تجربې او عملي کارونه پکې شامل دي.

هغه څه چې نن يې د ښوونې او روزنې د ماهرينو پام ځانته اړولی دی، ددې پوښتنې ځواب دی: د مفرداتو چمتو کوونکي او د درسي کتابونو ليکوال بايد څه شی په ټاکلو لارو چارو زده کونکو ته ورزده کړي چې په اوسني او راتلونکی ژوند کې يې ګټور وي؟

ټول يو شان په دې نظر دي چې کوچنيان په بېلابېلو شرايطو کې وده کوي او په راتلونکې کې له نوو موضوعګانو سره مخامخ کيږي. له دې امله زياتره ددې پېژندل ډېر سخت دي، چې هغوی ته د څه شي زده کړه اړينه او د څه شي ورته نه ده او د زده کړې تر ټولو اغېزمنه لاره کومه يوه ده.

له بله پلوه د ځوانی پېر د خپلواکې پرېکړې د کولو، د مسؤوليت د منلو، راتلونکې ته د کتنې او په مسايلو کې بيا غور په څېر ځانګړتياوو له مخې دا پېر له نور پېرونو څخه جلا کوي. ځوانان له ټولنې سره رغنده راشه درشه او د لويانو نړۍ ته د ورننوتو لپاره د بېلابېلو وړتياوو موندلو ته اړتيا لري. هغوی بايد پوه شي هغه ټولنه څنګه ده چې دوی پکې اوسيږي او څومره پوهه او علمي وړتياوې ورته پکار دي. هغوی ځان پېژندنې ته اړتيا لري، پېښو او حوادثو ته څنګه ګوري، حقايق څنګه درک کولای شي، څنګه انتخاب کولای شي او څنګه عمل کوي؟ هغوی هغه پوهې ته اړتيا لري چې يې فکر کولو، مطالعې او په ټولنيز ژوند کې تحقيق ته وهڅوي.

پورته وينا ته په پام د (تاريخ) د درسي مفرداتو په چمتو کولو کې، په داسې حال کې چې له علمي اړتياوو سره تړاو لري، د زده کړې په نوو لارو چارو ټينګار شوی، ترڅو زده کړه د پخوانيو لارو چارو پرځای پر هغه زده کړې ډېر ټينګار وشي چې د فعالې،ګډې، ابتکاري او انتقادي زده کړې په لارو چارو ولاړه وي.

په فعالې او ګډې (مشارکتي) زده کړې يا فعالې زده کړې (Active Learning Method) کې ښوونکی د تدريس په بهير کې ستره ونډه لري. د ښوونکي دنده په دې نقش کې د معلوماتو او پوهې په لېږدونه پای ته نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسیږي. هغه د زده کړې تجربې په غوږ نیولو او حفظولو پورې تړلې نه بولي. په دې نقش کې ښوونکی د زده کړې تر پام لاندې شرایطو لارښود او مرسته کوونکی دی. هغه د مطلبونو د یو اړخیز انتقال پر ځای د زده کړې پر لارو چارو، د تجربې په ترلاسه کولو او د مسئلې په حلولو ډېر ټینګار کوي. د ښوونکي د لارښود د کتاب یوه موخه هم د زده کړې لپاره د لارو چارو وړاندې کول دي.

د ښوونکي ددې لارښود د تالیف د نورو موخو او لاملونو په ترڅ کې د زده کړو د موخو څرګندول، د محتوا (متن) د ټاکلو اصول او د تاریخ ټولګي د لسم درسي کتاب ارزول دي.

دا درسي کتاب د تاریخ زده کړې لپاره چمتو شوی او د زده کوونکو د زده کړې لپاره یکې د ډېر تجربو رامنځته کول په پام کې نیول شوي دي، د ښوونکي د لارښود د کتاب چمتو کول اړین بلل شوي. باید ومنو چې تدریس او زده کړه یو ابتکاري او تجربي کار دی او نوښتګر او مبتکر ښوونکي په دې برخه کې نوي، نوي شیان او لارې چارې رامنځته کوي. دا باید هم له یاده ونه ایستل شي چې د زده کړې د ستراتیژۍ په ټاکلو کې، له موخو، د ارزونې له لارو چارو، د زده کوونکو دګډون شونتیا او نور اصول چې د ارواپېژندنې، د ترتیبي اروایوهنې او د زده کړې د اروایوهنې سره په همغږۍ کې زموږ په وړاندې پرتې دي، باید سم پام وشي. دا هم باید له یاده ونه ایستل شي، چې متن د کومو اصولو له مخې وټاکل شي، د محتوا د همغږي کولو اصول کوم دي؟ د تدریس او ارزونې لارې چارې کومې دي او څه اهمیت لري؟ دا چې د مهمو مفهومونو راایستل څنګه سرته رسیږي، د ښوونکي په دې لارښود کې څرګند شوي دي.

د ښوونکي لارښود

د ښوونکي لارښود د ښوونکو د زده کړې یوه وسیله ده؛ هغه کتاب دی چې له ښوونکي سره مرسته کوي د یو درسي ساعت او یا د تعلیمي دورې په اوږدو کې د خپل تدریس پلان چمتو کړي. د ښوونکي په لارښود کې د هر لوست عمومي او خصوصي موخې، د تدریس وسایل، لارې چارې، د زده کوونکو د انګېزې پارول، د ښوونکي فعالیتونه، د زده کوونکو فعالیتونه، د زده کوونکو د زده کړې د تحکیم برخه او ارزونه او په پای کې د لوست په اړوند اضافي معلومات او اختځلیکونه په پام کې نیول شوي دي. د ښوونکي لارښود ددې لپاره لیکل کیږي، چې ښوونکي د درسي پلان له جوړولو او د زده کړې په یو پړاو کې د ښوونې او روزنې له عمومي موخو سره بلد کړي. له ښوونکو سره مرسته وکړي د هر لوست مفاهیم او موضوعات وپېژني، د لوست په اړوند ورته اضافي معلومات چمتو کړي، د هېواد په ټولو ښوونځیو کې د درسي کتاب د یو خېل او همغږي تدریس لپاره لاره هواره کړي او په دې توګه د افغانستان په ټولو ښوونځیو کې د لوست تدریس په پام کې نیول شوې دورې کې سرته ورسوي او درسي کتاب بشپړ کړي. دا خبره اړینه کړي، چې درسي کتاب، هغسې چې د هېواد په پلازمېنې یا د بل لوی ښار په کوم عصري ښوونځي کې تدریسیږي، د هېواد د لرې پرتو ولسوالیو او بانډو په ښوونځیو کې هم هماغسې یو خېل او یو راز تدریس شي او لکه چې ویل کیږي د یو متوازن او هر اړخیز معارف لپاره په ټول هېواد کې لاره هواره کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان د پوهنې ښوونیزه او روزنیزه پالیسي

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د اساسي قانون په شپاړسمه، دري ځلویښتمه، څلور ځلویښتمه، پنځه ځلویښتمه، شپږځلویښتمه او اووه ځلویښتمه ماده کې د درج شوو احکامو او د افغانستان د پوهنې د قانون د شپږمې، اوومې مادې او نورو احکامو له مخې او د هېواد د معنوي او مادي اړتیاوو او واقیعتونو ته په پام او د افغانستان د ښوونې او روزنې د نظام د اساسي لیکو د انځورولو په خاطر د افغانستان د اسلامي جمهوري دولت د پوهنې ښوونیزه او روزنیزه پالیسې په لاندې ټکو کې رانغاړل کیږي:

۱. د خدای پالنې، د اسلامي احکامو او ارزښتونو تطبیق ته د پابندۍ، وطن دوستۍ، د ملي یووالي ټینګښت، ګډ ژوند او بشر دوستۍ په روحیې د هېواد د ماشومانو، تنکیو ځوانانو او ځوانانو لپاره، که ښځینه وي یا نارینه، د ښوونې او روزنې د زمینو چمتوکول،
۲. له خپلواکۍ، ملي واکمنۍ، د ځمکنۍ بشپړتیا، اسلامي ورورولۍ، ملي پیوستون، له سولې سره د مینې او فرهنګي بډاینې څخه د دفاع، د توپیر او زور زیاتی د ټولو بڼو او ډولونو د له منځه وړلو د روحیې پیاوړتیا،
۳. د ښوونیزو او روزنیزو موسسو بیا رغاول، جوړول، پراختیا او سمبالول،
٤. په نړۍ کې له علمي مثبتو بدلونونو سره جوخت د هېواد د ښوونیز اوروزنیز سیستم پراختیا،
۵. د نورو هېوادونو له ښوونیزو اوروزنیزو رغندو او بریالیو تجربو څخه ګټه اخیستنه،
٦. د جنس، توکم، ژبې، مذهب، نژاد او ټولنیز دریځ له په پام کې نیولو پرته ټولو ته تر لومړنیو او منځنیو (۱-۹) ټولګیو پورې په جبري او وړیا توګه د لومړنیو زده کړو چمتو کول،
۷. په (دولتي او خصوصي) ښوونځیو کې په هغو ژبو تدریس، چې په اساسي قانون کې تسجیل شوي دي.
۸. د اسلام د سپیڅلي دین له زده کړو، د افغانستان د اسلامي جمهوریت د اساسي قانون د ارزښتونو او د افغاني ټولنې له دودونو سره سم او د پیداګوژیکي اصولو او عملي تجربو ته په پام او د افغانستان د ښوونې او روزنې د کیفي ښه والي په خاطر د افغانستان د پوهنې سیستم د هلکانو او نجونو د جلاوالي پر بنسټ ولاړ دی. له دې امله ګډه زده کړه د لومړنۍ دورې له دریم ټولګي څخه وروسته د زده کړې په هیڅ یوه موسسه کې، که دولتي وي یا خصوصي، کورونو، ورزشي کلپونو او نورو ځایونو کې مجاز نه ده.
۹. د دریمو ژبو تدریس (د اساسي قانون ۱۶ ماده) په اړوندو سیمو کې د یو مضمون په توګه،
۱۰. د بیځایه شوو کورنیو، کډوالو او د ځانګړو اړتیاوو لرونکو زده کوونکو ته د ښوونې او روزنې د زمینو چمتو کول،
۱۱. د اسلامي زده کړو د مدرسو، عمومي زده کړو، حرفوي او مسلکي ښوونځیو او د ښوونکو د روزنې موسسو پراخوالی او د هغوی سمبالول،
۱۲. د ښوونکو د علمي او مسلکي سویې لوړول،
۱۳. د ښوونکو د ژوندانه د حالت سمول،
١٤. د بیسوادۍ د له منځه وړلو، د حیاتي سواد او د کارګري متممو ښوونځیو (نارینه او ښځینه) د پراخوالي لپاره هلې ځلې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. د افغانستان د پلي شوو قوانينو په اډانه (چوکاټ) کې د پوهنې د مسلکي تخصصي، اداري ظرفيتونو په رغاولو، سمبالولو او لوړولو کې د هېوادونو، نړيوالو موسسو، غير دولتي موسسو او اشخاصو له بې غرضه او بشر دوستانه مرستو او ونډې څخه ملاتړ،
۱٦. د متوازن معارف پياوړتيا او د هېواد په مرکز او ولايتونو کې د ښوونيزو او روزنيزو امکاناتو سم او عادلانه ويش،
۱۷. د تاوتريخوالي، تبعيض، ناروا جګړو، نشه يي توکو، مسکراتو او اخلاقي مفاسدو په څېر د ناوړو پدېدو پر زيانونو د زده کوونکو خبرول،
۱۸. ازادۍ، سولې، سوله ييز ګډ ژوند، شورا او دموکراسۍ، بشري حقونو ته درناوی او د استوګنې د چاپيريال د ساتنې په څېر غوره ارزښتونو ته د زده کوونکو لارښوول،
۱۹. له اسلامي احکامو او ارزښتونو سره سم د نجونو ښوونې او روزنې ته هراړخيزه پاملرنه او د نجونو او هلکانو د ښوونځيو ترمنځ د توازن رعايت،
۲۰. د خاصو زده کړو (ډېرو هوښيارو، ړندو، کڼو او ذهني وروسته پاتې زده کوونکو) ته پام او د ښوونې او روزنې لپاره يې اغيزمنې او ګټورې لارې چارې لټول،
۲۱. د هېواد د پلي شوو قانونونو په اډانه کې د افغانستان د اسلامي جمهوريت د پوهنې د تعليمي نصاب، په (دولتي او خصوصي) ښوونځيو کې له تدريس او درسي موادو څخه د ګټې اخيستنې څارنه او نظارت،
۲۲. د ورزش، سپورت او بدني روزنې د ودې لپاره د زمينې چمتو کول،
۲۳. د علمي برياوو او مسلکي تجربو د راکړې ورکړې په موخه د تعليمي نصاب د پراختيا، د اسلامي زده کړو د معينيت او د ښوونکو د روزنې، د ساينس د مرکز د رياستونو او په هېواد کې د اړوندو پوهنتونونو او نورو ارګانونوتر منځ د اړيکو ټينګښت او د لا زياتې همغږۍ رامنځته کول،
۲٤. د افغاني ټولنې له اړتياوو سره سم د اسلامي زده کړو د مدرسو هراړخيزه وده، پراختيا او رغنده کول.

د لوی خدای (ج) په مرسته به د هېواد په پوهنې کې ددغې پاليسۍ په پلي کولو لاندې لويې پايلې ترلاسه شي:

- په اسلامي روحيې د هېواد د اولاد روزل، د الله جل جلاله د رضا د ترلاسه کول او د يوې سوکاله او نېکمرغې ټولنې رامنځته کول،
- د ملي هويت ساتنه،
- د مسلمانو، هېوادپالو، ګټورو، ژمنو او متمدنو انسانانو په توګه د هېواد د اولاد سالمه روزنه،
- د نړۍ او ټولنې له علمي معيارونو سره سم د بريمن تطبيق په موخه د پوهې، مهارتونو او رغنده تفکر تر لاسه کول،
- د کار مونډلو لپاره د لازمو وړتياوو د ترلاسه کولو او د کار مارکيټ ته په برې سره د ننوتو په منظور د زده کوونکو د پوهې د کچې لوړول،

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې د ښوونې او روزنې عمومي موخې (هدفونه)

د هېواد د ښوونې او روزنې نظام د افغانستان د اسلامي جمهوریت د اساسي قانون د احکامو، د پوهنې د قانون او پالیسی پر بنسټ او د افغاني ټولنې اړتیاوو او واقیعتونو ته په پام د زده کوونکو د سالمې روزنې په خاطر لاندې موخو ته ځان رسوي:

الف ـ عقیدتي او اخلاقي موخې

۱. د اسلام د سپیڅلي دین پر اساساتو او ارزښتونو د ایمان او عقیدې پیاوړتیا، د قرآني زده کړو او د پیغمبر صلی الله علیه وسلم د حدیثو پر بنسټ د اسلامي لید پراخوالی،
۲. د خدای جل جلاله د پېژندنې په منظور د ځان پېژندنې د روحیې پیاوړتیا،
۳. پر ځان د ویسا او پر اخلاقي ښېګڼو د پابندۍ د روحیې پیاوړتیا،
٤. د نظم او د دسپلین د منبت د روحیې وده او روزنه او د قانوني احکامو او ارزښتونو منل،
٥. د دیني، ټولنیزو، ښوونیزو او روزنیزو ارزښتونو په وړاندې مسؤولیت ته د غاړې ایښوولو د روحیې پیاوړتیا،

ب ـ د زده کړې او روزنې موخې

۱. د زده کړې د مهارتونو لاسته راوړل او پیاوړتیا، لکه: اوریدل، خبرې کول، لوستل، لیکل، په رسمي او بهرنیو ژبو کې د شمېر او حسن خط کارول،
۲. د پوهنو، فنونو او معاصرې تکنالوژۍ زده کړه او د اړتیا وړ فردي او ټولنیزو مهارتونو ترلاسه کول،
۳. د زده کړې د وړتیاوو وده او د زده کړې په اوږدو کې ځانې زده کړه او ارزونه،
٤. په علمي، ادبي، فرهنګي او فني ډګرونو کې د تفکر، استدلال، مطالعې، څېړنې، تشخیص او نوښت د وړتیاوو وده او پراختیا،
٥. د فردي او ټولنیزو ستونزو د پېژندلو او هوارۍ لپاره د وړتیاوو ترلاسه کول،

ج ـ فرهنګي، ادبي او هنري موخې

۱. د فرهنګ، ادب او رغنده هنر په برخو کې د زده کوونکو د فطري وړتیاوو وده او پراختیا او د تاریخي، فرهنګي، ادبي پاته شونو (میراثونو) او شتمنیو د پېژندلو، ساتلو او د درناوۍ روحیه،
۲. د افغانستان، اسلامي تمدن او د نورو هېوادونو له تاریخ، ادب او فرهنګ سره پېژندګلوي،
۳. د فرهنګ، ملي هنرونو، د افغاني ټولنې د غوره او سالمو ادابو او دودونو پراختیا او د هغوی د اصالت ساتنه،
٤. د تمرین او یوکسیزو او ډله ییزو فعالیتونو له لارې د ادبي او هنري مهارتونو پراختیا،

د ـ مدني او ټولنیزې موخې

۱. د خپلواکۍ. وطن دوستی او ازادۍ غوښتلو، د اسلامي ارزښتونو او ملي نوامیسو د ساتنې د روحیې پیاوړتیا او د انسانانو د حقوقو د عدالت او رعایت په بنسټ د کورنیو اړیکو ټینګښت،
۲. د اسلامي ورورولۍ، مرستې، سولې، ټولنیز عدالت، ملي او نړیوال پیوستون د روحیې پیاوړتیا،

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. د خیر غوښتنې د حس پراختیا، د اخلاقي فضایلو لوړتیا او له زور زیاتي او ناروا جګړو سره ضدیت، له نشه يي توکو، مسکراتو، اخلاقي او ټولنیزو مفاسدو سره مبارزه،
٤. قانون ته د درناوۍ او د هغې د منښت د روحیې پیاوړتیا او د توکم، جنس، عمر، اقتصادي او ټولنیز دریځ او سیاسي تړاو له په پام کې نیولو پرته د هېواد د ټولو اتباعو د قانوني حقوقو ملاتړ،
٥. په ټولنیزو اړیکو کې د زغم، سرښندنې او ایثار د روحیې پراختیا او ټولنیزې ګټې پر فردي ګټو لومړی کول،
٦. د انتقاد او انتقاد منلو، زغم او د نورو رایو ته د درناوۍ د روحیې پیاوړتیا،
٧. انساني کرامت ته د درناوۍ د روحیې پیاوړتیا او پراختیا، د اشخاصو د حرمت ساتل، د معاشرت او په ټولنیزو اړیکو کې د بشري حقونو د ادابو رعایت،
٨. په سوله ییز او رغنده ډول د توپیرونو او شخړو د هوارولو د روحیې پیاوړتیا،
٩. د زغم او د نورو د منلو د فرهنګ پیاوړتیا،
١٠. د بشري ټولنې له علمي او تخنیکی تجربو او مثبتو برياوو څخه د ګټې اخیستنې د روحیې پیاوړتیا،
١١. د هر ډول تبعیض د ردولو او له منځه وړلو د روحیې پیاوړتیا او پراختیا،
١٢. د ښځې انساني دریځ ته د درناوۍ د روحیې پیاوړتیا او له ښځو څخه ملاتړ،
١٣. د مور پلار، مشرانو، ګاونډیانو، هېوادوالو او د نورو انسانانو حقونو ته د درناوۍ د روحیې پیاوړتیا،
١٤. د استوګنې د چاپیریال او سمسورتیا د ساتنې د روحیې وړتیا، پر ځارویو زړه سوی او د طبیعی ژوندانه او نباتاتو ملا تړ،
١٥. د اوبو د زیرمو د ساتنې د روحیې پیاوړتیا، د اوبو په کارولو کې زیاتی (افراط) نه کول او د سیندونو، ویالو، کاریزونو او ځاګانو د اوبو له ککړتیا څخه مخنیوی.

هـ ـ اقتصادي موخې

١. په انساني ژوند کې د اقتصاد پر ارزښت پوهېدل، د ټولنې پراختیا او اقتصادي ودې او له کورنې اقتصاد او فردي سلوک سره د اقتصادي فعالیتونو تړاو ته پاملرنه،
٢. د کار پر ارزښت او اهمیت پوهېدل او د بیوزلۍ د له منځه وړلو په خاطر په ګټورو دندو کې د کار د روحیې پیاوړتیا،
٣. د سپما، قناعت، اسراف او تجمل د مخنیوي د روحیې رامنځته کول او ځواکمنول،
٤. د هېواد د اقتصادي سرچینو پېژندل او له هغو څخه د استخراج په سمو لارو چارو پوهېدل او د ملي ګټو، شتمنیو او پانګو د ساتلو د روحیې پیاوړتیا،
٥. د تکنالوژۍ له پرمختګ سره یوځای د بیلابیلو حرفو او تولیدي دندو پیژندل، د ملي عایداتو د زیاتوالي او د بېکارۍ او د بل پر اوږو د بارېدو د مخنیوی په موخه د لاسي او سیمه ییزو صنایعو احیا او دودول،
٦. په معاملو او اقتصادي فعالیتونو کې د اخلاقي اصولو د رعایت د روحیې پیاوړتیا او نامشروعو اقتصادي فعالیتونو پر خلاف مبارزه،
٧. د حرفه يي فعالیتونو د زده کړې هڅول،
٨. د عرضې او تقاضا پر اړیکو د زده کوونکو د پوهې د کچې لوړول،
- د انصاف او د کار د اخلاقو دودول او پر کار د ګومارونکو او کارکوونکو ترمنځ د کار قانون ته درناوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

و- روغتیايي موخې

۱. د پاک ساتنې (حفظ الصحې) او د فردي او ټولنیزې روغتیا په اړه د رغنده ژوند په لارو چارو پوهېدل،
۲. د عمومي حفظ الصحې او د چاپیریال د پاک ساتنې د روحیې پراختیا،
۳. له ناروغیو څخه د ساتلو په موخه له روغتیايي پوهې څخه برخمن کېدل او د اساسي مهارتونو پیاوړي کول،
٤. د لارو چارو او شرایطو په رامنځته کولو د بدني او رواني روغتیا تامینول او د سالمو تفریحګانو لپاره د بدني روزنې، ورزش او د سمسور چاپیریال چمتو کول،

د مور او ماشوم روغتیا ته پاملرنه او د هغوی ننګه او ملاتړ.

و - ثانوي دوره (له ۱۰ – ۱۲ ټولګې)

- د تیرو ښوونیزو او روزنیزو دورو د برياوو ځواکمنول او لوړو زده کړو ته چمتووالی،
- د تفکر د ځواک وده او لا پراختیا، په دیني مسایلو او اعتقادي بنسټونو کې ژور فکر او د معلوماتو تر لاسه کول او د ژوندانه د نظام په توګه د اسلام د دین له زده کړو سره د زده کوونکو زیات بلدول،
- د نفس پاکوالی او پر خدای جل جلاله او اسلامي لارښوونو باندې د ایمان پر بنسټ د اخلاقي فضیلتونو پیاوړي کول،
- په زده کوونکو کې د ښوونې او روزنې د روحیې پیاوړتیا او د مناسبو زمینو چمتو کول،
- د پوهنو، بشري تجربو او پرمختللې تکنالوژۍ په مرسته په طبیعت کې د موجودو قوانینو او د نړۍ د اسرارو د پیژندلو لپاره هلې ځلې،
- د رسمي او مورنۍ ژبې لا ښه زده کړه، د زده کوونکو د ادبي پوهې پراختیا او د بهرنیو ژبو زده کړه،
- د اړتیا وړ پوهنو او فنونو زده کړه او د فردي او ټولنیزو مهارتونو ترلاسه کول،
- له اسلامي ارزښتونو او د ملي فرهنګ له مثبتو غوښتنو سره سم له هنر سره د زده کوونکو بلدول او له هغې څخه معقوله ګټه اخیستل،
- د هېواد د ادبي، فرهنګي، هنري او تاریخي میراثونو د ساتنې د روحیې وده،
- د مرستې د روحیې او رغنده سیالیو ته د زده کوونکو د مینې وده او پراختیا،
- د ملي نوامیسو د ساتنې د روحیې پیاوړتیا او د اسلامي حقوقو او اخلا قو پر بنسټ د کورنیو اړیکو د بنسټ ځواکمنول،
- د خیر غوښتنې د حس پیاوړتیا، د اخلاقي فضیلتونو او د سوله غوښتنې د فضایلو لوړتیا، له تاوتریخوالي او ناروا جګړو سره ضدیت، له نشه يي توکو، الکولي څښاک او اخلاقي مفاسدو سره مبارزه،
- مسؤولیت ته د غاړې ایښولو د روحیې پیاوړتیا، د کورنیو او ټولنیزو چارو سم سرته رسول او په اسلامي، فرهنګي او ټولنیزو چارو کې ونډه اخیستل،
- په ټولنیزو اړیکو کې د زغم، سرښندنې او ځان تېرېدنې د روحیې پیاوړتیا او ټولنیزې ګټې پر فردي ګټو لومړي کول،
- د سبا ورځې لپاره د زده کوونکو چمتوکول، د کورنۍ د جوړښت له ارزښت او په هغې پورې له اړوندو شرعي احکامو څخه خبرتیا،
- د اقتصاد ارزښت ته پام او د زده کوونکو معنوي بشپړتیا او سوکالۍ ته د رسیدو د یوې وسیلې په توګه د هغې رغنده وده،

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د ښوونې او روزنې په بهیر کې د ځاني ارزونې د وړتیاوو ځواکمنول،
- له ورزش سره د زده کوونکو د مینې پراخول او د بدني او رواني روغتیا ښارنه،
- د فرهنګي یرغل په وړاندې له زده کوونکو سره مرسته او له بیځایه پېښو او تقلیدونو څخه د هغوی د مخنیوی او د افغاني او اسلامي ارزښتونو او هویت د ساتلو له لارې د وخت د مثبتو پرمختګونو او تکنالوژۍ څخه د استفادې د روحیې پیاوړتیا،
- د زده کوونکو د استعدادونو د روزلو په موخه په فرهنګي او ټولنیزو فعالیتونو کې د هغوی د ګډون د روحیې پیاوړتیا،
- د مطالعې او دکتاب لوستلو د فرهنګ وده.

د منځپانګې د غوره کولو لارې چارې

د منځپانګې په غوره کولو کې لاندې اصول په پام کې نیول شوي دي:

له اړتیاوو او علاقه مندۍ سره همغږي، اعتبار (د منطقي، پرله پسېوالي، له پلټنو او تایید شوو کتابونو او له لومړنیو او مستندو سرچینو څخه ګټه)، د ټولګي دننه او بهر د زده کوونکو له عمر او ذهني وړتیاوو سره سم د لازمو فرصتونو چمتو کول.

د منځپانګې د تنظیم او ترتیب اصول

د منځپانګې په تنظیم او ترتیب کې له لاندې لارو چارو څخه ګټه پورته کېږي:

پرله پسېوالی، همغږي، د زده کوونکو د فردي او ټولنیزو اړتیاوو تر منځ سمون، د تدریس د لارو چارو او منځپانګې تر منځ سمون،

د تدریس سترایژي

دا کتاب د فعال او ګډ تدریس د اصولو له مخې تالیف شوی دی. له دې امله ښايي د کتاب په تدریس کې د فعال او مشارکتي لارو چارو څخه ګټه واخیستل شي، لکه؛ د مناظرې (Argument)، د پوښتنې او ځواب (Question & Answer)، د لکچر یا توضیحي (Lecture)، ډله ییزې خبرې اترې او مباحثه (Group Discussion)، د نقش لوبول (Role Play)، د علمي سیر(Excursion)، د ذهني یا فکري تحرک (Brain Storming)، له میتودونو څخه ګټه واخیستل شي. پروژه یي میتود (Project Method) دې هم په دې برخه کې ورزیات شي.

دې ټکي ته ښايي پام وشي چې تدریس یو ابتکاري او تجربي کار دی. نشي کېدای د یوه لوست یا کتاب لپاره د یوې ټاکلې او یوازنۍ لارې وړاندیز وشي؛ ځکه د هېواد په بېلابېلو برخو کې له امکاناتو او شرایطو سره سره هر ټولګی او ښوونځی خپل ټاکلي شرایط لري. دا ددې معنا نه لري چې یوه ټاکلې لاره (د تدریس له فعالو ستراتیژو څخه ګټه) دې وړاندې نشي.

د لوست اصلي برخې

هر لوست له لاندې برخو څخه جوړ شوی دی:

سرلیک (عنوان)، سریزه (مقدمه)، متن، انځور، شکل، فرعي سرلیک او ورودي، منځنۍ او وروستنۍ فعالیتونه. یو څو هغه یې لاندې څېړل کېږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست سرليک

سرليک لوست ته د زده کوونکو د ذهني چمتوالي لامل کيږي. کېدای شي د لوست له سرليك څخه د يو فعاليت په توګه هم ګټه واخيستل شي.

انځور، نقشه او شکل

په هر لوست کې له متن سره سم انځورونه او نقشې راغلي دي. انځورونه او نقشې، نه دا چې کتاب لا په زړه پورې کوي، بلکې انګيزه هم راپاروي.

ورودي فعاليت

هر لوست په يوه فعاليت پيليږي چې د هغې له مخې د زده کوونکو ونډه او فعاليت هم پيليږي. فعاليت داسې کوم شی نه دی چې له متن څخه دې بېل په پام کې ونيول شي او يا دې متن او منځپانګه بېله تدريس شي.

منځنی فعاليت

د هر لوست دويم فعاليت، لکه هم لومړي فعاليت (ورودي) ته ورته نقش لري؛ يعنې د راوروسته متن د تدريس لپاره کارول کيږي او کله هم د لومړنيو مفهومونو د تحکيم او بشپړوالي نقش لري.

وروستنی فعاليت

د هر لوست په پای کې داسې فعاليتونه راوړل شوي چې د لوست د منځپانګې له پياوړتيا سره مرسته کوي او له مخې يې لوست هم ارزول کېدای شي.

د لوست د اصلي پيغامونو په نښنه کول (Key Concepts)

لومړی ښايي د «اصلي پيغامونو» معنا او مفهوم وپېژنو. هر لوست پوهنيزه موخه يا موخې لري. دا موخه يا موخې د يوه يا څومفهومونو د زده کړې لپاره چمتو شوي دي. دا د لوست هماغه اصلي پيغامونه دي. ددې سريزې له مخې د لوست له اصلي پيغامونو څخه د ارزونې لپاره هم کار اخيستل کيږي؛ ځکه د زده کوونکو له خوا ددې عمل سرته رسول دا معنا لري چې هغوی لومړنۍ پوهه ترلاسه کړې ده.
کېدای شي د مختلفو متونو د زده کړې او مطالعې مهارت او وړتيا (د لوست د اصلي پيغامونو په نښنه کول) د زده کړې او ارزونې په ډګر کې د يو عمده مهارت په توګه وګڼل شي او په زده کوونکو کې د هغې رامنځته کول او پياوړي کول يوه موخه بلل کيږي.

د لوست لنډيز

د «لنډيز» فعاليت هم پخپله يو اساسي مهارت دی او هم د ارزونې لپاره کارول کيږي، چې ښايي زده کوونکي يې زده کړي.
د «لوست د لنډولو» وړتيا د تفکر يو مهم مهارت دی. د لوست د لنډولو له لارې کېدای شي پراخ معلومات په لنډ ډول بيان شي، ترڅو د لوست د متن موخه اسانه په لاس راشي. لنډيز په لنډه وينا د لوست د اصلي مفهومونو بيان دی. لنډيز په يوه وينا کې د ټولو جزياتو نغښتل دي. د لنډيز توپير د لوست د اصلي پيغامونو له رااېستلو سره دادی

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د اصلي مفهومونو د یادولو پر ځای زیار ایستل کېږي مفهومونه یوه پلا بیلا سره یوځای شي او بیا بېرته نوی متن لاسته راشي.

د لنډیز لپاره ځینې لارښوونې

۱- که غواړئ یو مطلب لنډ کړئ، زیار وباسئ له لیکلو او یاداشتولو پرته پرې پوه شئ.

۲ – تر مهمو کلمو او مفهومونو لاندې لیکه وکاږئ. په دې کار هغه معلومات مخې ته نه راځي چې ګټه یې لږه وي.

۳ – لنډیز په خپلو عبارتونو ولیکئ. د اصلي متن د جوړښت په څېر یې مه لیکئ. په دې کار ډاډ تر لاسه کوئ چې خپل شخصي عقیدې مو په لنډیز کې نه دې راوستې. د لنډیز هره کلمه او عبارت باید پر متن ولاړ وي. لنډیز باید د ټول متن ۱۵ – ۲۰ سلنه وي.

۴ – له لنډیز څخه وروسته د خپل ډاډ لپاره هغه له اصلي متن سره پرتله کړئ.

ارزول (Evaluation)

ارزونه د زده کړې موخو ته د زده کوونکي د پرمختګ د معلومولو او ټاکلو لپاره له منظم بهیر څخه عبارت دی. منظم بهیر په دې معنا چې ارزونه ښايي د پلان له مخې منظمه سرته ورسیږي. په دې ترڅ کې د «زده کړې د موخې» ددې لپاره دي چې په ارزونه کې باید د زده کړې موخې له وړاندې ټاکل شوې وي. په دې توګه د زده کړې ارزونه د تدریس له څرنګوالي سره د مرستې، د ښوونکو په اړه د لوړپوړو چارواکو د پرېکړې، د زده کوونکو سره د مرستې او د تدریس په برخه کې د پلټنې په اړه د لارو چارو د معلومولو په منظور سرته رسیږي.

په ارزونې کې اساسي لارې چارې په دې بڼه وي چې د زده کړې د دورو موخو ته متوجه وي او پایلې یې زده کوونکو او ښوونکو ته د لارښوونې او له هغوی سره د مرستې لپاره وکارول شي. همدا راز ارزونه ښايي موخو، د تدریس لارو چارو او د درسي مضمون بېلابېلو توکو ته په پام سرته ورسیږي.

ارزونه د زده کړې د بهیر د سمون لپاره سرته رسیږي. د زده کوونکو په اړه قضاوت باید د هغوی د کړنو، چال چلن او شخصیت په اړه د هر اړخیزو معلوماتو پر بنسټ ترسره شي، نه مازې د ازموینو د نومرو له مخې. له بل پلوه زده کوونکی ښايي په ارزونه کې ورګډ شي، ترڅو خپل ځان پخپله وارزولای شي. په لنډ ډول باید د ارزونې لپاره غوښتونکې شرایط به پام کې ونیول شي.

په زده کړه کې د ارزونې اهمیت او اړتیا

د زده کړې ارزونه دوې ګټې لري:

۱ – زده کوونکي پوهیږي چې څومره علمي پرمختګ یې کړی او څومره بریالیتوب یې ترلاسه کړی،

۲ – ښوونکی پوهیږي چې د مضمون تدریس یې څومره بریالی و.

له خپل بریالیتوب څخه د زده کوونکو خبرتیا ددې لامل کیږي چې زده کوونکي په سم ډول او ټاکلې لاره د خپل پرمختګ په اړه قضاوت وکړای شي او د زده کړې او بریالیتوب لپاره د زیات مسؤولیت احساس وکړي. زده کوونکي خپل کمزوري ټکي وپیژني او ویې مني او د هغې د له منځه وړلو لپاره زیار وباسي. که چېرته ارزونه په ښه نیت او سم ډول سرته ورسیږي، پر ځان د زده کوونکو ویسا پیاوړې کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مضمون د تدریس له بریالیتوب څخه د ښوونکي خبرتیا ددې لامل کیږي چې ښوونکی د لاسته راغلو معلوماتو له مخې د درسي مضمون په کمزورو او قوي ټکو وپوهیږي او د تدریس لاره چاره د هغې له مخې سمه کړي او د تدریس فن د زده کړې په بېلابېلو لارو چارو او د تدریس د نوو مهارتونو د زده کړې له لارې بډای کړي.

د ارزونې بڼې

ارزونه د وخت او موخو له مخې په دریو ډلو ویشل کېدای شي:

تشخیصي، پرله پسې او وروستنی ارزونه.

الف: تشخیصي ارزونه د زده کړې په هر نوي پړاو کې د زده کوونکو د مخکنیو زده کړو او مهارتونو د معلومولو په موخه سرته رسیږي.

ب: پرله پسې ارزونه له منظمې او پرله پسې ارزونې څخه عبارت ده چې د ښوونیز کال په اوږدو کې په هر څپرکي یا لوست کې د زده کوونکو ترلاسه شوې زده کړه او پوهه ازمویل کیږي.

ج: وروستنی ارزونه د یوه ښوونیز کال په پای کې په هر ټولګي کې د زده کوونکو د مفهومونو او مهارتونو د زده کړې د معلومولو لپاره تر سره کیږي.

د تدریس د ستراتیژیو ډلبندي

د تدریس لارې چارې (د تدریس ستراتیژي) له بېلابېلو لارو چارو ډلبندي کېدای شي. تر اوسه بېلا بېلې ډلبندۍ وړاندې شوي. لاندې ډلبندي د هغې له ډلې څخه یوه ده:

١ – دودیزه یا غیر رسمي لاره، چې په جوماتونو او غیر رسمي مدرسو کې ترسره کیږي.

٢ - د تدریس نوي میتودونه

٣ – د لکچر میتود (وینا یا څرګندونې)

۴ – د ذهني یا فکري هځونې میتود

۵ – اکتشافي میتود،

۶ – د مسئلې د حل میتود،

٧- د پوښتنې او ځواب میتود،

٨ – انفرادي میتود،

٩ – د خبرو اترو میتود،

١٠ – د پروژې ورکولو میتود،

١١ – ډله ییز میتود،

١٢ – د نمایش میتود،

١٣ – د تمثیل میتود،

١۴- استقرایي میتود،

١۵ – ازمایښتي میتود،

١۶ – د کیسې ویلو میتود،

١٧ – تلفیقي یا ګډ میتود (په یوه لوست کې د څو میتودونو کارول)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوستونکو د لا زیاتو معلوماتو لپاره په لاندې ډول یوه بله ډلبندي راوړل کیږي:

۱ – فعال دوه اړخیز میتود

د تدریس یو شمېر میتودونه ښوونکی او زده کوونکي له غوښتنې سره سم فعالوي او یادول او ورزده کول له دوه اړخیزې لارې ترسره کیږي. په دې میتود کې مطلبونه او مفهومونه د ښوونکي او زده کوونکو له فعالیتونو څخه راوځي او هر یو انتخابي میتود د تدریس محور جوړیږي. سربېره پر دې ښایي په هغې کې دننه له یو یا څو میتودونو څخه ګټه واخیستل شي. دا میتودونه پراوونه لري او په هغې کې تدریس په منظم ډول پیلیږي او د مفهوم تر موندلو پورې دوام مومي. ددې میتودونو له ډلې څخه استقرایي، د مسئلې د حل، د نقش د سرته رسولو، ازمایښتي او ... میتودونو نومونه واخیستل شي.

۲ – ګډ یا مشارکتي میتود

ګډ میتود د زده کړې د بهیر د فعال کېدو له مخې د فعالو میتودونو په ډله کې راځي. هغه څه چې مشارکتي میتود له نورو فعالو میتودونو څخه بېلوي، موخو ته د رسېدو لپاره د څو زده کوونکو همکاري او همفکري ده. ښایي د ښوونکي او زده کوونکو تر منځ فعاله زده کړه سرته ورسیږي، خو مشارکتي میتود په ډله ییز ډول دی او په هغې کې د ډلې ګټې زیات اهمیت لري.

۳ – غیر فعال یا یو اړخیز میتود

د تدریس یو شمېر نور میتودونه، لکه د لکچر میتود زده کوونکي چوپ او ښوونکی فعالوي؛ ځکه معلومات په یو اړخیز ډول سرته رسیږي. څنګه چې دا میتود اکتشافي میتود نه دی، له دې امله په یوازې سر ترې په تدریس کې ګټه نه اخیستل کیږي.

د مضمون د تدریس وسیلې او بنسټیز توکي

۱ – د اړتیا وړ درسي مرستندوی توکي

توره تخته، تباشیر، مارکر، د لوست کتاب، د ښوونکي لارښود، ورځپاڼې او مجلې، د زده کړې چارتونه، فلش کارتونه، جغرافیایي نقشې، کمپیوتر، انترنېټ، سلایډونه، انځورونه، فلمونه، تاریخي اطلسونه، د ځمکې د کرې مودلونه، ګرافونه، د مندلیف جدولونه، د تاریخي لړۍ شجرې، د موضوع په اړه تاریخي او داستاني مستند فلمونه، عکسونه، د نقاشۍ تابلوګانې، د علمي، تاریخي، ملي شخصیتونو عکسونه، د اعتبار وړ کتابونه او ماخذ، د سکو، کاغذي لوټونو او فلزي پیسو البومونه، ... د درسي توکو په ډلې کې راځي.

۲ – له ښوونکو څخه هیلې

الف – عمومي وړتیاوې

د معلمۍ له تجربې سره د لیسانس یا لړ تر لږه د فوق بکلوریا بریلیک لرل، د مضمون په اړه د وروستنیو معلوماتو په اړه پوهه، د زده کوونکو په عمر او ذهن پورې پر اړوندو ځانګړتیاو پوهېدل، د فعال او مشارکتي تدریس په اړه معلومات او د زده کوونکو د ارزونې په اړه پوهه او معلومات، د ښوونکي له دندې سره مینه او د اخلاقي وړتیاوو درلودل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب: اختصاصي او مسلکي وړتیاوې

- د مختلفو لوستونو لپاره د درسي پلان د چمتوکولو وړتیا،
- د ټولګي د اداري وړتیا،
- له درسي مرستندویه توکو د کارونې وړتیا،

۳ – له ښوونځي څخه غوښتنې

- د اړوند مضمون د تدریس لپاره د شرایطو چمتو کول(د لوست د کتابونو، د ښوونکي د لارښود او د درسي مرستندویو توکو چمتو کول)
- د زده کوونکو له میندو او پلرونو سره د منظمو اړیکو چمتو کول،
- د پلانونو په سر ته رسولو کې د پوهنې وزارت مصوبې په پام کې نیول،
- په ټولګي کې د ښوونکو د اعمالو څارنه او د ښوونکو لارښوونه،
- په ښوونځي کې د کتابتون جوړول،
- د کورنیو په مرسته د ښوونکو او زده کوونکو د اړتیا وړ کتابونو چمتو کول،

۴ – د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیلې

- د زده کوونکو د تعلیمي ځرنګوالي په اړه د خپلو کوچنیانو له ښوونکو سره د اړیکو نیول،
- د زده کوونکو له درسي پرمختګ څخه خبرېدل،
- له ښوونځي سره پرله پسې مرسته او همکاري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم څپرکی

د مضمون د تدریس لارښود

ددې لارښود په لومړي څپرکي کې مو د درسي مضمون له عمومیاتو او لومړنیو خبرو او د تدریس او ارزونې له لارو چارو سره بلد شوئ. په دې څپرکي کې به د تدریس له کلني پلان او د هر لوست د تدریس له لارو چارو سره بلد شئ.

د تدریس کلنی پلان

د تدریس کلنی پلان څرګندوي چې د لوست کتاب پر یوه تعلیمي کال څنګه وویشل شي. زموږ په هېواد کې تعلیمي کال د سړو او تودو سیمو لپاره یو له بله توپیر کوي. په تودو سیمو کې تعلیمي کال د وږي په پنځلسمه پیل کیږي. د مرغومې د میاشتې په لومړۍ دوه اوونیو کې څلور نیم میاشتنۍ ازموینه اخیستل کیږي او وروستۍ دوه اونیو کې زده کوونکي رخصتیږي. د پسرلي د فصل په وروستۍ میاشت، د غبرګولي په دوو لومړنیو اوونیو کې ازموینه اخیستل کیږي او له هغې وروسته زده کوونکي د اوړي په رخصتۍ ځي.

په سړو سیمو کې تعلیمی کال د کب په پنځلسمه پیلیږي. څلورنیم میاشتنۍ ازموینه د چنګاښ په میاشت کې اخیستل کیږي. زده کوونکي له ازموینې څخه وروسته د زمري په دوو لومړنیو اوونیو کې رخصتیږي. د تعلیمي کال په پای کې د لیندۍ د میاشتې په لومړیو دوو اوونیو کې کلنۍ ازموینې پیلیږي او له هغې وروسته زده کوونکي د ژمي په رخصتۍ ځي.

تعلیمي کال ۲۸ اوونۍ دوام مومي. د کلني پلان د تنظیم لپاره د لوست د کتاب مخونه پر ۲۸ ویشل کیږي. لاسته راغلې شمېره په یوې اوونۍ کې د لوست د کتاب د تدریس برخه څرګندوي.

د هر لوست په ورځني پلان کې د هر لوست د زده کړې موخې، د تدریس او ارزونې لارې چارې، د تدریس توکي، د تدریس فعالیتونه (د لومړنیو فعالیتونو سرته رسول، لکه سلام، روغبړ، د حاضرۍ اخیستل، د پخواني لوست پوښتنه، د انګېزې رامنځته کول، د نوي لوست وړاندې کول او د زده کوونکو د زده کړې ارزول)، د لوست د متن او پای په اړه پوښتنې او د زده کوونکو او ښوونکو لپاره اضافي معلوماتو برخه جوړوي. هغه په ځیر وګورئ او په پوره زړه سوي او رغنده ډول یې د شونتیا تر کچې پر خپلو زده کوونکو عملي کړئ.

ستاسو د ټولو د بریالیتوب په هیله

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۱) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : یو درسی ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرح	
د لوست موضوع	د اریانا تمدن	
عمومي موخې	زده کوونکي دې د اریانا د تمدن په اړه معلومات تر لاسه کړي.	
(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي: - د اریایانو له تمدن سره به پیژندګلوي پیدا کړای شي، - د اریایانو په لرغوني تاریخ باندې به وپوهیږي، - د اریانا د لرغوني تاریخ له مطالعې سره به مینه پیدا کړي، - د لرغوني اریانا حدود به د نقشې پر مخ وښودلای شي.	
د تدریس لارې او طریقې	توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.	
مرستندویه او اړین درسي توکي	تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	
د ارزونې طریقې	تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفي تست او داسې نور ...	
لومړني فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول	**لومړني فعالیتونه:** سلام اچول، ستړی مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل. **د انګیزې رامنځته کول:** د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وراندې کول.	**وخت په دقیقو** لس دقیقې

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنۍ او وروستۍ کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
کړنې	- پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنی دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه خارنه.	- د ښوونکي خرګندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځه دیرش دقیقې
	- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه: ۱- اریایان له میلاد څخه ۲۵۰۰ کاله وړاندې په افغانستان کې میشت شول او د افغانستان له شمال (امو سیند او سیر دریا) څخه افغانستان ته راننوتل. ۲- اریایانو په ډله ییزه توګه د سویل، سویل ختیځ او لویدیځ په لور کډې وکړې.		

اضافي معلومات:

له میلاد څخه ۲۵۰۰ کاله وړاندې د سپین پوستو اریایانو یوې لویې ډلې په اریانا ویجه نومې سیمه کې چې د امو د سیند شمال لورې ته پرته وه، ژوند کاوه چې د وګړو د ډیروالي له کبله، د امو د سیند سویل سیمو ته خپاره او د هندوکش د غره په شمال او سویل کې میشت شول.

د آریانا ویجه کلمه په پښتو ژبه کې د ټاټوبي او هستوګنځي په معنا کارول شوې ده، د تاریخ پوهانو په اند، د اریانا خاوره له پامیر څخه نیولې تر خوارزمه او د خزر د سمندرګي تر څنډو پورې وه او اریایي لرغوني ژبه چې په اریانا ویجه کې پر هغې خبرې کیدې د اریک په نامه یادیده.

ویدي او اویستایي مدنیتونه د اریایانو له سترو او مهمو لاس ته راوړنو څخه شمیرل کیږي.

د لا زیاتو معلوماتو په موخه دې لاندنیو منابعو ته مراجعه وشي:

- افغانستان در مسیر تاریخ، میر غلام محمد غبار.
- تاریخ مختصر افغانستان، عبدالحی حبیبي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۲) لوست د تدریس لاربنود پلان

د تدریس مهال : یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

<table>
<tr><th>د مطلبونو سرلیکونه</th><th colspan="2">د مطلبونو شرح</th></tr>
<tr><td>د لوست موضوع</td><td colspan="2">د ویدي مدنیت</td></tr>
<tr><td>عمومي موخې</td><td colspan="2">زده کوونکي دې د ویدي مدنیت په اړه معلومات تر لاسه کړي.</td></tr>
<tr><td>(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې</td><td colspan="2">زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي:
– له ویدي مدنیت سره به پیژندګلوي پیداکړای شي،
– د ویدي کلمې مفهوم به بیان کړای شي،
– د ویدي مدنیت ځانګړتیاوې به تحلیل کړای شي،
– د مدنیتونو له مطالعې سره به مینه پیدا کړي.</td></tr>
<tr><td>د تدریس لارې او طریقې</td><td colspan="2">توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.</td></tr>
<tr><td>مرستندویه او اړین درسي توکي</td><td colspan="2">تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...</td></tr>
<tr><td>د ارزونې طریقې</td><td colspan="2">تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفي تست او داسې نور ...</td></tr>
<tr><td>لومړني فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول</td><td>لومړني فعالیتونه:
سلام اچول، ستړې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.

د انګیزې رامنځته کول:
د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.</td><td>وخت په دقیقو
لس دقیقې</td></tr>
</table>

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنۍ او وروستي کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	- پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه.	- د ښوونکي خرګندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځه دیرش دقیقې
	- **د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:** ۱- ویدي کلمه له وید څخه اخیستل شوې چې د علم او پوهې معنا ورکوي. ۲- په ویدي مدنیت کې د بخدي یا پخواني (بلخ) ښار د اریایانو د پلازمینې او د اداري چارو د لومړني مرکز په توګه وټاکل شو. ۳- د مهال ویش له پلوه، ویدي مدنیت له میلاد څخه وړاندې (۱۸۰۰) کلونو ته رسیږي.		

اضافي معلومات:

د پخوانیو اریایانو ژوند او تاریخ د ویدي سرودونو له مخې راڅرګندیږي چې دا سرودونه د اریایانو د تاریخ د پیژندنې لپاره یوه اړینه سر چینه بلل کیږي.

همدې تاریخي سر چینې د اریایانو فکرونه، عقیدې، د ژوند کړنلارې او د هغوی مهاجرتونه د اریانا (نننۍ افغانستان) له خاورې څخه د نړۍ نورو سیمو ته او ځینې نور اړین تاریخي مسایل را څرګند کړي دي. د ژبې پوهنې له مخې دا جوته شوې ده چې د افغاني ژبو او د ویدي او سانسکریت ژبو تر منځ یو لړ ژبني مشترکات هم شته دي.

ویدي سرودونه په مختلفو وختونو کې غږول شوي او په شفاهي ډول له یوه نسل څخه بل نسل ته لیږدول شوي دي.

د ویلو وړ ده چې د ویدي کتابونو او ژبې او اوستایي سرودونو تر منځ نږدې ورته والی شته دی. په پایله کې ویلای شو چې د ویدي پخوانیو سرودونو سرچینه د اوسنیو سرودونو نوي بڼه ده، د ویدي مدنیت ټینګې اړیکې د افغانستان د خاورې او سانسکریت تر منځ په پښتو او دري ژبو کې ریښې لري چې د پخوانیو ویدي او سانسکریت ژبو یو شمیر کلمې په پښتو او دري ژبو کې ریښې لري او دا ژبنی میراث له پخوانیو اریایانو څخه اریایي (افغاني) ژبو ته راپاتې دی.

د لا زیاتو معلوماتو په موخه دې لاندنیو منابعو ته مراجعه وشي:

- افغانستان در مسیر تاریخ، میر غلام محمد غبار.
- تاریخ مختصر افغانستان، عبدالحی حبیبي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۳) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

<table>
<tr><th>د مطلبونو سرلیکونه</th><th colspan="2">د مطالبو شرح</th></tr>
<tr><td>د لوست موضوع</td><td colspan="2">اوستایي مدنیت</td></tr>
<tr><td>عمومي موخې</td><td colspan="2">زده کوونکي دې د اوستایي مدنیت په اړه معلومات تر لاسه کړي.</td></tr>
<tr><td>(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې</td><td colspan="2">زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي:
– له اویستایي مدنیت سره به پیژند ګلوي پیدا کړای شي،
– د اوستایي مدنیت تحلیل او تجزیه به وکړای شي،
– د دې مدنیت د ودې پړاوونه به بیان کړای شي،
– اوستایي مدنیت به د افغانستان د تاریخي لرغونتوب په توګه وپیژني او له هغه سره به مینه پیدا کړي.</td></tr>
<tr><td>د تدریس لارې او طریقې</td><td colspan="2">توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وې.</td></tr>
<tr><td>مرستندویه او اړین درسي توکي</td><td colspan="2">تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...</td></tr>
<tr><td>د ارزونې طریقې</td><td colspan="2">تقریري، تحریري، مشاهده وې، صنفي تست او داسې نور ...</td></tr>
<tr><td>لومړنۍ فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول</td><td>لومړني فعالیتونه:
سلام اچول، ستړې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.

د انګیزې رامنځته کول:
د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.</td><td>وخت په دقیقو
لس دقیقې</td></tr>
</table>

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنـــــــی او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخــت په دقیقو
	– پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، – پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، – د لوست تشریح او توضیح، – پـه ډلـو بانـدې د زده کوونکـو ویـشل او د دندو سپارل، – پوښتنو ته ځواب ورکول، – د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، – د تدریس په وخت کې ښه څارنه.	– د ښـوونکي څرګنـدونو تـه پـام کول، – د لوسـت پـه بهیـر کـې د مهمـو مطلبونو یاداشت، – پـه ټـولګي کـې د ډلـو د استازو لخـوا د لوسـت او مهمـو مطلبونـو وړاندې کول، – د ښـوونکي پوښـتنو تـه ځـواب ورکول، – په کـور او ټـولګي کـې د دنـدې سرته رسول، – د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځـــــه دیـــرش دقیقې

– **د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:**

۱– د اوستا په کتاب کې هغه نصیحتونه دي چې د زردشت یا سپین تمان لخوا لیکل شوي دي او هم یواځنۍ اړینه معلوماتي سرچینه ده چې د اریایي (پخواني افغانستان) لومړني مدنیتونه روښانه وي.

۲– زردشت له میلاد څخه ۶۶۰ کاله وړاندې په بلخ کې دنیا ته راغی او په شل کلنۍ کې یې یوازیتوب غوره کړ، تر هغه چې په (۴۲) کلنۍ کې د خپل آیین رهبر وګرځیده، وروسته یې خپل نصیحتونه پیل کړل چې د هغه له نامتو ویناوو څخه (پندارنیک، ګفتار نیک او کردار نیک) دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اضافي معلومات:

د افغانستان د خلکو دویم مدنیت د اوستایي مدنیت په نوم په بخدي (بلخ) او د هندوکش په شمالي سیمو کې منځ ته راغی او له میلاد څخه ۱۲۰۰ کاله وړاندې پیل او د اوستا په نوم یو کتاب ورڅخه پاتې شوی دی چې پنځه ټوکه لري.

د دې لپاره چې دا ټول فرهنګ د افغانستان د خاورې زیږنده دی، نوله دې امله زموږ د هیواد په تاریخ کې بې ساری ارزښت لري.

د اوستا په کتاب کې چې د زردشت پواسطه لیکل شوی دی، د پخوانې افغانستان د خلکو مدني او فکري اوضاع په ښه توګه په کې توضیح شوې ده. له دې کتاب څخه دا جوتیږي چې اریا یي خلک له کوچیاني ژوند څخه مدنیت ته رسیدلي او په کلو او ښارو کې میشت شوي دي او د اقتصادي او ټولنیز ژوندانه په ځپو کې یې یو نوی پیر پیل کړی دی. په دې پیر کې د لومړي ځل لپاره په بلخ کې شاهي نظام منځ ته راغی او هم د زردشت په وسیله یو ټاکلی آیین چې روحي او مدني قوانین او لاښوونې یې درلودې منځ ته راغی.

زردشت د یواځني خدای(ج) په یووالي او عظمت قایل و او له پخوانیو خدایانو څخه یې چې د اریانا خلکو پرې عقیده درلوده، مخ واړاوه.

هغه په ویل (چې وروسته له یواځني خدای(ج) څخه په نړۍ کې دوه قدرته چې یو یې اهورامزدا یعنې د ښیګڼې لار او بل اهریمن یعنی د بدي لاره پرمخ بیایي شتون لري).

زردشت په خپل کیش کې د څارویو قرباني او د شرابو خوړل چې په پخوانیو اریایانو کې دود وو، منع کړل. دا ساده مدنیت، خپلواک مدنیت و چې د افغانستان له ټولنې څخه سر راپورته کړی او له بل هیڅ تمدن څخه یې رنګ نه و اخیستی، د کرنې د پراختیا، دولت جوړولو او د یوه خدای د لمانځنه له اړخه یې په منځنی اسیا کې لومړیتوب درلود.

د لا زیاتو معلوماتو په موخه دې لاندنیو منابعو ته مراجعه وشي:

- افغانستان در مسیر تاریخ، میر غلام محمد غبار.
- تاریخ مختصر افغانستان، عبدالحی حبیبي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (٤) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : یو درسی ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلبونو سرلیکونه	د مطالبو شرح	
د لوست موضوع	د افغانستان اساطیري تاریخ (د پیشدادیانو واکمني)	
عمومي موخې	زده کوونکي دې د افغانستان د اساطیري تاریخ په اړه معلومات تر لاسه کړي.	
(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې	زده کوونکي دی د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي: – د پیشدادیانو د واکمنی په اړه به معلومات پیدا کړای شي، – د پشدادیانو د لړی مهم واکمنان به فهرست کړای شي، – د پیشدادیانو د شاهانو کار نامې به تحلیل کړای شي، – د افغانستان د اساطیري تاریخ له مطالعې سره به مینه پیدا کړي.	
د تدریس لارې او طریقې	توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وې.	
مرستندویه او اړین درسي توکي	تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	
د ارزونې طریقې	تقریري، تحریري، مشاهده وې، صنفي تست او داسې نور ...	
لومړنی فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول	**لومړنی فعالیتونه:** سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل. **د انگیزې رامنځته کول:** د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پوري تاریخي مطلب وړاندې کول.	وخت په دقیقو لس دقیقې

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنــــــــی او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخـــت په دقیقو
	- پـر تختـه بانـدې د لوسـت د سـرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو بانـدې د زده کوونکـو ویـشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوسـت ارزونـه او د کـورنۍ دنـدې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه.	- د ښوونکي خرګندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمـو مطلبونـو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخـوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دنـدې سـرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځـــه دیـــرش دقیقې

- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:

۱- د پشدادیانو د لړۍ موسس کیومرث (هوشنګ) و.

۲- د بلخ ښار د یما پاچا په وسیله جوړ شو او هغه ښار یې د اس زغلولو د ډګر په کچه جوړ کړ چې په هغه کې د اوبو ډنډونه، د آس زغلولو ډګرونه او د کورونو لپاره مناسبې سیمې او د هغه تر څنګ یې یو ژوبڼ هم جوړ کړ.

۳- ضحاک له یما څخه وروسته واک تر لاسه کړ. هغه یو ظالم سړی و او په زور او جبر یې پاچایي کوله چې د هغې له امله ډېر خلک له ستونزو سره مخامخ شول.

اضافي معلومات:

د افغانستان اساطیري تاریخ د پیشدادیانو له لړۍ سره پیل کیږي. کرنه او دکرنې پراختیا په همدې دوره کې منځ ته راغلې ده چې د البیروني په قول د حکومت او شاهي نظام اصل هوشنګ منځ ته راوړی دی او له دې روایت څخه جوتیږي چې اوستایي مدنیت د ویدي او کوچیاني ژوند سره توپیر درلود. په دې معنا چې د بخدي (بلخ) خلکو پـه دې مهال کې د کرنې، ودانۍ او د کلو او ښـارونو پـه جوړولـو لاس پـورې او د کوچیـاني او بـدوی اقتـصاد څخه اسکان شوې او کرنیزې ژوند مرحلې ته ورسیدل او د حکومتونو او سلطنتونو بنسټ یې کیښود او هوشـنګ پـه یـوه پراخه خاوره باندې واکمني او د مدنیت له دښمنانو سره یې جګړه کوله.

د لا زیاتو معلوماتو په موخه دې لاندنیو منابعو ته مراجعه وشي:

- افغانستان در مسیر تاریخ، میر غلام محمد غبار.
- تاریخ مختصر افغانستان، عبدالحی حبیبي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۵) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلبونو سرلیکونه	د مطالبو شرح	
د لوست موضوع	د افغانستان اساطیري تاریخ (د کیانیانو واکمني)	
عمومي موخې	زده کوونکي دې د کیانیانو د کورنۍ په اړه معلومات تر لاسه کړي.	
(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي: – د کیانیانو له لړۍ سره به پېژندګلوي پیدا کړای شي، – د دې لړۍ د واکمنانو نومونو به واخیستلی شي، – د کیانیانو د لړۍ تاریخي پیښې به تحلیل کړای شي، – د افغانستان له اساطیري تاریخ سره به مینه پیدا کړای شي.	
د تدریس لارې او طریقې	توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.	
مرستندویه او اړین درسي توکي	تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	
د ارزونې طریقې	تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفي تست او داسې نور ...	
لومړني فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول	**لومړني فعالیتونه:** سلام اچول، ستړي مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل. **د انګیزې رامنځته کول:** د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	وخت په دقیقو لس دقیقې

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنۍ او وروستي کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	- پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه.	- د ښوونکي څرګندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځه دیرش دقیقې
	- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه: ۱- د کیانیانو د کورنۍ لومړنی واکمن کیقباد نومیده چې د پلار (رستم پهلوان) له غوښتنې سره سم بلخ ته څیرمه د البرز د غره پرتخت کښیناست. ۲- سیاوش د بلخ له زړورو او باتورو واکمنانو څخه و چې له کیکاوس څخه وروسته د تاج او تخت خاوند شو. نوموړي د آریانا ویجې په ناحیه کې ستره کلا جوړه کړه چې په اوستایي متونو کې د دژکنګ په نامه یاده شوې ده او د تورانیانو د پادشاه افراسیاب نومې د لور فرنګیس سره یې واده وکړ. ۳- د کیانیانو وروستنی چارواکی کیخسرو و، هغه د کیانیانو مختلفې سیمې یو له بلې سره وتړلې او له ډیر واک او اختیار څخه برخمن شو.		

اضافي معلومات:

د کیانیانو لړۍ چې له پیشدادیانو څخه وروسته منځ ته راغلې ده، د افغانستان د اساطیري تاریخ دویمه لړۍ بلل کیږي. د دې لړۍ د نوم اېښودلو په اړه باید وویل شي چې کوی یا کاوی هم په ویدي او هم په اوستایي ژبو کې د (پوه- پادشاه- امیر) په معنا راغلي دي چې د اوستا په قول کوی له کی سره مساوی د بلخ او د هغه شا او خوا سیمو د پخوانیو شاهانو په لقب کې معمول و او د اوسني افغانستان په لویدیځو سیمو کې یې استعمال نه درلوده.

د کوی مساوي په کی کلمه د بلخي شاهانو د نومونو په لومړیو کې وینو چې د پیشدادیانو له کورنۍ څخه وروسته واک ته رسیدلي دي. په دري ژبه کې له کیان سره یې کی یو ځای کړی او دې کورنۍ ته یې په نورو کتابونو کې کیان، کیانیان یا کیاني ویلي دي.

د اوستا د کتاب په قول د دې کورنۍ لومړنی پاچا کواته، کیقباد) و او د دې لړۍ وروستی پاچا کیخسرو و. کیخسرو د کیاني لړۍ یو غښتلی او پیاوړی پاچا و چې د کیاني شاهنشاهۍ ټول هیوادونه یې سره یوځای کړل او وروسته له هغه د کیاني لړۍ پای ته رسیږي.

د لا زیاتو معلوماتو په موخه دې لاندنیو منابعو ته مراجعه وشي:

- تاریخ مختصر افغانستان، عبدالحی حبیبي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (٦) لوست د تدريس لارښود پلان

د تدريس مهال : يو درسي ساعت (۴۵ دقيقې)

د مطلبونو سرليکونه	د مطالبو شرح	
د لوست موضوع	د افغانستان اساطيري تاريخ – د اسپه کورنۍ	
عمومي موخې	زده کوونکي دې د اسپه کورنۍ په اړه معلومات تر لاسه کړي.	
(پوهنيزې، مهارتي او ذهنيتي) موخې	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسيږي: – له اسپه کورنۍ سره به پيژندګلوي پيدا کړای شي، – د اسپه د کورنۍ سياسي او ټولنيزه وضعه به تحليل کړای شي، – د اسپه د کلمې مفهوم به بيان کړای شي، – د دې کورنۍ له تاريخي لړۍ سره به مينه پيدا او هغه به د افغانستان د اساطيري تاريخ د يوې برخې په توګه وپيژني.	
د تدريس لارې او طريقې	توضيحي، تشريحي، لکچر او مباحثه وې.	
مرستندويه او اړين درسي توکي	تخته، تباشير، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	
د ارزونې طريقې	تقريري، تحريري، مشاهده وې، صنفي تست او داسې نور ...	
لومړني فعاليتونه او د انګيزې رامنځته کول	**لومړني فعاليتونه:** سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړينو توکو چمتو کول، د تير لوست ارزونه او د حاضرۍ اخيستل. **د انګيزې رامنځته کول:** د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او يا د يوه په زړه پورې تاريخي مطلب وړاندې کول.	**وخت په دقيقو** **لس دقيقې**

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنۍ او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	- پر تخته باندې د لوست د سرليک ليکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو ليکل، - د لوست تشريح او توضيح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ويشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدريس په وخت کې ښه څارنه.	- د ښوونکي خرګندونو ته پام کول، - د لوست په بهير کې د مهمو مطلبونو ياداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلين رعايت کول.	پنځه ديرش دقيقې

- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:

۱- د دې لیاره چې د اسپه د کورنۍ د هر يو واکمن د نوم په پای کې د (اسپه) پسوند راغلی، نو له همدې امله په تاريخي متونو کې د اسپه د کورنۍ په نوم شهرت لري.

۲- د اسپه د کورنۍ لومړنی واکمن لهراسپ نوميده، نوموړی د کياني په ټول قلمرو باندې واکمن، د ستر شخصيت لرونکی او يو عادل سړی و. هغه ډير ودانيز کارونه سر ته رسول.

۳- د اسپه د کورنۍ وروستنی واکمن سپينتوداتايا اسفنديار و، هغه يو پوه او زړه ور پاچا و او ډير ودانيز کارونه يې سر ته ورسول او د زردشتي کيش لپاره يې د پام وړ خدمتونه وکړل.

اضافي معلومات:

له کياني کورنۍ څخه وروسته د پخواني افغانستان په تاريخ کې دريمه لړۍ د اسپې په نوم ياده شوې ده او دا لړۍ د اسپې له پسوند سره چې د دې لړۍ د پاچاهانو د هر يوه له نوم سره و، د اسپې د کورنۍ په نوم ياده شوې ده. د بيلګې په توګه د لهراسپ، ګستاسپ، پوراسپ او له ځينې نورو څخه کولای شو يادونه وکړو.

کوم څوک چې له کيخسرو څخه وروسته د بلخ د پاچاهۍ پر تخت کښيناست د اوستا په کتاب کې د ائوادت اسپه (برابردکي) لهراسپ په نامه ياد شوی دی چې د هغه معنا تيز او چابک اس دی او نسب يې کيقباد او منوچهر ته رسيږي، لهراسپ د دې لړۍ لومړنی پاچا و چې د نوموړي له واکمنۍ سره د اسپې لړۍ پيل کيږي. نوموړی د اذر برزين په نوم آتشکده (د اورپرستان د عبادت ځای) جوړه کړه او د خپل يو تن سپاه سالار سره يې په اورشيلم باندې يرغل وکړ او هغه يې ويجاړ کړ او د ژوند په پای کې يې واک خپل زوی ګيشتاسپ ته پرېښود او پخپله د بلخ نو بهار ته لاړ او د زردشت کيش يې ومانه.

ګيشتاسپ يو نيک عمله او پاک نفسه سړی و او پرخپلو دښمنانو باندې بريالی شو. له ګيشتاسپ څخه وروسته زوی يې اسفنديار واک ته ورسيد، اسفنديار يو هوښيار او پوه سړی و، خو د ځينو رواياتو پر بنسټ نورو شاهانو هم تر هغه وروسته واکمنی کړې ده چې له هغې ډلې څخه بهمن اسفنديار او لور يې همای او د همای زوی داراب و چې د دوی د واکمنۍ سيمه هلمند او سيستان وه.

د لا زياتو معلوماتو په موخه دې لاندينو منابعو ته مراجعه وشي:

- تاريخ مختصر افغانستان، عبدالحی حبيبي.
- لرغوني افغانستان، رسول باوری.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۷) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : يو درسي ساعت (۴۵ دقيقې)

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	
د لوست موضوع	پخوانی افغانستان او هخامنشيان	
عمومي موخې	زده کوونکي دې د هخامنشيانو د لړۍ په اړه معلومات تر لاسه کړي.	
(پوهنيزې، مهارتي او ذهنيتي) موخې	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسيږي: – د هخامنشيانو له لړۍ سره به پېژندګلوي پيدا کړای شي، – د هخامنشيانو له واکمنۍ سره به د افغانستان اړيکې تحليل کړای شي، – د هخامنشيانو د پاچاهانو نومونه به واخيستلی شي، – د افغانستان له لرغونی تاريخ سره به مينه پيدا کړي، – د هخامنشيانو حدود به د نقشې پر مخ ښودلې وشي.	
د تدریس لارې او طريقې	توضيحي، تشريحي، لکچر او مباحثه وي.	
مرستندويه او اړين درسي توکي	تخته، تباشير، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	
د ارزونې طريقې	تقريري، تحريري، مشاهده وي، صنفي تست او داسې نور ...	
لـومړنې فعاليتونـه او د انګيزې رامنځته کول	**لومړنی فعاليتونه:** سلام اچول، ستړی مشي، د لوست د اړينو توکو چمتـو کـول، د تير لوست ارزونه او د حاضرۍ اخيستل. **د انګيزې رامنځته کول:** د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کـول، د نقشې او انځـور ښـودل او يا د يوه په زړه پورې تاريخي مطلب وړاندې کول.	وخـت پـه دقيقو لس دقيقې

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنۍ او وروستي کړنې	د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	وخت په دقيقو
	- پر تخته باندې د لوست د سرليك ليكل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو ليکل، - د لوست تشريح او توضيح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ويشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدريس په وخت کې ښه څارنه.	- د ښوونکي څرګندونو ته پام کول، - د لوست په بهير کې د مهمو مطلبونو ياداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلين رعايت کول.	پنځه ديرش دقيقې
	- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه: ۱- د هخامنشيانو امپراتور کوروش د افغانستان د نيولو هڅه وکړه او نوموړي له ميلاد څخه وړاندې په ۵۴۹ کال کې د افغانستان ځينې برخې ونيولې. ۲- له ميلاد څخه وړاندې په ۳۳۳ کال کې د هخامنشيانو امپراتوري د يونانيانو لخوا له منځه ولاړه او د هغې تر ولکې لاندې سيمې له يوناني امپراتورۍ سره يو ځای شوې.		

اضافي معلومات:

له ميلاد څخه وړاندې له شپږمې تر څلورمې پېړيو پورې افغانستان له سياسي اړخه کمزوری شوی و، څکه چې له ميلاد څخه وړاندې په ۸ او ۷ پيړيو کې کوم غښتلي دولت چې پخوايي درلود هغه يې له لاسه وکړ، سياسي مرکزيت له منځه ولاړ او محلي واکمنانو د خپلو شخصي ګټو د ساتلو په موخه د هخامنشيانو د سياست تابع داري کوله، خو په ټولنيزو برخو کې يې تدريجي پر مختګ دوام درلود.

سره له دې چې هخامنشي دولت علومو ته د پام وړ کوم خدمتونه نه دي کړي، خو بيا هم د هيواد په نظم او اداره، هنر او معمارۍ کې مخکښ و.

هخامنشي دولت په افغانستان کې آرامي رسم الخط رامنځته کړ او په همدې توګه يې د دفترداری، معماری، حجاری او د اوبو لګولو فن په افغانستان کې منځ ته راوړ.

هخامنشي دولت په افغانستان کې سياسي جوړښت او ملکي ويش هم منځ ته راوړ او د خپل قلمرو په هر لوی ولايت کې يې ساتراپي (والي) درلود چې ديو پوځي سردار او يو دبير (منشي) سره يې يو ځای د ولايت چارې په خپلواکه توګه اداره کولې.

خو سره له دې هم په دې پير کې د افغانستان تمدن او کلتور د پر مختګ په حال کې و.

د لا زياتو معلوماتو په موخه دې لاندنيو منابعو ته مراجعه وشي:

- تاريخ مختصر افغانستان، عبدالحی حبيبي.
- افغانستان در مسير تاريخ، مير غلام محمد غبار.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۸) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرح	
د لوست موضوع	لرغونی افغانستان او یونانیان	
عمومي موخې	پر افغانستان د مقدوني سکندر د یرغل له څرنګوالی سره د زده کونکو بلدتیا.	
(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي: – پر افغانستان باندې د مقدوني سکندر د یرغل له څرنګوالي سره به بلد شي. – د مقدونی سکندر د یرغل لاملونه به بیان کړلای شي. – د یرغلګرو پر وړاندی له هیواد څخه د دفاع د روحیې تقویه کول. – د سکندر د یرغل پر مهال د افغانستان سیاسی حالت به تحلیل کړای شي. – په نقشه کې پر افغانستان د مقدونی سکندر د یرغل لوری وښودلی شي.	
د تدریس لارې او طریقې	توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.	
مرستندویه او اړین درسي توکي	تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	
د ارزونې طریقې	تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفي تست او داسې نور ...	
لومړني فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول	**لومړنی فعالیتونه:** سلام اچول، ستړی مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضری اخیستل. **د انګیزې رامنځته کول:** د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	وخت په دقیقو لس دقیقې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۸) لوست دتدریس لاربنود پلان

د تدریس مهال: یودرسي ساعت(۴۵ دقیقې)

منځنی او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	- پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه.	- د ښوونکي خرګندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول.	**پنځه دیرش دقیقې**
	- دلوست دمتن پوښتنوته ځوابونه: ۱. مقدوني سکندر ۳۳۰ کاله مخکې له میلاد څخه دهخامنشیانو امپراتورۍ یې له منځه یوړه. ۲. مقدوني سکندرپه باخترکې د رخشانې نومې جنۍ سره واده وکړ. ۳. دمقدوني سکندر له مړینې څخه وروسته دهغه دقوماندانانو ترمنځ د واک پرسراختلاف پیدا شوچې خونړي جنګونه ونښتل، په پای کې دهغه له قوماندانانوڅخه یوکس دکاسندر په نوم دمقدونیې په ښارکې واک ته ورسید اویوناني امپراتوري په دریو لویو مرکزونو وویشل شوه.		

(c) ketabton.com: The Digital Library

اضافي معلومات:

مقدوني سکندر ديونان دمقدونيه په ښارکې زيږيدلی دی. نوموړي له ميلاد څخه ۳۳۱کاله ولاندې دپلار (دوهم فليپ)، چې ديونان حاکم و، له مړينې څخه يې وروسته دحکومت واك په لاس کې ونيو. نوموړی يو مبارز ځوان او ديونان دستر فيلسوف ارسطو له زده کونکو څخه و او دقهرمانۍ خيال يې په سرکې ګرځيده.

نوموړي له ميلاد څخه مخکې په ۳۳۴ کال کې د ډېر شوزروپلو، څلورزرو سپرو او دڅلورويشتو ورځو توښې سره دهخامنشيانو له دولت سره دجګړې په نيت حرکت وکړ، هغه د دريو جګړو په ترڅ کې د ايران فوځونو ته ماتې ورکړه اودغه هيواد يې ونيو، سکندر چې د نړۍ له سترو نړۍ نيوونکو څخه دی، دځلورو کلونو په اوږدوکې له خپلو پياوړو عسکرو سره وتوانيده چې د کوچنۍ اسيا لوی هيوادونه، مصراو ايران په خپله ولکه کې راولي.

مقدوني سکندر دهخامنشيانو د امپراتورۍ له منځه وړلو څخه وروسته دهندوستان دنيولو په فکرکې شو، هندوستان ته د رسيدلو په هيله اړ و، چې دافغانستان له لارې څخه ديو ارتباطي پل په حيث ګټه واخلي، په دې توګه نوموړی ۳۳٤ کاله مخکې له ميلاد څخه د دريم داريوش د څارنې په نيت چې افغانستان ته تبنتيدلی و، لومړي يې په هرات اوبيايې دباختر پرلورخپلې حملې پيل کړې، مګردريم داريوش دباختر د والي (بسوس) د پلويانوله خوا د دامغان په سيمه کې ووژل شو.

کله چې مقدوني سکندر پر افغانستان باندې يرغل وکړ، افغانستان ديو مرکزي دولت له درلودلوڅخه بې برخې و، نوموړی په افغانستان کې دهغه دهيلې اوانتظار په خلاف دخلکو له وسله وال مقاومت سره مخ شو چې دڅلورو کلونو په اوږدوکې دافغانستان اوسغديانا د لاس ته راوړلوپه هيله په ډيروسختيو جګړوکې بند پاتې شو، په پای کې وتوانيده چې دتوس اوهرات له لارې، قندهار، کابل اوبيا وروسته بلخ اوماوراالنهر ته ورسيږي.

په پای کې مقدوني سکندر له ميلاده ۳۳۷ کاله مخکې دهندوکش دغرونوله لارې دهندوستان په لورې يرغلونه پيل کړې، نوموړی دهغو جنګونو په بهير کې چې دافغانتسان په ختيځ کې يې ترسره کړي وو، له بطليموس سره يوځای ټپي شو. دسکندر لښکرې دڅلورو کلونو په موده کې دافغانستان دخلکو دبې شميره پاڅونونو او دفاعي جنګونو سره په طوس، هرات، غزني، بلخ او ماورالنهر کې سترې شوې وې، خوبيايې هم وکولی شول چې د سند له سيند څخه تيرې شي او د جهلم (پوروس) په غاړه (څنډه) کې دپنجاب پاچاته ماتې ورکړي.

له هغه څخه وروسته سکندرد(بياس) ترسيندە پورې مخکې ولاړ، خونور دهغه له پوځونو څخه دجنګي سفرونو د زغم توان تللی و، نو دبلوچستان او ايران له لارې د بابل پرلور رهي شو او هلته يې د(۳۲) کلونو په عمر له نړۍ څخه سترګې پټې کړې.

د ډيرو معلوماتو په موخه دې لاندنيو منابعو ته مراجعه وشي:

۱. افغانستان درمسيرتاريخ، ميرغلام محمدغبار.
۲. باستان شناسی مدنيت های اوليه افغانستان، رسول باوری.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۹) لوست دتدریس لاربنود پلان

د تدریس مهال: یودرسي ساعت(۴۵ دقیقې)

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرح	
د لوست موضوع	موریاپان او لرغونی افغانستان	
عمومي موخې	زده کوونکي دې د موریاپانو دحکومت اود هغه وخت له سیاسي حالاتو سره بلد شي.	
(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي: –زده کوونکي به دموریاپانو دحکومت دمنځته راتلو له څرنګوالي سره بلد شي، –زده کوونکي به په نقشه کې دموریاپانو دواک لاندې سیمو دمعلومولومهارت پیدا کړای شي، –په زده کوونکو کې به د وطن دوستۍ دفکرپیاوړتیا رامنځته کړای شي.	
د تدریس لارې او طریقې	توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وې.	
مرستندویه او اړین درسي توکي	تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	
د ارزونې طریقې	تقریري، تحریري، مشاهده وې، صنفي تست او داسې نور ...	
لومړني فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول	**لومړنی فعالیتونه:** سلام اچول، ستړی مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل. **د انګیزې رامنځته کول:** د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	**وخت په دقیقو** **لس دقیقې**

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنۍ او وروستي	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
کړنې	- پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه.	- د ښوونکي څرګندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځه دیرش دقیقې
	- دلوست دمتن پوښتنو ته ځوابونه: ۱. دموریایانودلومړني پاچا نوم چندراګوپتا و چې له میلاد څخه ۳۲۴کاله مخکې په هند کې واک ته ورسید، دافغانستان ځینې ختیځې سیمې، چې دیونانیانو په واک کې وې په خپله ولکه کې یې راوستلې. ۲. بندوسارا، انتیاکوس ته ولیکل چې ماته یو کس طبیب، خواږه شراب اویوه اندازه وچ انځرراولیږه، انتیاکوس ورته په ځواب کې ولیکل چې شراب او وچ انځربه درولیږم خودیونانیانو په قانون کې دعالم اوطبیب پلورل منع دي. ۳. آشوکا دبودایي کیش لاروی و نوموړي دبودایي آیین په خپرولو کې ډیرزیاړونه وګالل اوډیرمبلغان یې افغانستان اودنړۍ نوروسیموته واستول.		

اضافي معلومات:

موریایان دهندي واکدارانو له لړیو څخه یوه کورنۍ ګڼل کیږي چې له میلاد څخه ۳۲۴کاله مخکې واک ته د چندراګوپتا په رسېدلو سره دډې لړۍ حکمراني پیل کیږي. دهند موریایانو هغه وخت دلرغوني افغانستان په ځینو برخو حاکمیت وموند چې دهغه وخت په یوناني امپراتورۍ کې تزلزل، بې اتفاقي اوخان خانۍ لاره پیدا کړې وه. له مقدوني سکندرڅخه وروسته دیوناني امپراتورۍ سیمې دبېلابېلو خپلواکو یوناني قوماندانانو له خوا اداره کېدلې.

سلوکیدیانوله شام څخه دیونانیانو دختیځې امپراتورۍ سیمې اداره کولې. دوخت په تېرېدلو سره د ټولوکارونو له اداره کولوڅخه کمزوري شول اودیوناني قوماندانانو ترمنځ بې اتفاقي رامنځته شوې. داپخپله ددې لامل شوې چې دهند دموریایانو نوي را څرګند شوي ځواک له دې فرصت څخه ګټه واخیستله اوخپل پرمختګ ته یې دوام ورکړ چې په دې توګه یې دلرغوني افغانستان ځینې سیمې تر خپلې اداري لاندې راوستلې.

دهند دموریایي لړۍ مشهور واکمن چندراګوپتا دی چې ۲۴کاله یې په یوه پراخه سیمه باندې حکومت وکړ.

نوموړي دخپل مدبر وزیر نندرا په مرسته او لارښوونه دخپلې امپراتورۍ اداره پرمخ یووړله.

له میلاد څخه ۳۰۵کاله مخکې سلوکیدي عسکرو دګندهارا(ننګرهار) دسیمو دلاس ته راوړلوپه موخه دهندي موریایانو په وړاندې لښکر راوویست، خو موریایانو له خپلوسنګرونوڅخه ساتنه وکړه چې په پای کې دموریایانو اوسلوکیدیانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترمنځ سوله رامنځته شوه او د ګندهارا سیمې دموریایانو د واکمنۍ سیمو په برخوکې پاتې شوې.
دچندراګوپتا له مړینې څخه وروسته له میلاد څخه ۳۰۰کاله مخکې دهغه زوی بندوسارا واک ته ورسید چې ګندهاراېې هم په واک کې وه، نوموړي دسلوکیدیانو سره ښې اړیکې ټینګې کړې، دهغوی ترمنځ سوداګریزو اړیکو وده وموندده، دغه اړیکې دهندي اویوناني فرهنګ د یوځای کېدلو لامل شوې.

د ډیرو معلوماتو په موخه لاندې منابعو ته مراجعه وکړئ.

1. باستان شناسی مدنیت های اولیه افغانستان، رسول باوری.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۱۰) لوست دتدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یودرسي ساعت(۴۵ دقیقې)

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرح	
د لوست موضوع	دافغانستان لومړنی مدنیت(د یونان- باختري خپلواك دولتونه)	
عمومي موخې	زده کوونکي دې دیونان- باختري دولتونو د رامنځته کېدلو له څرنګوالي سره بلد شي.	
(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي: - زده کوونکي به د یونانو باختري خپلواکو دولتونو په هکله معلومات ترلاسه کړي، - ددې دورې د تاریخي اثارو په ارزښت به پوه شي، - زده کوونکي به دهیواد له لرغونواوتوریستي سیمو سره مینه پیداکړي، - دیونانیانو ځانګړتیاوې اوخصوصیات به وپیژني، - دیوناني اوباختري حکومتونو ترواك لاندې سیمې به په نقشه کې وښودلی شي.	
د تدریس لارې او طریقې	توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.	
مرستندویه او اړین درسي توکي	تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	
د ارزونې طریقې	تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفي تست او داسې نور ...	
لومړني فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول	**لومړني فعالیتونه:** سلام اچول، ستړی مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل. **د انګیزې رامنځته کول:** د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	**وخت په دقیقو** **لس دقیقې**

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت په دقیقو	د زده کوونکو فعالیتونه	د ښوونکي فعالیتونه	منځنۍ او وروستي کړنې
پنځه دیرش دقیقې	- د ښوونکي څرګندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول.	- پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه.	کړنې
	- دلوست دمتن پوښتنو ته ځوابونه: ۱. دیونان- باختري دولت لومړني ینسټ ایښودونکی دیودتس دلومړي ځل لپاره په باختر کې له سلوکیدیانو څخه خپله خپلواکي اعلان کړه. ۲. آی تیدیوم ۲۲۰ کاله مخکې له میلاد څخه د باخترنوی خپلواک حاکم شو.نوموړی لومړنی سړی وچې یوناني هنریې دهند تر نیمې وچې پورې ورساوه. ۳. د یونان – باختري وروستنی امپراتورچې دباختر په ټوله حوزه باندې یې واک درلوده، دیمیتروس نومیده.		

اضافي معلومات:

لرغونی یونان دبالکان په سویلي جزیره(ټاپو) کې پروت دی،دا دخاورینو غرونو هیواد دومره حاصل ورکوونکی هم نه دی، یواځې دشمال په ځینو لویو پرتو سیموکې یې دکرنې لپاره مناسبې اوحاصل خیزه دښتې لیدل کیږي.

زموږ بحث د یونان- باختري دولت په هکله دی، ددې لوی بنسټګرلومړنی دیودتس دی چې ۲۵۵کاله مخکې له میلاد څخه په باختر کې خپله خپلواکي اعلان کړه.

دنوموړي د واکمنۍ په مهال کې، باختر د سغد، مروه، بلخ او دتخار له سیمو څخه عبارت وو.

لومړی دیودتس له میلاد څخه ۲۵۰کاله مخکې مړ شو، دهغه له مرګ څخه وروسته دهغه زوی دویم دیودتس واک ته ورسید، هغه له میلاد څخه مخکې تر ۲۳۰کاله پورې دباختر په خاوره واکمني وکړه، دپارت له حکومت سره یې غوره اړیکې ټینګې کړې، په دې توګه دسلوکیدیانو په وړاندې دوه نوي خپلواک حکومتونه په خپلو کې سره یو شول.

د دیودتس دلړۍ واکداری ډېر وخت پایښت ونه کړ، له میلاد څخه ۲۲۰کاله مخکې د آی تیدیوم په نوم یو قوماندان دهغه پرضد پاڅون وکړاو د دیودتس دحاکمیت سلسلې ته یې دپای ټکی کېښود. آی تیدیوم دباختر لومړنی پاچا وچې یوناني هنریې د هندترنیمې وچې پورې ورساوه. له آی تیدیوم څخه وروسته دهغه زوی دیمیتروس له میلاد څخه ۱۹۰کاله مخکې دهغه ځای ناستی شو، نوموړي تر خپلې ولکې لاندې سیموته پراخوالی ورکړه، دتاکسیلا، کاشیوار او موریاپته سیمې یې دهند ې پاچا هانوله واک څخه وویستلې، دیمیتروس دخپل د

(c) ketabton.com: The Digital Library

واکمنی په بیلابیلو سیموکې دنوو ښارونو دجوړولو کارپیل کړ، په اراکوزیاکې دکلات ښار، پـه سـند اوهنـدکې سیالکوټ اوپټاله دهغه له خرګندو نښانو څخه ګڼل کیږي.

د آی تیدیوم دلړۍ ورروستی حکمران دیمیتروس وچې دخپلو قوماندانانو له خوا یوتن چې ایوکراتیـد نومیـده مـاتې وخوړه، ایوکراتید دنوې واکمنی دلړۍ بنسټ کېښود.

د ډیرو معلوماتو په موخه لاندې منابعو ته مراجعه وکړئ.

1. افغانستان درمسیرتاریخ، میرغلام محمدغبار.
2. باستان شناسی مدنیت های اولیه افغانستان، رسول باوری.
3. تاریخ مختصرافغانستان، عبدالحي حبیبي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۱۱) لوست د تدریس لاربنود پلان

د تدریس مهال: یودرسی ساعت(۴۵ دقیقې)

<table>
<tr><th>د مطلبونو سرليکونه</th><th colspan="2">د مطلبونو شرح</th></tr>
<tr><td>د لوست موضوع</td><td colspan="2">ديونان- باختري مدنيت ځانګړتياوې</td></tr>
<tr><td>عمومي موخې</td><td colspan="2">زده کوونکي دې ديونان- باختري مدنيت له ځانګړتياوو سره بلد شي.</td></tr>
<tr><td>(پوهنيزې، مهارتي او ذهنيتي) موخې</td><td colspan="2">زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسيږي:
- زده کوونکي به د دې دورې له فرهنګي ځانګړتياوو سره بلدشي،
- زده کوونکي به د دې دورې تاريخي ارزښت وپيژني،
- ديونان- باختري مدنيت خصوصيات اوځانګړتياوې به وپيژني،
- دهغو عواملو په پيژندلوکې به چې د يونانو باختري مدنيت په وده او پراختيا کې يې ونډه درلوده تحليل وکړای شي،
- ديونان- باختري فرهنګي مرکزونه به دنقشې په مخ کې وښودلی شي.</td></tr>
<tr><td>د تدريس لارې او طريقې</td><td colspan="2">توضيحي، تشريحي، لکچر او مباحثه وې.</td></tr>
<tr><td>مرستندويه او اړين درسي توکي</td><td colspan="2">تخته، تباشير، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...</td></tr>
<tr><td>د ارزونې طريقې</td><td colspan="2">تقريري، تحريري، مشاهده وې، صنفي تست او داسې نور ...</td></tr>
<tr><td rowspan="2">لومړني فعاليتونه او د انګيزې رامنځته کول</td><td rowspan="2">لومړني فعاليتونه:
سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړينو توکو چمتو کول، د تير لوست ارزونه او د حاضرۍ اخيستل.

د انګيزې رامنځته کول:
د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او يا د يوه په زړه پورې تاريخي مطلب وړاندې کول.</td><td>وخت په دقيقو</td></tr>
<tr><td>لس دقيقې</td></tr>
</table>

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنۍ او وروستي کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	– پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، – پـر تختـه بانـدې د مهمـو مطلبونـو لیکل، – د لوست تشریح او توضیح، – په ډلو باندې د زده کوونکـو ویـشل او د دندو سپارل، – پوښتنو ته ځواب ورکول، – د لوست ارزونه او د کـورنی دنـدې سپارل، – د تدریس په وخت کې ښه خارنه.	– د ښوونکي څرګندونو ته پام کول، – د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، – په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، – د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، – په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، – د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځه دیرش دقیقې

– دلوست دمتن پوښتنوته ځوابونه:

۱. مؤرخینـو لرغـونی افغانـستان دپخوانیومـدنیتونو کـانون اودهغـوی دیوځـای کیدلو، دسوداګریزوچارو څلورلاری اودهغوی دتمدنونود ځانګو په نـوم یـاد کړی دی.

۲. دیوناني او باختري معمار یو د هنر د یوتربلو اغیزو بیلګه ځای لرغـونی بګـرام دی چې دشتل او پنجشیر سیندونو دیوځای کېدلو په سـیمه کـې جـوړ شـوی دی

۳. په افغانستان کې دیوناني د مجسمو جوړولـو هنرخپلـې اغیـزې درلـودلې، دې هنرپه افغانستان کې دافغاني هنرمندانوپه کوښښونو ډېرپرمختګ وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اضافي معلومات:

دمؤرخينو اوڅیړونکوله نظره پخواني افغانستان یو ډېر ارزښتناک او دپام وړچاپریال ګڼل شوی دی. دانګلیس نامتومؤرخ(تاینبي) افغانستان دلرغونو مدنیتونو کانون (مرکز) اودهغوی دتلاقي(یوځای) کېدلوسیمه بللې ده، مګرجاپاني لرغون پیژندونکو(ماوریزوپوتوزی)، لرغوني افغانستان ته دسوداګریزې څلور لارې نوم ورکړی دی، خو علامه حبیبي افغانستان په سیمه کې دتمدنونو زانګو ګڼلې ده.

د تاریخي مشهورو مدنیتونو له جملې څخه یو مدنیت چې په افغانستان اوسیمه کې دپیژندنې وړ و، دیونان- باختري مدنیت دی.

یونان - باختري مدنیت په اصل کې د دووتمدنونو د یوځای کېدلو په نتیجه کې رامنځته شوی دی.

له دې دوو مدنیتونوڅخه یو یې دیونانیانو او له هغوی سره سم افغانستان اوسیمې ته رسېدلی دی او دویم یې د باختر دهغو اوسېدونکومدنیت دی چې دارایي لرغونو مدنیتونو پربنسټ یې پراختیا کړې وه، د دې دوو تمدنونو په یوځای کیدلو سره په افغانستان اوسیمه کې د یو نوي مدنیت بنسټ کېښودل چې په تاریخ کې دیونان - باختري مدنیت په نوم وپیژندل شو.

افغانستان ته دسکندر مقدوني اویونانیانو په راتلو سره یو شمېر یوناني عالمان اوهنرمندان له هغوی سره سم په افغانستان کې استوګن شول چې دافغانستان دخلکو او اوسېدونکو په فرهنګ باندې یې ډېره اغیزه وکړه، دا یوه لویه پېښه وه چې دهیواد په ټولنیز نظام، تمدن او لرغوني فرهنګ کې رامنځته شوه.

یونانیانو له خپلو فتوحاتو سره سم خپلې مدني لاس ته راوړنې د خپل واک لاندې سیموته انتقالولې چې د هغو بېلګې دهغوی دواک لاندې په ټولو سیمو کې په ځانګړي توګه په لرغوني افغانستان کې څرګندې دي.

یوناني معمارانو به د نظامي هډو لپاره داسې ځایونه ټاکل چې دوو یا دریو خواوو ته به طبعي محافظت شتون درلود اویوه خوا به یې دهغوی دځواکونو له خوا ساتل کېدله.

ددې ډول معماریو نمونې دافغانستان په بېلابېلو سیموکې لیدل کیږي، دبیلګې په ډول: د ای خانم لرغوني ښار چې دکوکچې او آمو سیندونو دیوځای کېدو په سیمه کې آباد شوي دي، همدارنګه دبګرام یوبل لرغونی محل چې ددې معماریو بیلګه ده، دشتل اوپنجشیر دسیندونو د یوځای کېدو په سیمه کې جوړه شوې ده.

سربېره پردې په ای خانم کې د(کورنتین) شکله ستنو شتون پخپله دیوناني معمارۍ دصنعت د اغیزې اچولو بیلګه ده.

دیوناني هنردمجسمه سازۍ اوهیکل تراشۍ نمونو په لرغوني افغانستان کې دافغاني هنرمندانو د هلو ځلو اوکوښښونو په نتیجه کې ډېره وده اوپرمختګ وکړ.

دغه هنردبامیانو دمجسمو په شتون سره د یو نړیوال فرهنګي میراث په توګه پیژندل شوی دی.

د نورومعلومات لپاره لاندنیو منابعوته مراجعه وکړئ:

١. افغانستان درمسیرتاریخ، میرغلام محمدغبار.

٢. تاریخ مختصر افغانستان، مرحوم عبدالحی حبیبي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۱۲) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یودرسي ساعت(۴۵ دقیقې)

<table>
<tr><th>د مطلبونو سرلیکونه</th><th colspan="2">د مطلبونو شرح</th></tr>
<tr><td>د لوست موضوع</td><td colspan="2">ای خانم</td></tr>
<tr><td>عمومي موخې</td><td colspan="2">زده کوونکي دې د ای خانم له لرغوني سیمې سره بلد شي.</td></tr>
<tr><td>(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې</td><td colspan="2">زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي:
–زده کوونکي به د ای خانم له لرغوني سیمې سره بلد شي،
–زده کوونکي به د دې سیمې په ارزښت پوه شي،
–زده کوونکي به د هیواد له تاریخي ځایونو سره مینه پیدا کړای شي.
–زده کوونکي به په نقشه کې د ای خانم ښار په نښه کړای شي.</td></tr>
<tr><td>د تدریس لارې او طریقې</td><td colspan="2">توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وې.</td></tr>
<tr><td>مرستندویه او اړین درسي توکي</td><td colspan="2">تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...</td></tr>
<tr><td>د ارزونې طریقې</td><td colspan="2">تقریري، تحریري، مشاهده وې، صنفي تست او داسې نور ...</td></tr>
<tr><td rowspan="2">لومړنی فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول</td><td rowspan="2">لومړنی فعالیتونه:
سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.

د انګیزې رامنځته کول:
د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.</td><td>وخت په دقیقو</td></tr>
<tr><td>لس دقیقې</td></tr>
</table>

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت په دقیقو	د زده کوونکو فعالیتونه	د ښوونکي فعالیتونه	منځنۍ او وروستۍ کړنې
پنځه دیرش دقیقې	- د ښوونکي خرګندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول.	- پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه.	**کړنې**
	- دلوست دمتن پوښتنو ته ځوابونه: ۱. ای خانم ترکي نوم دی چې آی دمیاشتي اوخانم دښځې په نوم کارول کیږي چې دتخار ولایت دکوکچې او آمو سیندونو دیوځایی کېدلو په سیمې کې موقعیت لري. ۲. له ای خانم څخه د یونانو باختري دوري دمدنیت مسکوکات لاس ته راغلي دی.		

اضافي معلومات:

د ای خانم د نوم ترکیب ترکي ریښه لري چې آی، دسپوږمۍ په معنا اوخانم، د ښځې په معنا ده، ای خانم یوه سیمه ده چې دتخارولایت دآمو اوکوکچې دسیندونو دیوه ځای کېدو په سیمه کې موقعیت لري، دیونان – باختري دولت له دفاعي ښارونو څخه پیژندل شوې ده چې دیو لوی دیوال په واسطه احاطه شوی چې اوږدوالی یې ۱۵۰۰متره او لوړوالي یې ۱۰مترو ته رسیده. په اغلب ګمان سره دغه سیمه دآموسیند دشمالي سیمو دخلکو له خطرونو څخه دځان ساتلوپه منظور اړه جوړه شوې وه، سربېره پر دې ای خانم یوه کرنیزه او ښیرازه سیمه وه چې دهغه ځای د اوسیدونکو اړتیاوې پوره کولې، د ای خانم دښار دآبادولوپه هکله بشپړ معلومات په لاس کې نشته، خو داسې ویل کیږي چې ددې ښار بنسټ د مقدوني سکندر له خوا ایښودل شوی دی، دلرغوني یونان نومیالي عالم بطلیموس پخپلو اثاروکې د آمو اسکندریه یادونه کړې ده چې د اوسني ای خانم باندې دلالت کوي.

همدارنګه په ځینو منابعوکې راغلي دي چې دا ښار دسلیکوس اودهغه د زوی انتیوکیوس له خوا جوړ شوی دی.

د هغه وخت نامتو معمار(کنیاس) نامی چې ددې ښار په آبادۍ او جوړولو کې یې برخه اخیستلې وه، دنوموړي قبر دښار په دننه محوطه کې کشف شوی دی، ددې مقبرې دخنګ یوه کتیبه(لیکنه)هم لاس ته راغلې ده چې دتاریخ پوهانو اولرغون پیژندونکولپاره ډیر معلومات وړاندې کولای شي.

د ای خانم په لرغوني سیمه کې دلومړي ځل لپاره په ۱۹۴۶زیږدیزکال کې د شلمبرژه په نوم یوفرانسوي لرغون پیژوندونکي کندنې وکړې. دنوموړي کندنو(حفریاتو) ثابته کړه چې نوموړی ښار دیونان اوباختري دلوی تمدن استازیتوب کوي.

دا ښار له خامو خښتوڅخه جوړ شوی دی چې په ځینو ودانیوکې یې د اومو خښتو لاندې له پښوخښتو څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کار اخیستل شوی دی، همدارنګه په نومړو ودانیو کې دتزءین(ښکلا) اوهمدارنګه دځینو لویو ستنو(پایو) په جوړولو کې دتباشیرپه ډول اهکي تیرې هم کارول شوي دي، د ودانیو په ستنو، دسالون په منځ اودعمده اتاقونو په فرش کې له تیږو څخه کار اخیستل شوی دی.

د ای خانم د دوو دوو قبرونو په څیړنه کې دقبراود هغو دجوړښت په هکله پوره معلومات لاس ته راغلی دی.

له دې قبرونو څخه یو یې د دې ښار د بنسټ ایښودونکی(کنیاس) پورې اړه لري چې دښار په منځ کې کشف شوی دی. ترلاسه شوی جسد په نومړي قبرکې له تزیین پرته د ډبرین تابوت په منځ کې ایښودل شوی دی، کوم شیان چې له دې قبرڅخه لاس ته راغلي دي، په لوی ګمان ډبرین لوښي دي چې یوناني لوښوته ورته دي.

د ډیرو معلوماتو په موخه لاندې منابعو ته مراجعه وکړئ.

1. باستان شناسی مدنیت های اولیه افغانستان، رسول باوری.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۱۲) لوست دتدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یودرسی ساعت(۴۵ دقیقې)

<table>
<tr><th>د مطلبونو سرلیکونه</th><th colspan="2">د مطلبونو شرح</th></tr>
<tr><td>د لوست موضوع</td><td colspan="2">ساکان او پارتیان</td></tr>
<tr><td>عمومي موخې</td><td colspan="2">زده کوونکي دې د افغانستان په سویلي سیمو کې دساکانو او پارتیانو له واکمنۍ سره بلد شي.</td></tr>
<tr><td>(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې</td><td colspan="2">زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي:
–زده کوونکي به د ساکانو او پارتیانو دواکې لاندې سیمو سره بلد شي،
–زده کوونکي به دساکانو دواک لاندې سیمې دنقشې له مخې وښودلی شي،
–په زده کوونکو کې به د وطن دوستۍ روحیه پیاوړې کړي.</td></tr>
<tr><td>د تدریس لارې او طریقې</td><td colspan="2">توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.</td></tr>
<tr><td>مرستندویه او اړین درسي توکي</td><td colspan="2">تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...</td></tr>
<tr><td>د ارزونې طریقې</td><td colspan="2">تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفي تست او داسې نور ...</td></tr>
<tr><td rowspan="2">لومړني فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول</td><td rowspan="2">لومړنی فعالیتونه:
سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.

د انګیزې رامنځته کول:
د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.</td><td>وخت په دقیقو</td></tr>
<tr><td>لس دقیقې</td></tr>
</table>

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنی او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	– پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، – پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، – د لوست تشریح او توضیح، – په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، – پوښتنو ته ځواب ورکول، – د لوسـت ارزونـه او د کـورنی دنـدې سپارل، – د تدریس په وخت کې ښه څارنه.	– د ښوونکي څرګندونو ته پام کول، – د لوسـت پـه بهیـر کـې د مهمـو مطلبونـو یاداشت، – پـه ټـولګي کـې د ډلـو د اسـتازو لخـوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، – د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، – پـه کـور او ټـولګي کـې د دنـدې سـرته رسول، – د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځه دیرش دقیقې
	– دلوست دمتن پوښتنو ته ځوابونه: ۱. دساکانولومړنی مرکز د افغانستان په سویل کې اراکوزیا (کندهار) سکستان (سیستان) و. ۲. دساکانو لومړنی واکمن هرایوس نومیده.		

اضافي معلومات:

د یونانو- باختري پیر وروستنی واکمن هیلوکیلس و، نوموړی د یونـانو- بـاختري امپراتـورۍ پـه ټـول قلمرو بانـدې واکمـن و. له هغه څخه وروسته سیمه ییز واکمنان او حاکمان منځته راغلل چې هغوی هر یوه په وړه سیمه باندې حکومت کاوه.

دې لړۍ له میلاد څخه وړاندې سل کاله دوام وموند، ددې مهال په اوږدو کې دلرغوني افغانستان په سـویل اوسـویل ختیځ سیمو کې ساکه یا ساکانو په نوم د نوې لړۍ واکمنې پیل شوه.

ساکان له امو سیند څخه په تیریدو د درنګیانه په سیمې اوپه سکستان(سیستان) میشت شول. یوې بلې ډلې یې د هندوکش په شمال او باختر سیمو کې ژوند کاوه، له دې سیمې څخه یې سویل اولویدیځ ته مهاجرت وکړ.

د افغانستان په سویلي سیمو، لکه: اراکوزیا (کندهار) سګستان (سیستان) کې د ساکانو په نوم ځـواکمن قـوم د خپـل حاکمیت بنسټ کیښود. د دغه قوم لومړنی واکمن د هرایوس په نوم پیژندل شوی چې هغـه هـم د بـاختري یونـان د واکمنانو په شان په خپل نوم سکه جوړوله.

ساکانو په لنډه موده کې د خپلو نیول شوو سیمو لمن تر تاکسیلا، سند او د بلوچستان تر بـولان پـورې وغزولـه، د باختري یونان د امپراتورۍ سویل او سویل ختیځې سیمې یې هم تر خپلې ولکې لاندې راوستې.

له هرایوس څخه وروسته مایوس له میلاد څخه مخکې په ۷۲ کال کـې واک تـه ورسید. هغـه د خپلو سکو پـه مخ د شهنشاه کلمه ولیکله، د هغه د واکمنۍ د مهال یو لیک د لرغون پوهـانو لاس تـه رسـیدلی او د یـوې مـسي ټـوټې پـر مخ لیکل شـوی، پـه دې لیک کې له میلاده ۷۸ کاله وړاندې له یوناني او خروشتي رسم الخط څخه ګټه اخیستل روښانه کیږي.

د ډیرو معلوماتو په موخه لاندې منابعو ته مراجعه وکړئ.

۱. افغانستان درمسیرتاریخ، میرغلام محمدغبار.

۲. باستان شناسی مدنیت های اولیه افغانستان، پوهندوي رسول باوری.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۱٤) لوست دتدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یودرسی ساعت(۴۵ دقیقې)

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرح	
د لوست موضوع	دکوشانیانوامپراتوري	
عمومي موخې	زده کوونکی دي دکوشانیانود امپراتوری له څرنګوالی سره بلد شي.	
(پوهنيزې، مهارتي او ذهنيتي) موخې	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسيږي: – زده کوونکي به دکوشانیانو له امپراتوري سره بلد شي، – زده کوونکي به دکوشانیانو دواک لاندې سیمې د نقشې له مخې وښودلی شي. – زده کوونکي به د کوشاني فرهنګ په څېرېدو اوپراختیا کې د کوشاني سترو شاهانو په ونډه باندې پوه شي، –زده کوونکي به د وریښمو د لارې په اقتصادي ارزښت باندې پوه شي.	
د تدريس لارې او طريقې	توضيحي، تشريحي، لکچر او مباحثه وي.	
مرستندويه او اړين درسي توکي	تخته، تباشير، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	
د ارزونې طريقې	تقريري، تحريري، مشاهده وي، صنفي تست او داسې نور ...	
لومړني فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول	**لومړنی فعالیتونه:** سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل. **د انګیزې رامنځته کول:** د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او يا د یوه په زړه پورې تاريخي مطلب وړاندې کول.	**وخت په دقیقو** **لس دقیقې**

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنۍ او وروستۍ	د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	وخت په دقيقو
کړنې	- پر تخته باندې د لوست د سرليک ليکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو ليکل، - د لوست تشريح او توضيح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ويشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدريس په وخت کې ښه نظارځارنه.	- د ښوونکي خرګندونو ته پام کول، - د لوست په بهير کې د مهمو مطلبونو يادداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلين رعايت کول.	پنځه ديرش دقيقې
	- دلوست دمتن پوښتنو ته ځوابونه: ۱. د کوشاني امپراتورۍ بنسټ ايښودونکی کجولا کد فيسيس و. ۲. د رباطک کتيبه ډېر ليک دی چې د ويماکدفيسيس پلار دکجولا کدفيسيس زوی ويماتکتو په واسطه ليکل شوی دی، دويماتکتو دپير استازی توب کوي. ۳. دکوشانيانوامتوچارواکې عبارت دي: کجولاکدفيسيس، ويماتکتو، ويماکدفيسيس، کنشکا، هوويشکاو او واسوديوا دي.		

اضافي معلومات:

دکوشانيانو نوم د کوشان له کلمې څخه اخيستل شوی دی. کوشان يو کوچی قوم و چې دآمو له سيند څخه راتېرشو اوپه بلخ کې يې يونان- باختري واکمنۍ له منځه يوړه.

د کوشاني امپراتورۍ بنسټ ايښودونکی کجولا کد فيسيس دی. نوموړی مخکې له دې چې د پاچاهۍ اعلان وکړي، د خپل قوم مشري يې په غاړه درلوده چې د کوي شوانګ په نوم ياديږي، نوموړی په ۴۰ ميلادي کال کې واک ته ورسيد او تر ۸۰ ميلادي کال پورې يې د لرغوني اريانا په ډېرو سيمو واکمني وکړه. هغه د خپل سلطنت په پای کې د شهنشاه لقب تر لاسه کړ.

د کجولا کد فيسيس له مړينې وروسته د هغه زوی ويماتکتو واک ته ورسيد. د دې شخص په اړه ډېر معلومات نشته. په دې اړه يوازينی لاسته راوړنه د رباطک ډېر ليک دی چې د ويماتکتو په واسطه ليکل شوی دی.

له ويماتکتو وروسته د هغه زوی ويما کدفيسيس واک ته ورسېد. نوموړي له ميلاد څخه وړاندې تر ۱۲۷ کال پورې واکمني وکړه. ويما کدفيزيس د کوشانيانو لومړنی امپراتور و چې د هېواد پولې يې په سويل کې د هند د ګنګاه تر سيند پورې ورسولې. نوموړي د چين له هېواد سره ښې اړيکې ټينګې کړې او د روم د امپراتور تراجان دربار ته يې يو سفير هم ولېږه او له هغه سره يې اقتصادي او سوداګريزې اړيکې ټينګې کړې.

له ويماکدفيسيس وروسته د هغه زوی لوی کنشکا واک ته ورسيد. کنشکاه د افغانستان د لرغوني تاريخ يو ځواکمن امپراتور و او له ځانګړې شهرت څخه برخمن و،په ختيځ کې يې له چين او په لوېديځ کې يې د روم له هېواد سره سوداګريزې اړيکې درلودې.

د کوشانيانو په دوره کې په تېره بيا د کنشکا په واکمنۍ کې د ورېښمو مشهورې لارې نړيوال شهرت تر لاسه کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۱۵) لوست دتدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یودرسي ساعت(۴۵ دقیقې)

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرح	
د لوست موضوع	بګرام د کوشاني سترې امپراتورۍ پلازمېنه	
عمومي موخې	زده کوونکي دې د بګرام د کوشاني سترې امپراتورۍ د پلازمېنې په اړه معلومات تر لاسه کړي.	
(پوهنيزې، مهارتي او ذهنيتي) موخې	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي: – زده کوونکي به د بګرام د کوشاني سترې امپراتورۍ له پلازمېنې سره پېژندګلوي پیدا کړي. – د بګرام د کوشاني سترې امپراتورۍ د پلازمېنې په اړه به معلومات وړاندې کړای شي. – زده کوونکي به ومني چې له بګرام څخه لاس ته راوړل شوې اثار د کوشاني سترې امپراتورۍ د لوړوالي(عظمت) نښه ده.	
د تدریس لارې او طریقې	توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وې.	
مرستندویه او اړین درسي توکي	تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	
د ارزونې طریقې	تقریري، تحریري، مشاهده وې، صنفي تست او داسې نور ...	
لومړنۍ فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول	**لومړنۍ فعالیتونه:** سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل. **د انګیزې رامنځته کول:** د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	**وخت په دقیقو** **لس دقیقې**

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنۍ او وروستي کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	– پر تخته باندې د لوست د سرلیك لیکل، – پـر تختـه بانـدې د مهمـو مطلبونـو لیکل، – د لوست تشریح او توضیح، – په ډلو باندې د زده کوونکـو ویـشل او د دندو سپارل، – پوښتنو ته ځواب ورکول، – د لوست ارزونه او د کـورنی دنـدې سپارل، – د تـدریس پـه وخـت کـې ښـه نظارځارنه.	– د ښوونکي څرګندونو ته پام کول، – د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، – په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، – د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، – په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، – د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځه دیرش دقیقې
	– دلوست دمتن پوښتنوته ځوابونه: ۱– په ۱۹۳۷ز کال کې په بګرام کې سروي تر سره شوه او له ځیرنو څخه چې کومه پایله لاس ته راغله دا یې وښودله چې د بګرام مدنیت له سکندر څخه وروسته دی او د یونان د باختر له مهال سره تړاو لري. ۲– ودانی د یو منظم پلان له مخې جوړې شوي دي او د معماري د ځانګړتیاوو له مخې د یونان ښارونو ته ورته والی لري. ۳– له بګرام څخه په لوړه کچه د سرو زرو سکې، برونزي او عاجي آثار لاس ته راغلي دي.		

(c) ketabton.com: The Digital Library

اضافي معلومات:

له ۲۵/ تر ۱۴۴ ز کلونو په شاوخوا کې د کوشانیانو ستر امپراتور کنشکاه وکړای شول، د خپلې واکمنۍ حدودو ته پراختیا ورکړي او د هغه د امپراتورۍ پولو داسې پراختیا درلوده: ختیځې پولې یې د هند بنارس ته رسیدې، په لویدیځ کې له پارتانو سره تړلې وې، په شمال کې کاشغر او یارکند د کوشانیانو د امپراتورۍ برخه وه، چین او ختن یې هم تر خپلې ولکې لاندې راوړ. کنشکا په دوبي کې بګرام او په ژمي کې شاپور(پیښور) خپله پلازمینه ټاکلې وه.

بګرام د افغانستان له لرغونو ښارونو څخه و چې د کاپیس یا کاپیسا په نومونو هم یاد شوی دی. فرانسوي لرغونپوه (ګرسیمن) په (۱۹۳۷ز) کال کې له یو لړ څیړنو څخه وروسته چې په بګرام کې یې تر سره کړې او د څیړنو له مخې چې تر لاسه شوې، د نوموړې ښار په اړه یې داسې معلومات وړاندې کړل: کله چې اسکندر بګرام ته ورسید یو شمیر عسکر یې ناروغ شول. اسکندر په بګرام کې دمه وکړه. د قفقاز د اسکندریې په نوم یې ښار جوړ کړ او وروسته بلخ ته ولاړ، خو د ځینو افزارو او مسکوکاتو له څیړنو څخه وروسته چې له بګرام څخه لاس ته راغلي داسې جوتیږي چې د دې ښار تمدن د یونانو باختري پیر سره تړاو لري. په هر صورت بګرام د یو ښه موقعیت لرونکی دی. د وریښمو نامتو لاره له هغه څخه تیریده چې د کابل له لارې له تاکسیلا سره یو ځای کېده.

د نوموړي ښار ودانۍ په منظم ډول دي او ننیو ودانیو ته ورته دي.

متظرفه صنایع: د عاج پر مخ کیندنې او نقاشي، د یوالونه او د ارباب الانواعو او مجسمو جوړول د کوشاني عصر د عالي هنر ښکارندوی دی. له ۱۹۳۹ تر ۱۹۴۰ کلونو پورې له بګرام څخه قالبونه لاس ته راغلي چې د هغو په واسطه د سرو زرو او سپینو زروګانې جوړیدلې.

نساجي: د کارګاه وو په واسطه د البسو لپاره ټوټې اوبدل کیدې چې نوموړې کار ګاه وې له لرګیو او ختو څخه جوړې شوې وې او د غالۍ او ټغرو او بدلو صنایع هم په بګرام کې دود وې.

سوداګري: د بګرام ښار د یونان باختری له نامتو ښارونو څخه و چې له تاکسیلا سره یې سوداګریزې اړیکې درلودې. هندې توکې بګرام ته واردیدل.

عقاید: مخکې له دې چې خلک بودایي آیین ته واوړي یعنې د سترو کوشانیانو د امپراتورۍ له جوړښت څخه وړاندې خلکو هلته ارباب الانواع، لکه: (ناهیتا او میترا) لمانځل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۱٦) لوست دتدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یودرسي ساعت(۴۵ دقیقې)

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرح	
د لوست موضوع	هډه د کوشاني امپراتورۍ فرهنګي پلازمینه(مرکز)	
عمومي موخې	زده کوونکي به کوشاني امپراتورۍ د فرهنګي مرکز په هکله معلومات تر لاسه کړي.	
(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي: – د هډې په هکله به چې د کوشاني امپراتورۍ فرهنګي مرکز و، پیژندګلوۍ تر لاسه کړي، – د کوشاني امپراتورۍ د فرهنګي مرکز(هډې) په هکله به معلومات ورکړای شي، – هغه پاتې شوني چې له هډې څخه لاسته راغلي، د ګندهارا د تمدن یوه برخه ده. زده کوونکي به د هغه په ارزښت پوه شي.	
د تدریس لارې او طریقې	توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.	
مرستندویه او اړین درسي توکي	تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	
د ارزونې طریقې	تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفي تست او داسې نور ...	
لومړني فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول	**لومړني فعالیتونه:** سلام اچول، ستړی مشې، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل. **د انګیزې رامنځته کول:** د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب ویلو کول.	**وخت په دقیقو** لس دقیقې

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنۍ او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	- پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه نظارځارنه.	- د ښوونکي خرګندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځه دیرش دقیقې
	- دلوست دمتن پوښتنوته ځوابونه: ۱- افغانستان ختیځې برخې تر شمالي هند پورې د ګندهارا د حوزې په نوم یادیږي چې له جلال آباد، کنر، پیښور او سوات څخه عبارت دي. هډه د ننګرهار په دولس کیلو متری کې یوه پرته سیمه ده چې له هغې څخه ډیر زیات شمیر فرهنګي پاتي شونې آثار لاسته راغلي دي چې د هغو په مطالعې سره به د افغانستان د لرغوني تاریخ ډیرې برخې روښانه شي. ۲- د لاندنې دلایلو له مخې هډه، لومړی ګټور لامل د اغیزمنو شرایطو او امکاناتو شتون چې د کنشکا لخوا چمتو شوی و، دویم د بودیزم په کیش کې نوښتونه او بدلونونه او دریم د ګندهارا د وګړو فکري ذکاوت او ظرافت.		

اضافي معلومات:

د لرغوني افغانستان ختیځې برخې د هند تر شمال سیمو پورې چې ننګرهار، کنر، پښور او سوات پکې شامل دي د ګندهارا په نوم یادیږي او د هډې فرهنګي ښارګوټی د ننګرهار په دولس کیلومترۍ کې پروت دی.
چینی زایر هوان تسانګ له هډې څخه لیدنه کړې او په خپل لیک کې یې له هډې څخه د هیلو په نوم یادونه کړې ده او داسې لیکي چې د هډې ښار ډیر لوی او ښیرازه دی او د تپه سرخ، تپه شتر، شاه خیل غونډۍ، تپه خمزاد په نومونو لرغوني معابد پکې شتون لري. په همدې توګه یې په ننګرهار کې د شایستې په نوم د یوې استوپې څخه یادونه کړې ده او هم یې له یوې مغارې څخه یادونه کړې ده چې هلته د بودا سوری پکې و، خو نن هغه له منځه تللی دی.
د هډې ښار د ډیرې لویې ودانۍ او برجونو لرونکي و چې یو وخت باختري او هخامنشي واکدارانو پکې ژوند کاوه. سپین غر چې د هډې په سویل کې پروت دی، د خپلو سړو بادونو په وسیله یې هډه د ژوند لپاره تیاره کړې وه. د زیاتو اوبو لرونکي سیمه وه چې څمکې یې د حبوباتو د کرنې لپاره چمتو وې، هډه له ساختماني پلوه په پنځو دورو ویشل کیږي. د څلورمې او پنځمې دورې په ترځ کې بودایي کیش خپل لوړ پوړ ته ورسید. د پنځمې دورې په وروستیو کې د یفتلیانو واکمنې هلته تر سترګو کیږي، ځکه چې د دوی مړې د هډې په مغارو کې خاورو ته سپارل شوي دي. په دریمه او څلورمه دوره کې لویې ودانۍ جوړې شوې چې سنګ کاری یې د چونې پواسطه انکاف شوي دي. د ستراتیګرافی د علم پر بنسټ په څلورمه او پنځمه دوره کې د مجسمو په جوړولو کې له ګچ کارۍ او ملمع کارۍ څخه ګټه پورته شوې وه.
د دویمې او دریمې دورې په لومړیو کې د مجسمو په جوړولو کې د قالب ګیرۍ او د مفرغي مجسمو قالب ریزۍ هم منځ ته راغله. په ګندهارا کې د یوناني هنر او د یوناني او بودایي هنر ترکیب په څرګند ډول لیدل کیږي. له دغو منقولو اثارو څخه یو شمیر د کابل موزیم ته د لیدنې او کتنې لپاره راوړل شول، خو په خواشینۍ سره چې دغه اثار د دیرش کلنو جګړو په ترځ کې له منځ تللي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۱۷) لوست دتدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یودرسی ساعت(۴۵ دقیقې)

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرح	
د لوست موضوع	باميان د کوشاني امپراتورۍ فرهنګي مرکز	
عمومي موخې	زده کوونکي دې د کوشاني امپراتورۍ د فرهنګي مرکز باميانو په اړه معلومات تر لاسه کړي.	
(پوهنيزې، مهارتي او ذهنيتي) موخې	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسيږي: – زده کوونکي به د باميانو د کوشاني امپراتورۍ له فرهنګي مرکز سره پيژندګلوي پيدا کړي. – زده کوونکي به د باميانو د کوشاني امپراتورۍ د فرهنګي مرکز په اړه معلومات وړاندې کړای شي. – زده کوونکي به د باميانو په شهکارۍ کې د ګوريک بوديک له مهارتونو سره لوالتيا پيدا کړي.	
د تدريس لارې او طريقې	توضيحي، تشريحي، لکچر او مباحثه وي.	
مرستندويه او اړين درسي توکي	تخته، تباشير، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	
د ارزونې طريقې	تقريري، تحريري، مشاهده وي، صنفي تست او داسې نور ...	
لومړني فعاليتونه او د انګيزې رامنځته کول	**لومړني فعاليتونه:** سلام اچول، سترې مشې، د لوست د اړينو توکو چمتو کول، د تير لوست ارزونه او د حاضرۍ اخيستل. **د انګيزې رامنځته کول:** د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او يا د يوه په زړه پورې تاريخي مطلب وړاندې کول.	**وخت په دقيقو** **لس دقيقې**

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنۍ او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	- پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو بانـدې د زده کوونکو ویـشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوسـت ارزونـه او د کـورنۍ دنـدې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه نظارځارنه.	- د ښوونکي څرګندونو ته پام کول، - د لوست پـه بهیـر کـې د مهمـو مطلبونـو یاداشت، - پـه ټـولګي کـې د ډلـو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - پـه کـور او ټـولګي کـې د دنـدې سـرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځه دیرش دقیقې
	- دلوست دمتن پوښتنوته ځوابونه: ۱- الفورد فوشه فرانسوي لرغون پوه په خپلو څېړنو کې جوته کړه چې د بودا ستري مجسمې صلصال او شمامه په څلورمې او پنځمې زیږدیزې پیړیو کې جوړې شوي دي. ۲- مخکې تر دې چې کنشکاه بودایي دین ته واوړي، نوموړی دین د هند په اړوندو سیمو کې یو غلی او بې حرکته آیین و چې له بامیانو څخه وروسته نورو سیمو ته خپور شو.		

اضافي معلومات:

بامیان د هندوکش د غره لویدیځ لور ته د فرعي لمنو په منځ او د بابا غره چې کابل، پروان، ارزګان، غـور او غزنـي ولایتونو تر منځ پروت دی. په پهلوي سرچینو کې د (بامیکان) او په چینایي سرچینو کې د (فان، بان) په نومونـو یـاد شـوی. پـه بامیـانو کـې د (ګوریـک بودیـک) آثـار چـې لـه انځورونـو او پیکرونـو څخه عبـارت دي، د غرونـو پـه دیوالونو(جدارونو) کې جوړ شوي چې د (جدار کبیر) په نامه یاد شوي دي. چې دا سـوري هماغـه رسـوبات دي او په دویم او دریم جیولوجیکي پیر کې منځ تـه راغلـي، لـه ۷۰ څخـه تـر ۹۰ متـرو پـورې لـوړوالی لـري، دوه سـترې مجسمې چې ۳۸ او ۵۵ متره لوړوالی لري، د بامیانو د نامتووالي لامل ګرځېدلې دي.

د بامیانو په شاوخوا سیمو کې نورې مجسمې هم جوړې شوي چـې هریـوه یـې جلاجـلا سـمڅې او معابـد لـري. پـه نوموړو معبدونو کې طاقچې موجودې دي چې په هغو کې انځورونه تر سترګو کیږي. د بامیانو پـه نـورو سـیمو کـې هم لرغوني آثار لاس ته راغلي چې د غلغلې او ضحاک ښار، اژده های سرخ دره ، کرک دره، فـولادي، آهنګرانـو دره او له بند امیر څخه عبارت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۱۸) لوست دتدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یو درسي ساعت(۴۵ دقیقې)

<table>
<tr><th>د مطلبونو سرلیکونه</th><th colspan="2">د مطلبونو شرح</th></tr>
<tr><td>د لوست موضوع</td><td colspan="2">کیداریان یا کوچنی کوشانیان</td></tr>
<tr><td>عمومي موخې</td><td colspan="2">زده کوونکو دې د کیداریانو یا کوچنی کوشانیانو په اړه معلومات لاسته راوړي.</td></tr>
<tr><td>(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې</td><td colspan="2">زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي:
– زده کوونکو به د کیداریانو یا کوچنیو کوشانیانو له دولت سره بلد شي.
– زده کوونکي به وکولای شي چې د کیداریانو یا کوچنی کوشانیانو د دولت په اړه معلومات وړاندې کړي.</td></tr>
<tr><td>د تدریس لارې او طریقې</td><td colspan="2">توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.</td></tr>
<tr><td>مرستندویه او اړین درسي توکي</td><td colspan="2">تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...</td></tr>
<tr><td>د ارزونې طریقې</td><td colspan="2">تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفي تست او داسې نور ...</td></tr>
<tr><td rowspan="2">لومړني فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول</td><td rowspan="2">لومړنی فعالیتونه:
سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.

د انګیزې رامنځته کول:
د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.</td><td>وخت په دقیقو</td></tr>
<tr><td>لس دقیقې</td></tr>
</table>

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنۍ او وروستي	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
کړنې	– پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، – پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، – د لوست تشریح او توضیح، – په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، – پوښتنو ته ځواب ورکول، – د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، – د تدریس په وخت کې ښه نظارخارنه.	– د ښوونکي خرګندونو ته پام کول، – د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، – په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، – د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، – په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، – د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځه دیرش دقیقې
	– دلوست دمتن پوښتنوته ځوابونه: ۱- د کیداریانو لومړنی پاچا یو کیداري شاه زاده و چې (کیدار) نومیده. ۲- د کوشانیانو او ساسانیانو تر منځ اړیکې ښې نه وې. جګړو او مخالفتونو اته کاله دوام وکړ او د یوې جګړې په ترڅ کې ساسانیانو د کیداریانو له خوا ماته وخوړه. ۳- کنکاش، پیرو او بهرام.		

اضافي معلومات:

د دریمې پیړۍ په ۲۲۰ زیږدیز کال کې د کوشانیانو لویه امپراتوری له ماتې سره مخامخ شوه. د کوشانیانو تر له منځه تللو وروسته مرکزي دولت له منځه لاړ. د اریانا په ختیځ او د سند په پورې غاړه په هر ولایت کې یو شمیر والیانو د واک چارې په لاس کې ونیولې، خو د اریانا په لویدیځ کې د پارتیا او سیستان ولایتونه د ساسانیانو لاس ته ورغلل یواځې د اریانا په مرکز کې یعنې د هندوکش په شمال او سویل کې دوه کوچنۍ حکومتونه چې یو یې په باختر او بل یې په کابل کې پاتې شوې و د کوچنیو کوشانیانو په نامه یادیدل.

د هغوی نومیالی پاچا کیدار نومیده نوموړی د دغې لړۍ بنسټ ایښودونکي و چې د یوې پیړۍ په موده کې یې د باختر په سیمه کې حکومت وکړ. کیداریانو له دریمې پیړۍ څخه د څلورمې پیړۍ تر لومړیو پورې د دوو پیاوړو (یفتلي او ساساني) ځواکونو په وړاندې په ډیره میړانه دفاع وکړه. کابو د یوې پیړۍ په موده یې خپل شتون خوندي کړی و.

د ساسانیانو پاچا فیروز شاه د کیدار له حکومت څخه د باج غوښتنه وکړه، خو هغوی ونه منله او د ساسانیانو په وړاندې مقابلې ته راپورته شول. کیدار څخه وروسته زوی یې ګنګهاس واک ته ورسیده چې د کیداریانو د واکمنۍ په ساتلو او د لویو کوشانیانو د امپراتورۍ په له منځه تللو کې یې اړین رول ولوبوه. د زیږدیزي پنځمې پیړۍ په لومړي سر کې کله چې یفتلیان د باختر سیمې ته ورسیدل، کیداریان د ساسانیانو د جګړې په مهال کې د هندوکش څخه تیر شول او د کابل د کوشانیانو سره یو ځای شول او په دې توګه د لویو کوشانیانو وروستني پاتې شوني پای ته ورسیدل.

د کوچنیو کوشانیانو سیمې تر بامیانو پورې محدودې وې په ۳۵۰ زیږدیز کال کې د هند پاچا سمودراګپتا د کابل له کوشاني پاچا سره چې د (آسماني پاچاهاو زوی) لقب یې درلود د وروولۍ سوداګریزې اړیکې درلوې. سره له دې چې د اریانا او کوشانیانو د دریمې پیړۍ تاریخ تیاره دې او دومره ویلی شو چې د کوچنیو کوشانیانو ځواکمني تر پنځمې زیږدیزې پورې یې دوام وکړ او د دوی حکومت د یفتلیانو په لاس پای ته ورسیده. وروسته له دې چې کابل سقوط وکړ، دوی کابل پریښود او د اریانا په شمال ختیځ (چترال ګلګیت) ته یې پناه یوړله. او ډیر انتظار وویست تر هغه پورې چې یفتلیانو سقوط وکړ او بیا کابل ته د ننه شول او د کوچنیو کوشانیانو د حکومت بنسټ یې کیښود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۱۹) لوست دتدریس لاربنود پلان

د تدریس مهال: یودرسی ساعت(۴۵ دقیقې)

<table>
<tr><th>د مطلبونو سرلیکونه</th><th colspan="2">د مطلبونو شرح</th></tr>
<tr><td>د لوست موضوع</td><td colspan="2">د یفتلیانو امپراتوري</td></tr>
<tr><td>عمومي موخې</td><td colspan="2">زده کوونکي دې د یفتلیانو د امپراتورۍ په اړه معلومات لاس ته راوړي</td></tr>
<tr><td>(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې</td><td colspan="2">زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي:
– زده کوونکي به د یفتلیانو د امپراتورۍ له څرنګوالي سره بلد شي.
– زده کوونکي به وکولای شي چې د یفتلیانو د امپراتورۍ په اړه معلومات وړاندې کړي</td></tr>
<tr><td>د تدریس لارې او طریقې</td><td colspan="2">توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.</td></tr>
<tr><td>مرستندویه او اړین درسي توکي</td><td colspan="2">تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...</td></tr>
<tr><td>د ارزونې طریقې</td><td colspan="2">تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفي تست او داسې نور ...</td></tr>
<tr><td rowspan="2">لومړني فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول</td><td>لومړني فعالیتونه:
سلام اچول، ستړی مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.</td><td>وخت په دقیقو</td></tr>
<tr><td>د انګیزې رامنځته کول:
د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.</td><td>لس دقیقې</td></tr>
</table>

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنۍ او وروستي	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
کړنې	– پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، – پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، – د لوست تشریح او توضیح، – په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، – پوښتنو ته ځواب ورکول، – د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، – د تدریس په وخت کې ښه څارنه.	– د ښوونکي خرګندونو ته پام کول، – د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، – په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، – د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، – په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، – د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځه دیرش دقیقې
	– دلوست دمتن پوښتنوته ځوابونه: ۱– یفتلیانو له منځنۍ اسیا څخه د سویل خواته کډه وکړه او په کال ۴۲۵ زیږدیز کې یې د خپل لومړنی حکومت بنسټ یې په تخار کې کیښود. ۲– اخشنور د یفتلیانو له مشهورو پاچایانو څخه و او ساماني پاچا فیروز شاه ته ماتې ورکړه او فیروز شاه د ځان د خلاصون لپاره خپل زوی قباد د ګروګان په توګه د اخشنور دربار ته ورکړ او د یفتلیانو باج ومانه. ۳– تورمنه د اخشنور زوی وو چه پخپل مسکوکاتو کې ځان د زابل امپراتور یاد کړی ده او د هغه د واکمنۍ سیمې تر منځنۍ هندوستان پورې رسیدې.		

اضافي معلومات:

د یفتلیانو د امپراتورۍ جوړښت په لومړیو کلونو کې د اریانا په خاوره او د هغې په ختیځ کې ځینې بدلونو نه رامنځته کړل. لکه څنګه چې د څلورمي زیږدیزې پیړۍ په وروستیو او د پنځمې پیړۍ په پیل کې د کوشانیانو امپراتورۍ کمزورې شوه او د دوی اخلافو په شمالي او سویلي هندوکش کې د ځایي واکمنانو په توګه خپل ژوند ته ادامه ورکړه. په ختیځ هندوستان کې ګوپتایان پیاوړې شول او هلته کوشاني واکمنانو پرله پسې ماتې و خوړله. شمالي کیداریانو د ساسانیانو د یرغل پر وړاندې سویل خواته شاتګ وکړ او یواځې کیداریانو په کابل کې خپل شتون په یوې کوچنۍ سیمې کې وساته. باید وویل شي چې دغو بدلونونو تر یوې اندازې پورې د یفتلیانو د امپراتورۍ د جوړښت زمینه برابره کړه.

یفتلیان د یوچیانو یا د کوشانیانو یوه څانګه و چې په چین کې د (ایپتات)، په کوریا کې (یپتل) په روم کې (افتهالي) او په فارس کې د (هیطل) په نومونو یاد شوي دي د ۴۲۰ زیږدیز کال په شاوخوا کې یې د جیهون د کینې څنډو (سواحل) ته مهاجرت وکړ او په ۴۲۵ زیږدیز کال کې د هغوی لومړنی پاچا(افتالینوس) شاهي تاج په خپل سر کیښود. د هغوی واکمنۍ سیمه د جیهون دوو لورو ته له تخارستان څخه تر مروې پورې وه. د مرغاب په سیمه کې افتالینوس د بهرام ګور په وړاندې ماته وخوړه، خو وروسته د یفتلیانو یو بل پاچا مهر پور وکولای شول چې د لویدیځ ځینې برخې بیا لاسته راوړې. د یفتلیانو یو نامتو پاچا اخشنور په ۴۶۰ زیږدیز کال کې واکمنې درلوده چې د هغه د واکمنۍ سیمه تر هرات ته پورې رسیدله. له ساساني پاچا فیروز شاه سره یې جګړه وکړه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

فیروزشاه له ماتې وروسته اسیر شو او خپل زوی قباد یې اخشنور یې د ګروګان په توګه پرېښود او د یفتلیانو د حکومت باج یې ومانه. دوه کاله وروسته د ساسانیانو نفوذ په لویدیځ او د هیرمند په سیمه کې ډېر شو او د سیمه ییزو کیداریانو څواکمني په کابل او ځینو ولایاتو یې له منځه لاړه او د یفتلیانو لویه او پراخه څواکمني منځ ته راغله. له اخشنور وروسته د هغه زوی (تورامانا) واک ته ورسید او په هندوستان کې یې ډېرې سیمې لاس ته راوړې. لکه څنګه چې د تورامانا کتیبې په هندوستان کې له (سکر، کورا او ګوالیار) څخه لاس ته راغلي دي، او بیا د هغه زوی (مهراکولا) واک ورسید، هغه وتوانید چې د ګوپتا حکومت ته ماته ورکړي. وروسته د ګوپتا حکومت په حکومتونو وویشل شو. خو سیمه ییز حکومتونه د یووالي په لټه کې ووتل او یو شمیر جګړې د ګوپتا او یفتلیانو په منځ کې پیل شوې. په ۵۲۸ زیږدیز کا ل کې (مهراکولا) په یوه جګړه کې ماته وخوړه او د مهراکولا له مړینې وروسته په ۵۴۰ زیږیز کې په افغانستان کې سیمه ییز حکومتونه منځ ته راغلل چې په پای کې د یفتلیانو امپراتوري له منځه لاړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۲۰) لوست دتدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: دوه درسی ساعت(۹۰ دقیقې)

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرح	
د لوست موضوع	د اسلام د سپیڅلی دین د خپریدو په درشل کې د افغانستان عمومي اوضاع	
عمومي موخې	زده کوونکي دې د اسلام د سپیڅلي دین د خپریدو په درشل کې د افغانستان د عمومي اوضاع په هکله معلومات لاس ته راوړي.	
(پوهنيزې، مهارتي او ذهنيتي) موخې	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي: – زده کوونکي به د اسلام د سپیڅلی دین د خپریدو په درشل د افغانستان له عمومي اوضاع سره بلد شي، – زده کوونکي به د اسلام د سپیڅلي دین د خپریدو په درشل کې د افغانستان د عمومي اوضاع په هکله معلومات وړاندې کړي. – د اسلام سپیڅلي دین سره مینه پیدا کړي.	
د تدریس لارې او طریقې	توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.	
مرستندویه او اړین درسي توکي	تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	
د ارزونې طریقې	تقریري، تحریري، مشاهده وي، سوال او ځواب، صنفي تست او داسې نور ...	
لومړنی فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول	**لومړنی فعالیتونه:** سلام اچول، ستړی مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل. **د انګیزې رامنځته کول:** د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پوري تاریخي مطلب وړاندې کول.	**وخت په دقیقو** **لس دقیقې**

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنی او وروستی	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
کړنې	– پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، – پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، – د لوست تشریح او توضیح، – په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، – پوښتنو ته ځواب ورکول، – د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، – د تدریس په وخت کې ښه ځارنه.	– د ښوونکي خرګندونو ته پام کول، – د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، – په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، – د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، – په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، – د نظم او دسپلین رعایت کول.	**پنځه دیرش دقیقې**
	– دلوست دمتن پوښتنو ته ځوابونه: ۱– د افغانستان اوضاع له سیاسي پلوه کړکیچنه وه. د دوو قوي دولتونو، د هندوستان ګوپتایانو او په لویدیځ کې ساسانیانو د افغانستان په کورنیو چارو کې لاس وهنې وکړې چې د مرکزي دولت د له منځه تللو لامل شوې او ملي اقتصاد ته زیان ورسید. ۲– له دیني پلوه د افغانستان خلکو په ډیر شمیر کیشونو باندې اعتقاد درلود او د خلکو کلتور پر ویدي او اوستایي تهذیبونه باندې ولاړ و. ۳– د ساسانیانو وروستنی پاچا، دریم یزدګرد نومیده.		

اضافي معلومات:
د افغانستان سیاسي، اقتصادي او ټولنیزه اوضاع د اسلام د سپیځلي دین د خپریدو په درشل کې، د یفتلیانو د امپراتورۍ له منځه تللو وروسته بې ثبات شوه او د پردیو حکومتونو د لاس وهنې لپاره لاره هواره شوه، لکه: څرنګه چې په لویدیځ کې ساسانیانو، په شمال کې د ماوراالنهر ترکانو او شمال ختیځ کې چینایانو پر افغانستان یرغل وکړ او افغانستان یې ونیوه او په نورو پاتې سیمو کې ملوک الطوایفي منځ ته راغله او یو شمیر ځایي حکومتونو، لکه: (شاران) په غور، (شیران) په بامیان، (رتبیلان) په کابل او (لاویکیان) په غزني او ګردیز کې منځ ته راغلل.
اقتصاد: د مرکزي حکومت نشتوالي، کړکیچني وضعې په هر سکتور کې اقتصاد ته زیان رسولی و، د بیلګې په توګه سوداګریزې قافلې چې له چین څخه هند، ایران، عراق، ترکیې، ختیځ او لویدیځ روم ته د توکو د لیږلو په موخه د افغانستان له لارې تیریدلې چې دغه لاره د وریښمو د لارې په نامه یادیده چې د هغې ترانسپورتي عواید د افغانستان په اقتصاد کې له ډیر ارزښت څخه برخمن وو، له ستونزو سره مخامخ شوه.
د اقتصاد بل سکتور کرنه وه چې په تیره زمانه کې یې د خلکو اړتیاوې پوره کولې، خو د بهرنیانو د تیری او ولکې په وخت کې د محصولاتو کچه ټیټه شوه چې په ټولنه کې د مالي او اقتصادي رکود د منځته راتللو لامل وګرځید.
دین او عقاید: دین او عقاید چې په ټولنه د وحدت یو قوي عامل شمیرل کیږي، د اسلام د سپیځلي دین د خپریدو په درشل کې د خلکو له ملاتړ څخه برخمن نه و او په ټولنه کې یې خپل موقف له لاسه ورکړی و. چې پخپله د یووالي د له منځه تلو او د بې اتفاقۍ د رامنځه کیدو لامل وګرځید. لکه څنګه چې د هیواد لویدیځې برخې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساسانيانو تر سياسي او کلتوري اغيزې لاندې وې چې دوی د زردشتي ايين پيروان وو، خو په منځنيو سيمو کې، لکه: زابلستان، د کابل وادی «ګندهارا»، له ارغنداب څخه تر هندوکش پورې سيمی شمالي سيمو او د سند په غاړو کې بودايي او برهمني ايينونو رواج درلود. د لمر او د بتانو لمانځنې هم په ځينو برخو شتون درلود.

ژبې: د جغرافيايي وضعيت له نظره افغانستان له ډيرو لوړو غرونو، درو او ميرو څخه جوړ شوی دی. هره دره او ميره يې د ځانګړې ژبې او لهجې لرونکي وه، لکه څنګه چې د اسلام د سپيڅلي دين د خپريدو په لومړي سر کې د افغانستان خلک په دري، پښتو، تخاري يا سانسګرت او نورو ژبې خبرې کولې.

په داسې شرايطو کې د اسلام غښ زموږ هيواد ته راورسيد او ټولنه د يو بدلون د قبليدو لپاره تياره وه او هغه دين چې ټول خلک يې د يو خدای لمانځنې، يووالي، خپلواکی، عدالت، مساوات او ورورولی ته بلل. د اسلام د سپيڅلي دين مجاهدين د حضرت عمر فاروق(رض) د خلافت په مهال کې (۲۲ هـ / ۶۴۳ زيږديز کال) زموږ د هيواد لورې ته راورسيدل او د اسلام د سپيڅلي دين په خپريدلو يې پيل وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۲۱) لوست دتدريس لارښود پلان

د تدريس مهال: يودرسي ساعت(۴۵ دقيقې)

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	
د لوست موضوع	د تمدن د منځته راتلو څرنګوالی او د هغه ځانګړتیاوې.	
عمومي موخې	زده کوونکي دې د تمدن د منځ ته راتلو د څرنګوالي او د هغه د ځانګړتیاوو په اړه معلومات لاس ته راوړي.	
(پوهنيزې، مهارتي او ذهنيتي) موخې	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسيږي: – زده کوونکي به د تمدن د منځته راتلو له څرنګوالي او د هغه له ځانګړتیاوو سره بلد شي، – زده کوونکي به د تمدن د منځته راتلو د څرنګوالي او د هغه د ځانګړتیاوو په اړه معلومات وړاندې کړای شي، – زده کوونکي به د تمدن د منځته راتلو د څرنګوالي اغيزه د انسانانو په ژوند کې احساس کړي.	
د تدريس لارې او طريقې	توضيحي، تشريحي، لکچر او مباحثه وي.	
مرستندويه او اړين درسي توکي	تخته، تباشير، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	
د ارزونې طريقې	تقريري، تحريري، مشاهده وي، صنفي تست او داسې نور ...	
لومړنی فعاليتونه او د انګيزې رامنځته کول	**لومړنی فعاليتونه:** سلام اچول، ستړی مشي، د لوست د اړينو توکو چمتو کول، د تير لوست ارزونه او د حاضرۍ اخيستل. **د انګيزې رامنځته کول:** د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او يا د يوه په زړه پورې تاريخي مطلب وړاندې کول.	**وخت په دقيقو** **لس دقيقې**

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنۍ او وروستۍ	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
کړنې	- پر تخته باندې د لوست د سرلیك لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې نظارخارنه.	- د ښوونکي څرګندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځه دیرش دقیقې
	- دلوست دمتن پوښتنو ته ځوابونه: ۱- پر له پسې ستونزو انسانان دې ته اړ کړل چې د خپلو هڅو په پایله کې ننني تمدن منځ ته راوړي. ۲- پوهان په دې عقیده دي چې د تمدنونو سرچینه یوه نده، خو د هرې سیمې، او ځای شرایط د تمدن د منځته راتلو او پراختیا لامل ګرځي.		

اضافي معلومات:

د بشر اوسني تمدن ډول ډول پړاوونه تیر کړي دي او په تدریجي توګه منځ ته راغلی دی. لومړنیو انسانانو په غرونو کې د سمڅو له ژوندانه (مغاره نیشنې) وروسته د خپلې تغذیې په موخه د وحشي څارویو د ښکار لپاره په ډیرو ساده افزارو سره وادي ګانو ته مخه وکړه او د لومړي ځل لپاره یې د غلې په کرنه لاس پورې کړ.

له تودوخې او سړو او د ژویو له خطر څخه د ځان ساتنې لپاره ځانو ته ساده کورونه جوړول. او دا مرحله د ښاري ژوند پیل و چې ورو ورو د ښارونو د وګړو شمیر ډیر شول او خلك په دې اند شول چې د ټولنیز نظم او امنیت د ټینګولو لپاره اداري مرکزونه او حکومت جوړ کړي او د زرو کلونو په تیریدو او د ډیرو هڅو په کولو سره یې د خپلو ستونزو د له منځه وړلو، د اړتیاوو د پوره کولو او ځایي ستونزو د مخنیوی لپاره یې د هنر، فنونو او مهارتونو ته لاس رسی پیدا کړ.

تمدن د بشر د مادي او معنوي د لاسته راوړنې ټولګه ده چې په ټولنه کې د پوهې او هنر په برخو کې دغه فکري او فرهنګي وده د پرمختګ نښه بلل کیږي.

د ډیرو معلوماتو لپاره دې د میر غلام محمد غبار اثر ته رجوع وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۲۲) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرح	
د لوست موضوع	د بین النهرین تمدن	
عمومي موخې	زده کوونکي دې د بین النهرین د تمدن په هکله معلومات لاس ته راوړي.	
(پوهنیزې، مهارتي او ذهنيتي) موخې	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي: - په ختیځ کې د بین النهرین له تمدن سره د زده کوونکو بلدتیا، - زده کوونکي به د بین النهرین د تمدن د پیدایښت لاملونه فهرست وکړای شي، - زده کوونکي به د بین النهرین د تمدن لرغونی سیمه د نقشې پر مخ ښکاره کړای شي. - زده کوونکي به په ختیځ کې د بین النهرین د تمدن ارزښت او اهمیت احساس کړای شي.	
د تدریس لارې او طریقې	توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.	
مرستندویه او اړین درسي توکي	تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	
د ارزونې طریقې	تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفي تست او داسې نور ...	
لومړني فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول	**لومړنی فعالیتونه:** سلام اچول، ستړی مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل. **د انګیزې رامنځته کول:** د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	وخت په دقیقو لس دقیقې

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنـــــــی او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	- پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوســت ارزونــه او د کــورنۍ دنــدې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه.	- د ښوونکي خرګندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمـو مطلبونـو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځـــــه دیـــرش دقیقې
	- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه: ۱- د بین النهرین لرغونی تمدن د (سومر) په نامه یادیږي. مورخین د هغه د رامنځ ته کیدلو لامل د دوو سیندونو سواحل (دجله او فرات) چې د خوړو او ډیرو اوبو درلودونکي وو ، ګڼي. ۲- د سومریانو ښارونه د سومر په سیمه کې رامنځ ته شوي وو، له هغو ښارونو څخه د اور، اورک، کیش لاګاش، لارسا او وینپور نومونه یادولای شو. دغه ښارونه په خپلواکه توګه اداره کېدل. ۳- د ګوتي یانو د واکمنۍ له پای ته رسیدو څخه وروسته، سومریان او اکدي یان یو له بل سره یو ځای شول او د (اور) په نامه حکومت یې جوړ کړ. ۴- حمورابي د بابلیانو د امپراتورۍ له نامتو واکمنانو څخه و، دی وتوانیده چې د بین النهرین یوالي تامین کړي او د خپلې واکمنۍ سیمې ته پراختیا ورکړي. د یوې لرغونې امپراتورۍ بنسټ یې کېښود چې پلازمینه یې د بابل ښار و. سر بیره پر دې کرنې او سوداګرۍ ته یې پراختیا ورکړه او هم یې د حمورابي قانون په نامه یوقانون جوړ کړ.		

اضافي معلومات:

دوه سیندونه (دجله او فرات) د اسیا د وچې په سویل لویدیځ کې (اوسنی عراق) موقعیت لري، دغه دوه سـیندونه د قفقاز له غرونو څخه سرچینه اخلي او د پارس په خلیج کې تویږي. بین النهرین یوه ښیرازه سیمه وه او هغـه خـاوره چې د دجله او فرات سیلابونو له ځان سره راوړله، د دې سـیمې پـه حاصـلاتو کـې یـې زیـاتوالی راوسته. پـه بـین النهرین کې بیلابیل تمدنونه، لکه: د سومریانو، کلدانیانو، بابلیانو او د آشوریانو تمدن یو د بل پسې رامـنځ تـه شـوي دي. له میلاد څخه څلور زره کاله د مخه په سویلي بین النهرین کـې خلکـو د غونـډیو پـه سر ژونـد کـاوه چـې د سیلابونو له خطر څخه خوندي اوسي.

په سویلي بین النهرین کې د دې سیمې لومړنی تمدن منځ ته راغلی دی چې د سومر د تمدن په نامـه او خلـک یـې سومریانو نومیدل. سومریانو په لومړي سر کې په ختینو کورونو کې ژوند کاوه او په ښـکار، کبـان نیولـو، کرنـې او مالداری باندې بوخت وو او له دې لارې یې خپل ژوند پر مخ بیوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۲۳) لوست د تدریس لاربنود پلان

د تدریس مهال : یو درسی ساعت (۴۵ دقیقې)

<table>
<tr><th>د مطلبونو سرلیکونه</th><th colspan="2">د مطلبونو شرح</th></tr>
<tr><td>د لوست موضوع</td><td colspan="2">د بین النهرین تمدن او کلتور</td></tr>
<tr><td>عمومي موخې</td><td colspan="2">زده کوونکي دې د بین النهرین د تمدن او کلتور په اړه معلومات تر لاسه کړي.</td></tr>
<tr><td>(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې</td><td colspan="2">زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي:
– زده کوونکي به د بین النهرین له تمدن او کلتور سره بلد شي،
– زده کوونکي به د بین النهرین د تمدن او کلتور د ځرنګوالي په اړه نورو ته خپل معلومات وړاندې کړای شي،
– زده کوونکي به په ختیځ کې د بین النهرین د تمدن او کلتور عظمت تحلیل کړای شي.</td></tr>
<tr><td>د تدریس لارې او طریقې</td><td colspan="2">توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وې.</td></tr>
<tr><td>مرستندویه او اړین درسي توکي</td><td colspan="2">تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...</td></tr>
<tr><td>د ارزونې طریقې</td><td colspan="2">تقریري، تحریري، مشاهده وې، صنفي تست او داسې نور ...</td></tr>
<tr><td>لومړني فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول</td><td>لومړنی فعالیتونه:
سلام اچول، ستړی مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.

د انګیزې رامنځته کول:
د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.</td><td>وخت په دقیقو

لس دقیقې</td></tr>
</table>

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنـــۍ او وروســـــتۍ کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	- پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوســت ارزونــه او د کــورنی دنــدې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه.	- د ښوونکي خرګندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښــوونکي پوښـــتنو تــه ځـــواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځـــــه دیـــرش دقیقې

- **د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه :**

۱- په بین النهرین کې علومو او په ځانګړې توګه د نجوم علم(ستوري پیژندنې) ډیر پرمختګ کړی و، د دې دلیل د ستورو لمانځنه وه، په همدې توګه د هندسې او ریاضي علومو په برخه کې لومړنې فعالیتونه رامنځته شول او وروسته د ښوونې په برخه کې د جمعې او منفي، ضرب او تقسیم عملیې راڅرګندې شوې.

۲- د بابل ښار د بین النهرین د لرغونو ښارونو له ډلې څخه و او په نړۍ کې لومړنی ښار شمیرل کیږي. د مورخینو په اند د دې ښار تاریخي قدامت له میلاد څخه وړاندې ۴۰۰۰ کالونو ته رسیږي ، د بابل ښار د حمورابي د واکمنۍ په مهال ډیر پرمختګ وکړ چې د فرات د سیند په څنډو پروت دی، د دې ښار پرخوالی ۵۲۰ کیلو متره مربع اټکل شوی دی.

اضافي معلومات:

د بین النهرین د تمدن او کلتور بنسټ د سومریانو په واسطه له میلاد څخه وړاندې د ۴۰۰۰ کالونو په شاو خوا کې کېښودل شو. وروسته اکادیانو، بابلیانو او اشوریانو په خپل وار سره د دې تمدن او کلتـور پـه پراختیا کـې ونـډه واخیستله. د بین النهرین تمدن او کلتور له دې امله زیاد ارزښت لـري چې نـه یـواځې یـې د لـومړي ځـل لپاره د علومو د رامنځ ته کیدو او پراختیا پـه برخـه کـې ګامونـه پورتـه کـړل، بلکې د فینقیي، فلسطین، فـارس او یونـان هیوادونو ته علوم خپاره کړل. په همدې توګه د بین النهرین تمدن د یونـان لـه لارې روم او نـورو اروپـایي هیـوادو ته خپور شو.

د لا زیاتو معلوماتو لپاره لاندنیو منابعو ته مراجعه وکړئ:

۱- تمدن مغرب زمین، محمد حسین آریا.
۲- نګاهی به تاریخ جهان، جواهر لعل نهرو.
۳- تاریخ بشریت، پوهنمل محمد رحیم روهین.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۲٤) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

<table>
<tr><th>د مطلبونو سرلیکونه</th><th colspan="2">د مطلبونو شرح</th></tr>
<tr><td>د لوست موضوع</td><td colspan="2">د مصر تمدن</td></tr>
<tr><td>عمومي موخې</td><td colspan="2">زده کوونکي دې په ختیځ کې د لرغوني مصر د تمدن په اړه معلومات لاس ته راوړي.</td></tr>
<tr><td>(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې</td><td colspan="2">زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي:
– د لرغونی مصر له تمدن سره د زده کوونکو بلدتیا،
– زده کوونکي به د لرغونی مصر د تمدن د رامنځ ته کیدو لاملونه او د مصر تاریخي دورې بیان کړای شي،
– زده کوونکي به د مصر د تمدن سیمې د نقشې پر مخ ښکاره کړای شي.
– زده کوونکي به د مصر د تمدن عظمت تحلیل کړای شي او د مصر له پرمختګ او ودې سره به مینه پیدا کړي.</td></tr>
<tr><td>د تدریس لارې او طریقې</td><td colspan="2">توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.</td></tr>
<tr><td>مرستندویه او اړین درسي توکي</td><td colspan="2">تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...</td></tr>
<tr><td>د ارزونې طریقې</td><td colspan="2">تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفي تست او داسې نور ...</td></tr>
<tr><td>لومړنی فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول</td><td>لومړنی فعالیتونه:
سلام اچول، ستړی مشې، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.

د انګیزې رامنځته کول:
د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.</td><td>وخت په دقیقو
لس دقیقې</td></tr>
</table>

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنــــــی او وروســــــتی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخـــت په دقیقو
	- پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکـو ویـشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوســت ارزونــه او د کــورنی دنــدې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه ځارنه.	- د ښوونکي خرګندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کـې د مهمـو مطلبونـو یاداشت، - په ټولګـي کـې د ډلـو د اسـتازو لخـوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کـور او ټـولګـي کـې د دنـدې سـرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځـــــه دیـــرش دقیقې

- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه

۱- له میلاد څخه ۳۲۰۰ کاله وړاندې هم مهاله د مصر دوو سویلي او شمالي حکومتونو په یووالي سره په مصر کې یو مرکزي حکومت د لومړی مینز په واسطه رامنځ ته کړ.

۲- مورخینو د لرغوني مصر تاریخي دورې په دریو دورو ویشلي دي.

لومړی لرغونی سلطنت، دویم منځنی سلطنت او دریم د امپراطوری دوره(۱۰۹۰ ق. م تر ۱۵۸۰ ق.م).

۳- حضرت موسی(علیه سلام) د دویم رامسس د واکمنۍ په مهال څرګند شو.

اضافي معلومات:

د افریقا په وچه کې د لرغونی مصر د تمدن د رامنځ ته کیدو اصلي لامـل د نیـل سـیند و. د نیل سـیند د نـړۍ تـر ټولو له اوږدو سیندونو څخه شمیرل کیږي. دغه سیند د افریقا له سترو جهیلونو څخه سر چینه اخلي او په پـای کـې د هغه اوبه د مدیترانې په سمندرګي توییږي. له تاریخي دورو څخه وړاندې په مصر کې خلکـو ګډوګـډ کوچیـانی ژوند درلود تر هغه پورې چې د هغوی په ژوندانه کې پرمختګونه رامنځ ته شول او د نیـل د سـیند پـر څنـډو ځـای پر ځای شول. په نیل کې د ډول ډول کبانو شتون د لرغوني مـصر د خلکـو پـه خوړلـو کـې پـوره مرسـته کولـه. د وخت په تیریدو سره د نیل د سیند په څنډو کې یې په کرنـه او مالـداری بانـدې پیـل وکـړ او د یـو ځلانـده تمـدن بنسټ یې د نیل د سیند په څنډو کې کېښود. ورو ورو کلي او ښارونه منځ ته راغلل او دغه ښـارونه او کلـي یـو لـه بل څخه خپلواکه وو او په هغه وخت کې یو مرکزي او واحد حکومت شتون نـه درلـود، خـو د ځـایي واکمنـانو د جګړو او سیالی په پایله کې د مصر ټول وګړي د یو کس تر فرمان لاندې چې له نورو څخه پیاوړی او ځـواکمن و، راغلل. دغه فرمان چلوونکی (رامسس) نومیده.

د لا زیاتو معلوماتو لپاره لاندنیو منابعو ته مراجعه وکړئ:

۱- تمدن مغرب زمین، محمد حسین آریا.

۲- نگاهی به تاریخ جهان، جواهر لعل نهرو.

۳- تاریخ بشریت، پوهنمل محمد رحیم روهین.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۲۵) لوست د تدريس لارښود پلان

د تدريس مهال : يو درسي ساعت (۴۵ دقيقې)

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	
د لوست موضوع	د لرغونی مصر تمدن او فرهنګ	
عمومي موخې	زده کوونکي دې د مصر د تمدن او کلتور په اړه معلومات تر لاسه کړي.	
(پوهنيزې، مهارتي او ذهنيتي) موخې	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسيږي: – زده کوونکي به د لرغوني مصر له تمدن او کلتور سره بلد شي، – زده کوونکي به د لرغونی مصر د تمدن د کلتوري لاسته راوړنو په اړه معلومات وړاندې کړي، – زده کوونکي به د لرغونی مصر د تمدن او کلتور پر ارزښت پوه شي.	
د تدريس لارې او طريقې	توضيحي، تشريحي، لکچر او مباحثه وي.	
مرستندويه او اړين درسي توکي	تخته، تباشير، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	
د ارزونې طريقې	تقريري، تحريري، مشاهده وي، صنفي تست او داسې نور ...	
لومړنی فعاليتونه او د انګيزې رامنځته کول	**لومړنی فعاليتونه:** سلام اچول، ستړی مشي، د لوست د اړينو توکو چمتو کول، د تير لوست ارزونه او د حاضرۍ اخيستل. **د انګيزې رامنځته کول:** د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او يا د يوه په زړه پورې تاريخي مطلب وړاندې کول.	وخت په دقيقو لس دقيقې

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنۍ او وروستی	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
کړنې	- پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه.	- د ښوونکي څرګندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځــه دیــرش دقیقې

- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:

۱- مصریانو په ارباب النوع باندې باور درلوده. لمر، سپوږمۍ، د نیل سیند او ځینې ځناور یې سپیځلي ګڼل او د هغوی انځورونه او مجسمې یې د احترام په موخه په معابدو کې کېښودلې.

۲- د مصر ټولنه له څلورو طبقو څخه جوړه شوې وه، د هرې طبقې په سر کې د فرعون کسانو شتون درلود، د طبقو په منځ کې د ژوندانه ډېر توپیرونه نه لیدل کېدل، ټول وګړي د قانون په وړاندې یو شان وو.

۳- لومړنۍ لیک چې مصریانو رامنځ ته کړ، د هیرو ګلیف لیک و. کاهنانو (مذهبي لارښوونکو) به هغه د عبادت ځایونو، قصرونو او د فرعونیانو په قبرونو کې د مطلبونو د لیکلو په اړوند کارول او په ځانګړو ښوونځیو کې به زده کوونکو ته هم زده کړه ورکول کېده.

اضافي معلومات:

د مصریانو فرهنګي میراث، له ډېر شمیر اهرامو، عبادت ځایونو، هدیرو، انځور شوو مجسمو، کتیبو او سرودونه څخه دی چې ټول د عقایدو په سیوري کې منځ ته راغلي دي. د لرغوني مصر وګړو به ډول ډول خدایانو باور درلود چې د هغوی تر ټولو نامتو، (را) د لمر خدای و.

څرنګه چې هغوی د لمر په راختو او لویدو باندې پوهېدل، فکر یې کاوه چې (را) هره ورځ په سرعت له آسمان څخه تیریږي او د شپې لخوا دښتو او بیابانونو ته ځي. کله چې د مریتوب نظام (غلامي) رامنځ ته شو فرعونیان هم د ځمکې پر مخ د خدای استازی شمیرل کېدل، سربیره پر دې د دوی په اند لمر، سپوږمۍ، نیل او ځناوران، لکه:غویې، پشکه، نهنګ ټول سپیڅلي دي.

د پخواني مصر د کشف شوو آثارو له جملې څخه چې د ټولنیز ژوندانه په اړه موږ ته معلومات راکوي، څلور طبقې هرم دی چې په واقعیت کې د مصر ټولنه له یو څلور طبقې هرم څخه جوړه شوې ده چې په هره طبقه کې د یوې ډلې خلکو شتون درلود. د دې هرم په سر کې فرعون و چې په ټول ځواک سره یې پر خلکو حکومت کاوه، پوځیان، قانون جوړونکي، مذهب او اداري سازمانونه ټول د ده په اختیار کې وو چې د وزیر په مرسته سره یې هغوی اداره کول.

د لرغونی مصر لیکونه د هیروګلیف په لیک دي. د هیروګلیف لیک د سپیڅلي الفبا لرونکی و چې په هغه مها ل کې د سپیڅلو توکو د ښکارولو لپاره د تصویري علایمو په عنوان ورڅخه کار اخیستل کېده. هیروګلیف وروسته ساده او د لیکنې په موخه په دوه ډله لیک باندې وویشل شو، خو هیڅ کله یې د الفبا په ډول بدلون و نه موند.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۲٦) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : دوه درسي ساعت (۹۰ دقیقې)

<table>
<tr><th>د مطلبونو سرلیکونه</th><th colspan="2">د مطلبونو شرح</th></tr>
<tr><td>د لوست موضوع</td><td colspan="2">د فارس تمدن</td></tr>
<tr><td>عمومي موخې</td><td colspan="2">زده کوونکي دې په ختیځ کې د فارس د تمدن په اړه معلومات تر لاسه کړي.</td></tr>
<tr><td>(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې</td><td colspan="2">زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسيږي:
– د پخواني فارس له تمدن سره د زده کوونکو بلدتیا،
– زده کوونکي به د لرغونی فارس د تمدن سیمې د تاریخي نقشې په مخ ښکاره کړي او په دې هکله به خپل معلومات وړاندې کړای شي،
– زده کوونکي به په ختیځ کې د فارس د تمدن په ارزښت باندې پوه شي.</td></tr>
<tr><td>د تدریس لارې او طریقې</td><td colspan="2">توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وې.</td></tr>
<tr><td>مرستندویه او اړین درسي توکي</td><td colspan="2">تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...</td></tr>
<tr><td>د ارزونې طریقې</td><td colspan="2">تقریري، تحریري، مشاهده وې، صنفي تست او داسې نور ...</td></tr>
<tr><td rowspan="2">لومړني فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول</td><td rowspan="2">لومړنی فعالیتونه:
سلام اچول، ستړی مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.

د انګیزې رامنځته کول:
د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.</td><td>وخت په دقیقو</td></tr>
<tr><td>لس دقیقې</td></tr>
</table>

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنۍ او وروستۍ کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	- پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو بانـدې د زده کوونکـو ویـشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوسـت ارزونـه او د کـورنۍ دنـدې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه.	- د ښوونکي څرګندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونـو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دنـدې سـرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځـه دیـرش دقیقې

- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:

۱- د ایران لرغونې سیمې له سیالک، ګوران، مارلک، جیروخت او شهر سوخته څخه عبارت دي.

۲- د هخامنشیانو د حکومت بنسټ ایښودونکی لوی کوروش و چې د مادیانو له حکومت څخه وروسته منځ ته راغی او د بابل ښار تر نیولو وروسته یې، خپل ځان د بابل پاچا ونوماوه.

۳- هغه قبرونه چې مادیانو د خپلو پاچاهانو لپاره کیندلي وو، ورڅخه سفالي او فلزي آثار لاسته راغلي دي چې د مادیانو د هنر او معمارۍ د مهارت ښکارندوی دي.

اضافي معلومات:

په ایران کې د لرغونې تمدني مرکزونو له جملې څخه یـو هـم د مارلـک غونـډۍ ده، دغـه تپـه (غونـډۍ) اوس د ګیلان په سیمه کې پرته ده. له دغې سیمې څخه ځینې اثار چې تـاریخي لرغونتـوب یـې د ایـران خـاورې تـه د اریایانو له مهاجرت څخه مخکې وخت ته رسیږي لاسته راغلې دي.

د ایران بله لرغونې سیمه شهر سوخته دی چې په زاهدان کې پرته ده، لرغونتوب یې له میلاده څخه وړاندې څلـور زرو کالو ته رسیږي، د شهر سوخته له کشفیاتو څخه زیاتره د ختو مهرونه، د حیواناتو ختېنې او کـوچنی مجسمې، زینتي توکي د لاجوردو له ډبرو څخه، فیروزه او عقیق لاسته راغلي دي.

له مهمو کشف شوو اثارو څخه، په ایلامي ژبه لوحې دي، له دې امله د سوخته ښار د هغه مهال د اړیکو مرکز و. کابو ۳۰۰۰ کاله له میلاده څخه وړاندې ایلامیانو د بوشهر په خاوره کې د (کرمان، لرستان او کردسـتان) پـه سیمو کې د ایلام د تمدن بنسټ کېښود چې د دې تمدن د سیاسي فعـالیتونو مرکـز د شـوش ښـار و. ایـلام لانـدې درې تاریخي دورې تیرې کړي دي.

۱- پخوانی ایلام له میلاده څخه ۱۵۰۰ کاله وړاندې،

۲- منځنی ایلام له میلاد څخه له ۱۳۵۰ تر ۱۱۰۰ کاله وړاندې ، د ایلام تمدن ځلانده پیر.

۳- نوی ایلام له میلاده څخه له ۹۰۰ تر ۶۴۵ کال وړاندې، له اشور سره سیاسي سیالی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۲۷) لوست د تدریس لاربنود پلان

د تدریس مهال : دوه درسي ساعت (۹۰ دقیقې)

<table>
<tr><th>د مطلبونو سرلیکونه</th><th colspan="2">د مطلبونو شرح</th></tr>
<tr><td>د لوست موضوع</td><td colspan="2">د هند تمدن</td></tr>
<tr><td>عمومي موخې</td><td colspan="2">زده کوونکي دې د لرغوني هند د تمدن په اړه معلومات تر لاسه کړي.</td></tr>
<tr><td>(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې</td><td colspan="2">زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي:
– زده کوونکي به د لرغونی هند د تمدن د منځته راتللو له لاملونو سره بلد شي،
– زده کوونکي به د تاریخي نقشې له مخه خپل معلومات د لرغونی هند د تمدن په اړه نوروته بیان کړای شي،
– زده کوونکي به په لرغوني نړۍ کې د هند د تمدن ارزښت درک او احساس کړای شي،
– د تمدن له لاسته راوړنو سره به مینه پیدا کړای شي.</td></tr>
<tr><td>د تدریس لارې او طریقې</td><td colspan="2">توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.</td></tr>
<tr><td>مرستندویه او اړین درسي توکي</td><td colspan="2">تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...</td></tr>
<tr><td>د ارزونې طریقې</td><td colspan="2">تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفي تست او داسې نور ...</td></tr>
<tr><td rowspan="2">لومړني فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول</td><td rowspan="2">لومړني فعالیتونه:
سلام اچول، ستړی مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.

د انګیزې رامنځته کول:
د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یو په زړه پورې تاریخي مطلب ویلادې کول.</td><td>وخت په دقیقو</td></tr>
<tr><td>لس دقیقې</td></tr>
</table>

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنۍ او وروستۍ کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	- پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه خارنه.	- د ښوونکي څرګندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداښت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځه دیرش دقیقې

کړنې

- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه

۱- هړاپه او موهنجو دارو د هند د لرغونو سیمو له جملې څخه شمیرل کیږي چې تاریخي قدامت یې له میلاد څخه وړاندې۳۰۰۰ کالو ته رسیږي. د هړاپه او موهنجو دارو تمدن د سند په لویدیځ کې منځته راغلی و او له دراویدي قومونو سره یې تړون درلود.

۲- اریایانو له میلاد څخه ۱۵۰۰ کاله وړاندې هند ته مهاجرت وکړ او په هند کې یې د کاست (طبقاتي) سیستم رامنځ ته کړ او د دې ویش پر بنسټ څلور طبقې، لکه: برهما(روحانیون)، کشاتریان (جنګیالي)، ویستا(سواګر او کروندګر) او سودارا (کارګران) رامنځته شوې.

۳- د لرغوني هند خلک په علومو، لکه: ریاضي، طبابت او د نجوم په علم (ستوري پیژندونکی) کې ډیر پرمختګونه درلودل. له یو څخه تر (۹) پورې عددونه، او اعشاري سیستم او داسې نور د هندیانو په واسطه منځته راغلل.

اضافي معلومات:

هند په اسیا کې د پخوانیو تمدنونو د پیدایښت له مرکزنو څخه دی. دغه خاوره د هغو دینونو او اندیشو د پیدایښت مرکز و چې د نړۍ په تاریخ کې یې اساسي رول لوبولی دی.

هند په لرغوني پیر کې خپلې سوداګریزې او کلتوري اړیکې له ګاونډیانو سره او په ځانګړې توګه له چین سره ټینګې کړې، خو سوداګرانو د وریښمو له لارې چیني توکي یې هند ته وړل او د هغوی تولیدات یې د نړۍ نورو سیمو ته استول. څرنګه چې اریایان جنګیالي خلک وو، د هند خاورې ته له ننوتلو څخه وروسته یې د هند د خلکو (دراویدیانو) په ټکولو لاس پورې کړ او د هغوی پر ښارونو او کلیو باندې واکمن شول. د اریایانو ځواکمنتیا د هند پر شمالي سیمو باندې د دې لامل شو چې دراویدیان د هند مرکزي او سویلي سیمو ته کډه وکړي او ځینو یې د سویلي هند په سواحلو کې لوی ښارونه جوړ کړل او د بحر له لارې یې د بین النهرین له خلکو سره په سوداګرۍ لاس پورې کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۲۸) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : دوه درسي ساعت (۹۰ دقیقې)

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرح
د لوست موضوع	د چین تمدن
عمومي موخې	زده کوونکي دې د چین د تمدن په اړه معلومات تر لاسه کړي.
(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي: – په ختیځ کې د چین له تمدن سره په لرغونی مهال کې د زده کوونکو بلدتیا، – زده کوونکي به په لرغونی چین کې د حکومتونو د لړیو د را منځ ته کېدو په اړه معلومات وړاندې کړای شي، – زده کوونکي به د لرغونی چین د علمي اوکلتوري لاسته راوړنو په اړه خپل نظرونه وړاندې کړای شي، – زده کوونکي به په لرغونی ختیځ کې د چین د تمدن په ارزښت او عظمت باندې پوه شي.
د تدریس لارې او طریقې	توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.
مرستندویه او اړین درسي توکي	تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...
د ارزونې طریقې	تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفي تست او داسې نور ...

لومړني فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول		وخت په دقیقو
	لومړني فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل. **د انګیزې رامنځته کول:** د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یو په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	لس دقیقې

منځنۍ او وروستۍ کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	– پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، – پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، – د لوست تشریح او توضیح، – په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، – پوښتنو ته ځواب ورکول، – د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، – د تدریس په وخت کې ښه څارنه.	– د ښوونکي خرګندونو ته پام کول، – د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، – په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، – د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، – په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، – د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځه دیرش دقیقې
کړنې	**– د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:** ۱– د (چه این) قبیلې واکمن شي هوانګ تی و. هغه پیاوړي پوځي ځواک په واک کې درلودل، له همدې امله بریالی شو چې کوچني حکومتونو له منځه یوسي او د چین په لوی هیواد کې خپل ځان د چین د لومړني سلطان یا امپراتور په توګه اعلان کړي، په دې مهال کې د چین د تمدن د ودې او ځلانتیا لپاره زمینه برابره شوه. ۲– د لرغونی چین خلکو د آسمان، ځمکې او د خپلو نیکونو لمانځنه کوله، د چین تر ټولو نامتو کیش د تاو او کنفوسیوس ایین و. ۳– چینایانو د ریاضیاتو، نجوم او جغرافیې په برخه کې ډیر پرمختګونه درلودل. هغوی د خپل هیواد د جغرافیې په اړه، د چین د ځینو ایالاتونو نقشې او د زلزلې په هکله معلومات تر لاسه کړل او حتی قطب نما یې هم اختراع کړې وه.		

اضافي معلومات:

د چین هیواد چې داسیا په ختیځ (لیري ختیځ) کې موقعیت لري د لرغونو تمدنونو د مرکزونو له جملې څخه شمیرل کیږي. د چین لرغونی تمدن د (هوان ګهو) د سیند په څنډو (سواحل) کې پیل شوی و. دغه سیند د اوبو د زیاتوالي په مهال زیږه خاوره د (رس) په نامه له ځان سره راوړله چې دکرنې او زراعت لپاره ګټوره وه. په دې توګه د هوان ګهو سیند د زیړ سند په نامه هم یادوي.

د دې حاصلخیزې سیمې اوسېدونکو په لومړیو وختونو کې خپل خوراکي توکي له میوو، دانو او د حیواناتو له ښکار څخه لاس ته راوړل، په هغه مهال کې هغوی د زیږو الاتو څخه چې له ډبرو څخه یې جوړول، کار اخیسته. تر هغې چې کرنې ته یې مخه کړه او د حیواناتو له اهلي کولو او د ختینو لوښو له جوړولو سره یې اشنایي پیدا کړه. ورو ورو کلي منځ ته راغلل او قبیلې هم جوړې شوې، د ډیرو قبیلو مشرانو له خپل واک او زور څخه کار اخیسته، ډیرې ځمکې او د هغو حاصلات یې تر لاسه کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۲۹) لوست د تدریس لاربنود پلان

د تدریس مهال : دوه درسي ساعت (۹۰ دقیقې)

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	
د لوست موضوع	د یونان تمدن	
عمومي موخې	د یونان د لرغونی تمدن سره د زده کوونکو پېژندګلوي.	
(پوهنيزې، مهارتي او ذهنيتي) موخې	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسيږي: – د کرت د جزیرې تمدن او د یونان د ټولنیزې وضعې په اړه به معلومات تر لاسه کړي. – د یونان د دولتي ښارونو په اړه به معلومات تر لاسه کړي، – د یونان د کلتوري، علمي او هنري لاسته راوړنو په اړه به معلومات تر لاسه کړي، – د یونان د نامتو فیلسوفانو د اثارو سره به مینه پیدا کړی.	
د تدریس لارې او طریقې	توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.	
مرستندویه او اړین درسي توکي	تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	
د ارزونې طریقې	تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفي تست او داسې نور ...	
لومړني فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول	**لومړني فعالیتونه:** سلام اچول، ستړی مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل. **د انګیزې رامنځته کول:** د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یو په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	**وخت په دقیقو** **لس دقیقې**

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنــــــــی او وروستی کړنې	د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	وخـــت په دقيقو
	- پـر تختـه بانـدې د لوسـت د سـرليك ليكل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو ليكل، - د لوست تشريح او توضيح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ويشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوســت ارزونــه او د کــورنۍ دنــدې سپارل، - د تدريس په وخت کې ښه ځارنه.	- د ښوونکي څرګندونو ته پام کول، - د لوســت پــه بهيــر کــې د مهمــو مطلبونو ياداښت، - په ټولګي کې د ډلـو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښـــوونکي پوښـــتنو تـــه ځـــواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلين رعايت کول.	پنځـــه ديـــرش دقيقې

- **د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:**

۱- کرت د يونان يوه ټاپو دی. په ۱۹۰۰ زيږديزې کال کې د لرغون پيژندونکو پلټنو دا وښودله چې د کرت په جزيره کې يو پرمختللي تمدن شتون درلود چې د مصر او بين النهرين له تمدنونو سره يې سيالي کوله.

۲- د يونان د دولتي ښارونو له جملې څخه اسپارت او اتن وو چې د اسپارت وګړو په جګړو کې شهرت درلوده او د اتن وګړو د دموکراسی، علم او فلسفې په دودولو کې ډير مشهور وو.

۳- يونانيانو پر ډيرو خدايانو باندې عقيده درلوده، لکه: د ځمکې ، اسمان، برښنا او داسې نور.

۴- د يونان نامتو فيلسوفان له: سقراط، افلاطون او ارسطو څخه عبارت وو.

اضافي معلومات:

پوهانو د نولسمې پيړۍ تر پايه پورې د کرت د ټاپو په اړوند دقيق اطلاعات په لاس کې نه درلودل. تر هغه وخت پورې چې انګليسي لرغون پيژندونکي ارتورايوانز په ۱۹۰۰ زيږديز کال کې د پلټنې په ترڅ کې دا وښودله چې لـه ميلاد څخه ۶۰۰۰ کاله مخکې د کرت په ټاپو کې يو پرمختللي تمدن شتون درلود چې لـه هـر پلـو يـې د مـصر او سومر له تمدن سره سيالي کوله او په ځينو برخو کې يې د هغوی په پرتله زياتوالی درلـود، پـه ځـانګړې توګـه لـه کنوسوس څخه د ځينو شواهدو په تر لاسه کولو سره د کرت تاريخ تر ډيرې کچې پوری روښانه شو.

په مصر کې د کرتي لوښو کشفول او د کرت په ټاپو کې د هغه عکس په دې دلالت کوي چې کرت له مـصر او بين النهرين سره سوداګريزې اړيکې درلودې.

د کرت د ټاپو وګړي له ايبري يا مديترانه يي نژاد څخه وو چې دغـه وګـړي لـومړنی کـسان وو چـې د بيـړۍ پـه جوړولو يې لاس پورې کړ او سمندريزه سوداګري يې له ښه پرمختګ څخه برخمنه وه. له لاسـته راغلـو شـواهدو څخه داسې څرګنديږي چې په کرت کې لومړی کوچنيو دولتونو شتون درلود، خو بيا له مـيلاد څخـه ۲۰۰۰ کالـه وړاندې هلته مرکزي دولتونه منځ ته راغلل چې پلازمينه يې د کنوسوس ښار و او د پلازمينې پاچا هان او اميـران د مينوس په نوم ياديدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کرت د خلکو ژبه له یوناني ژبې سره توپیر درلوده او له مصري او قبرسي ژبو سره یې ډیر ورته وه، لیک یې په لومړي سر کې له هیروګلیف (تصویري) علامو څخه جوړ شوی و، خو وروسته کرار کرار بل لیک دود ومونډ چې ډیرو تورو یې له فینقي الفبا سره ورته والی درلود.

په پای کې د کرت تمدن د هندو اروپایي قبایلو د یرغلونو له امله له منځه ولاړ او د کنوسوس ماڼۍ د درویانانو په لاس له منځه ولاړه او د کرت تمدن ته یې د پای ټکي کیښود.

د ډیرو معلوماتو لپاره لاندنیو منابعو ته رجوع وکړی:

- تمدن مغرب زمین، اسپیل فوګل.
- تمدن های بزرګ جهان، نادر میر سعیدی.
- نګاهی به تاریخ جهان، جواهر لعل نهرو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۳۰) لوست د تدریس لاربنود پلان

د تدریس مهال : یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرح	
د لوست موضوع	د روم تمدن	
عمومي موخې	د روم له لرغوني تمدن سره د زده کونکو پېژندګلوي.	
(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي: – د روم د تمدن د سیاسي وضعې په اړه به معلومات تر لاسه کړای شي، – د روم په ټولنیزې وضعه باندې به وپوهیږي، – د روم د کلتور او د هغه له هنري لاسته راوړنو سره به بلد شي، – د روم او یونان ټولنیزه او کلتوري وضعه به یو له بل سره پرتله کړای شي، – زده کوونکي به د معماري له هنر سره مینه پیدا کړای شي.	
د تدریس لارې او طریقې	توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وې.	
مرستندویه او اړین درسي توکي	تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	
د ارزونې طریقې	تقریري، تحریري، مشاهده وې، صنفي تست او داسې نور ...	
لومړني فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول	**لومړني فعالیتونه:** سلام اچول، ستړی مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل. **د انګیزې رامنځته کول:** د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یو په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	**وخت په دقیقو** **لس دقیقې**

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنۍ او وروستۍ کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	- پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه.	- د ښوونکي څرګندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځه دیرش دقیقې

- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:

۱- په روم کې د شاهي نظام له نسکوریدو څخه وروسته د جمهوري نظام بنسټ کیښودل شو او د اعیانو (سناتورانو) مجلس یا دسل کسیزه غړو شورا چې به ترکیب کې یې قومي مشرانو شتون درلود، جوړه شوه.

۲- اکتاو هغه سړی و چې د روم د امپراتورۍ بنسټ یې کیښود. نوموړی له میلاده څخه ۲۷ تر ۱۶ کاله وړاندې په روم کې واکمني وکړه، د هغه د واکمنۍ په وخت کې ډیر اصلاحات وشول، فساد له منځه ولاړ، نظم او قانون حاکم شو، نوې محکمې جوړې شوې او پوستي خدمات منځته راغلل.

۳- د روم ټولنه په دوو برخو یعنی ختیځه او لویدیځه باندې وویشل شوه چې لویدیځ روم ډیر ژر د وحشي او بربر قومونو په وسیله له منځه ولاړ، خو ختیځ روم چې پلازمینه یې قسطنطنیه وه ډیر وخت یې دوام وکړ.

۴- د روم قانون درې برخې درلودې، لومړۍ برخه یې مدني او کورنۍ قانون، دویمه برخه یې د وګړو قانون او دریمه برخه یې طبعي قانون و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اضافي معلومات:

د روم د امپراتورۍ له ودې سره سم د کارتاژ ښار چې په شمالي افریقا کې د فینقیانو د واکمنۍ ځای و، د اقتصاد او سوداګرۍ پلوه له ډېر ارزښت څخه برخمن شو ځکه چې کارتاژیانو د شمالي افریقا سیمې، ساردینې، سیسلي کوریسکا او هسپانیا یې تر خپلې ولکې لاندې درلودې او همدارنګه د لویدیځې مدیترانې سوداګریز انحصار یې هم په خپل لاس کې درلود. هغوی د تور پوستکو غلامانو، عاج، فلزاتو او د افریقا د قیمتي ډبرو د پلورلو لـه لارې د ډېرو پانګو خاوندان شول.

په پیل کې د یونانیانو د له منځه وړلو لپاره د مدیترانې په سمندرګې کې روم او کارتاژ یو بل تـه لاس ورکـړ، خـو د یونانیانو له شړلو څخه وروسته دغه دوه تمدنونه یو د بل سیال وګرځیدل او یو لـه بـل سـره یـې جګـړې وکـړې، څرنګه چې سیسیل یو ښیرازه (حاصل خیزه) ټاټوبې و د رومیانو لپاره د غلې دانې یوه غوره منبع کیدای شوه چې د کارتاژیانو په لاس کې وه، که چیرې رومیان بریالي کیدل د غلې دانې زیاته برخه یې له دغې سیمې څخه پـوره کوله، له همدې امله چې د یونان په سینایي ښار باندې د کارتاژیانو یرغل چې د سمندري غلو له خوا اشغال شـوې وو، د رومیانو لپاره یوه بهانه شوه چې له کارتاژیانو سره جګړه پیل شي چې یوه پیړۍ یې دوام وکړ چې د پونیـک د جګړو په نوم شهرت لري.

د پونیـک لـومړنۍ جګـړه لـه ۲۶۴ څخـه تـر ۲۴۱ کالـه وړانـدې لـه مـیلاد، دویمـه جګـړه یـې لـه مـیلاد څخـه لـه ۲۶۱– ۲۱۸ کاله وړاندې له میلاده او دریمه جګړه یې له ۱۴۹ څخه تر ۱۴۶ کاله وړاندې له میلاد څخه دوام وکـړ. چې په پای کې رومیانو پر کارتاژیانو باندې برۍ وموند. دغو جګړو د رومیـانو پـه سیاسـي ، ټـولنیزې او اقتصادي وضعې کې سترې پایلې منځته راوړې. څرنګه چې د کارتاژیانو پـه لـه منځـه وړلـو سـره د هغـوی ټـولې سـیمې او ثروت د رومیانو په لاس کې ولوېد چې دغه کـار د رومیـانو د پراختیـا او ودې لامـل شـو او روم یـې پـه یـو لویـه امپراتورۍ بدل کړ او د پاتریسین (غني طبقه) په ژوند کې ډېر بدلون راغی. د هغوی پانګه ډېره شوه، خـو د فقیـرو او بې وزلو خلکو په ژوند کوم بدلون را نه غی، بلکې د جګړو له امله هغوی ډېر زیانمن شول.

منبع:

- تمدن مغرب زمین، اسپیل فوګل.
- تمدن های بزرګ جهان، نادر میر سعیدی.
- نګاهی به تاریخ جهان، جواهر لعل نهرو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۳۱) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

<table>
<tr><th>د مطلبونو سرلیکونه</th><th colspan="2">د مطلبونو شرح</th></tr>
<tr><td>د لوست موضوع</td><td colspan="2">د امریکا تمدن</td></tr>
<tr><td>عمومي موخې</td><td colspan="2">د امریکا د لرغونو تمدنو سره د زده کوونکو پیژندګلوي.</td></tr>
<tr><td>(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې</td><td colspan="2">زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي:
- د امریکا د بومي اوسیدونکو او د هغوی د اتنیکي منشأ په اړه به معلومات تر لاسه کړای شي،
- د مایانو له تمدن سره به بلد شي،
- د ازتکیانو او اینکایانو د تمدنو په اړه به معلومات تر لاسه کړي،
- د امریکا لرغوني تمدنونه به تحلیل او تفسیر کړای شي،
- د امریکا نقشې به رسم کړای شي.</td></tr>
<tr><td>د تدریس لارې او طریقې</td><td colspan="2">توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.</td></tr>
<tr><td>مرستندویه او اړین درسي توکي</td><td colspan="2">تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...</td></tr>
<tr><td>د ارزونې طریقې</td><td colspan="2">تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفي تست او داسې نور ...</td></tr>
<tr><td>لومړني فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول</td><td>لومړني فعالیتونه:
سلام اچول، ستړی مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.

د انګیزې رامنځته کول:
د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یو په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.</td><td>وخت په دقیقو
لس دقیقې</td></tr>
</table>

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنۍ او وروستۍ کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	- پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه.	- د ښوونکي څرګندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځه دیرش دقیقې

- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:

۱- د امریکا بومي ټولنه مغولان وو چې د سایبریا او الاسکا له لارې مهاجره شول او د تمدنونو ځینې نښې نښانې یې له ځان سره را نقل کړې.

۲- د مایانو تمدن له میلاد څخه کابو ۱۵۰۰ کاله د مخه منځ ته راغی او تر مرکزي امریکا (ګواتیمالا، مکسیکو، هاندوراس) سیمو پورې یې پراختیا پیدا کړه.

۳- ازتکیانې له میلاد څخه د مخه په نهمه پیړۍ کې په مکسیکو کې رابنکاره شول هغوی جنګیالي خلک وو او ازتکیانو ډیره لویه امپراتوري منځته راوړه چې په ۳۸ ولایاتو ویشل شوې وه.

اضافي معلومات:

د ازتکیانو مرکز تنوچ تیتلان و، تنوچ تیتلان په لومړیو کې یو کلی و چې په ډیره چټکتیا سره یې پراختیا وموندله، د هغه په مرکز کې کورونه جوړ شول چې لومړنی عبادت ځای شمیرل کیده، دغه کور څو واره بیا ورغول شو چې په پای کې د ښار په لوی عبادت ځای بدل شو.

د تنوچ تیتلان ښار د تئوتي هواکان د لرغوني ښار د طرحې پر بنسټ باندې جوړ شوی او په ځلوو برخو ویشل شوی و. د ازتکي هره کورنۍ له نوموړو برخو څخه په یوه برخه کې مېشته شوه او هره کورنۍ د یوې ټوټې ځمکې څښتنه وه چې د هغوی غړو پر خپل ځمکه باندې کار کاوه او له محصولاتو څخه یې خپلې اړتیاوې پوره کولې او هغوی د خپل پخوانی مشر د احترام په خاطر تنوچ ښار ته تنوچ تیتلان نوم ورکړ.

تنوچ تیتلان د ځلانډې دورې په لړ کې په یو ښار باندې واوښت چې مخکې له هغه څخه د امریکا په وچه کې داسې عظمت لیدل شوی نه و. تر هغه ځایه پورې چې د هسپانیایي فاتحانو د تعجب وړ وګرځید او هغوی د دې ځای په لیدو سره دغه ځای ته (ونیز) یا د نوې قارې نوم ورکړ.

منبع:

- تمدن مغرب زمین، اسپیل فوګل.
- تمدن های بزرګ جهان، نادر میر سعیدی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۳۲) لوست د تدریس لاربنود پلان

د تدریس مهال : یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرح	
د لوست موضوع	د اسلام د خپریدو په درشل کې د نړۍ او عربستان ټاپوزمي اوضاع.	
عمومي موخې	د اسلام د خپریدو په درشل کې د نړۍ او عربستان د ټاپوزمي له اوضاع سره د زده کوونکو پیژندګلوي	
(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې	زده کوونکي دي د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي: – زده کوونکي به د اسلام د خپریدو په مهال د نړۍ د وضعیت له خرنګوالی سره بلد شي، – د اسلام د خپریدو په درشل کې به د عربستان د ټاپوزمې په وضعیت وپوهیږي، – د اسلام د خپریدو په درشل کې به د نړۍ او د عربستان وضعیت تحلیل او تفسیر کړای شي. – د اسلام د سپیڅلی دین له ارزښت سره به علاقه پیدا کړای شي.	
د تدریس لارې او طریقې	توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.	
مرستندویه او اړین درسي توکي	تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	
د ارزونې طریقې	تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفي تست او داسې نور ...	
لومړني فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول	**لومړني فعالیتونه:** سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل. **د انګیزې رامنځته کول:** د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یو په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	وخت په دقیقو لس دقیقې

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنـــۍ او وروســـتۍ کړنې	د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	وخـــت په دقيقو
	– پر تخته باندې د لوست د سرليک ليکل، – پر تخته باندې د مهمو مطلبونو ليکل، – د لوست تشريح او توضيح، – په ډلو بانـدې د زده کوونکـو ويـشل او د دندو سپارل، – پوښتنو ته ځواب ورکول، – د لوســـت ارزونـــه او د کـــورنۍ دنـــدې سپارل، – د تدريس په وخت کې ښه څارنه.	– د ښوونکي څرګندونو ته پام کول، – د لوست په بهير کې د مهمو مطلبونـو ياداشت، – په ټولګي کې د ډلو د استازو لخـوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، – د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، – په کور او ټولګي کې د دنـدې سـرته رسول، – د نظم او دسپلين رعايت کول.	پنځـــه ديـــرش دقيقې

– د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:

۱– د عربستان وګړو له اسلام څخه د مخه خپلې لورګانې د لوږې او يا د ننګ او شرم له مخې ژوندۍ په ګور کولې او ښځه د هغوی په وړاندې بې ارزښته وه او لکه د بې ارزښته توکي په شان پلورل کيدې او اخيستل کيدې.

۲– څرنګه چې د اسلام د سپيڅلي دين له خپريدو څخه وړاندې پر ځمکه باندې کفر، ويره او ډار حاکم و، د نړۍ ټول خلک په جهل او توره تياره کې ډوب وو.

د عربو خلکو له اسلام څخه وړاندې په يهودي، نصراني، د بوتانو، لمر، سپوږمۍ او ستورو په لمانځنې باندې عقيده درلوده.

اضافي معلومات:

په جزيرة العرب کې د شرک د منځته راتللو په اړه درې نظريې ويل شوې دي:

۱– ځينې په دې اند دي چې شرک د جزيرة العرب له سيمې څخه راپورته شوی دی. دوی داسې وايي: کله چې حضرت اسماعيل پر حجاز باندې حاکم شو (جُرهميانو) چې د هغه له مورنی قوم څخه وو. هغوی مکې ته راغلل، په مکه کې د هغوی حضور او له بيت الحرام(کعبه) سره د نوموړو تماس او هغه علاقه چې د دې اړيکو له امله را پيدا شوې وه، هغوی يې مجبوره ول چې له بيت الحرام څخه ليرې نشي. په پای کې د اړتيا له امله مسافرت ته اړ شول او له حرم سره د اړيکي دساتنې په خاطر يې لړ خاوره او يا د ډبرو ټوټې له خپل ځان سره يې يوړې. چې په پای کې هم دغه خاوره او ډبره د وخت په تيريدو سره د درناوی له پلوه په مختلفو ډولونو د ستاينې وړ شوه. په پای کې شرک او د بوتانو لمانځنې دود پيدا کړ.

۲– ځينې نور داسې وايي: کله چې عمرو د يحيی زوی پر مکه باندې حاکم شو او د سوداګرۍ په موخه شام ته ولاړ او خپله کورنی يې وليدله چې د بوتانو لمانځنه يې کوله، هغه هم ورته علاقمند شو او له هغو بوتانو څخه يې يوه برخه مکې ته را نقل او خلکو ته يې امر وکړ چې هغوی هم لمانځنه او درناوی ورته وکړي.

۳– ځينې څيړونکي په دې اند دي: د هغه واټن له امله چې د حنيفي دين او خلکو تر منځ رامنځ ته شوی ورو ورو د انحرافاتو ځينې اثار ښکاره شول او همدارنګه د ګاونډيو تمدنونو، لکه: سينايي، رومي او بين النهرين شرکي عقيدې هم اغيزه درلوده او په پای کې د عربستان خلک د شرک لور ته لاړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۳۲) لوست د تدریس لاربنود پلان

د تدریس مهال : دوه درسی ساعت (۹۰ دقیقې)

<table>
<tr><th>د مطلبونو سرليکونه</th><th colspan="2">د مطلبونو شرح</th></tr>
<tr><td>د لوست موضوع</td><td colspan="2">د حضرت محمد (ص) ژوند له پیدایښت څخه تر بعثت پورې.</td></tr>
<tr><td>عمومي موخې</td><td colspan="2">د حضرت محمد(ص) له ژوندانه سره (له پیدایښت څخه تر بعثت پورې) د زده کوونکو پېژندګلوي.</td></tr>
<tr><td>(پوهنيزې، مهارتي او ذهنيتي) موخې</td><td colspan="2">زده کوونکي دي د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسيږي:
– د اسلام د سپيڅلی دین له خپریدو څخه وړاندې د حضرت محمد(ص) له ژوندانه سره پيژندګلوي،
– د حضرت محمد (ص) په پيغمبري باندې د مبعوث کيدو له څرنګوالي سره بلدتيا،
– حبشې ته د مسلمانانو د هجرت په اړه معلومات تر لاسه کول،
– د اسلام پيامبر حضرت محمد(ص) د عالي شخصيت په اړه پيژندګلوي،
– د اسلام د ديني ارزښتونو درک او احساس،
– د زده کوونکو په منځ کې د امانت ساتنې او رښتينولی د روحيې پيدا کول.</td></tr>
<tr><td>د تدريس لارې او طريقې</td><td colspan="2">توضيحي، تشريحي، لکچر او مباحثه وي.</td></tr>
<tr><td>مرستندويه او اړين درسي توکي</td><td colspan="2">تخته، تباشير، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...</td></tr>
<tr><td>د ارزونې طريقې</td><td colspan="2">تقريري، تحريري، مشاهده وي، صنفي تست او داسې نور ...</td></tr>
<tr><td>لومړني فعاليتونه او د انګيزې رامنځته کول</td><td>لومړني فعاليتونه:
سلام اچول، ستړی مشي، د لوست د اړينو توکو چمتو کول، د تير لوست ارزونه او د حاضرۍ اخيستل.

د انګيزې رامنځته کول:
د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او يا د يو په زړه پورې تاريخي مطلب وړاندې کول.</td><td>وخت په دقيقو
لس دقيقې</td></tr>
</table>

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنۍ او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	- پر تخته باندې د لوست د سرلیك لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه نظارځانه.	- د ښوونکي څرګندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځه دیرش دقیقې
	- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه: ۱- محمد بن عبدالله بن عبدالمطلب بن هاشم بن عبدالمناف بن قصی بن کلاب بن مره دی. ۲- مسلمانانو د مکې د کافرانو د ازار له لاسه حبشې ته هجرت وکړ. ۳- کله چې حضرت محمد(ص) طایف ته ولاړ چې د هغه ځای خلك اسلام ته راوبلل، هغوی نه یواځې د اسلام د پیغمبر بلنه ونه منله، بلکې کوچنیانو او ځوانانو ته یې دنده ورکړه چې د حضرت محمد(ص) په ځورولو لاس پورې کړي او له ښار څخه یې وباسي.		

اضافي معلومات:

حضرت محمد (ص) د دو شنبې په ورځ، د ربیع الاول په دولسمه، د عام الفیل په کال چې له ۵۷۱ میلادي سره سمون لري، زیږدلی دی. د حضرت محمد (ص) پلار عبدالله نومیده چې د هغه له زیږیدو څخه مخکې وفات شوی و. کله چې حضرت محمد(ص) شپږ کلنۍ ته ورسید، د هغه مور بي بي آمنه وفات شوه او د جناب پالنه د هغه نیکه عبدالمطلب په خپل غاړه ونیوه، خو عبدالمطلب هم له دوو کالو څخه وروسته له نړۍ سترګې پټې کړې او د حضرت محمد(ص) کفالت د هغه تره ابوطالب په خپله غاړه واخیسته.

ابو طالب ډیر شریف سړی و. حضرت محمد(ص) ورته له خپل اولادو څخه ډیر ګران و، خو د اقتصاد له پلوه کمزوری و. په دې توګه حضرت محمد(ص) اړ شو چې خپل زیاتره وخت د ژوند د اړتیاوو د پوره کولو لپاره مصرف کړي. هغه هم ډیر ستونزمن کارونه، لکه: د رمې ساتنه، د دوبې په ګرمیو کې چې د حضرت محمد (ص) په روح او روان باندې یې ډیر ښه اغیز پر خپل ځای پریښود، همدارنګه بیابان د نړۍ د خلقت(پیدایښت) په اړه د ده د تفکر لپاره ډیر مناسبه ځای و.

حضرت محمد(ص) د دولس کلنۍ په عمر کې له خپل تره ابوطالب سره د سوداګرۍ لپاره شام ته ولاړ، خو سوداګریز کاروان په سوریه کې بصرا ښار ته نږدې دمه وکړه. په دې ښار کې د بحیرا په نامه یو راهب اوسیده، بحیرا تر هغه وخت پورې له نورو کاروانونو سره چې له هغه ځای څخه تیریده اړیکې نه نیولې او خبر یې ور سره نه کولې، خو هغه په دې کال د دې کاروان د هرکلي لپاره راغی. د نښو او علامو، مطالعاتو او تجربو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخې يې حضرت محمد(ص) وپيژند او ابوطالب ته يې وويل: دغه د عالميانو سيد او د جهانيانو رسول دی او خدای(ج) هغه يې د جهانيانو لپاره د رحمت العالمين په توګه په پيغمبرۍ مبعوث کوي، ابوطالب او د قريشو لويانو وويل: څنګه وپوهيدې؟ هغه وويل: کله چې د غونډۍ غاړې ته نږدې شوی، هيڅ ډبره او ونه نه وو چې دغه جناب ته سجده ونکړي او دوی له پيغمبر څخه پرته بل هيڅ چاته سجده نه کوي او زه هغه د نبوت له مُهر څخه پيژنم چې پخپل کتاب کې مې لوستلی دی.

وروسته يې د کاروانيانو لپاره ميلمستيا تياره کړه او له ابوطالب څخه يې وغوښتل چې جناب حضرت(ص) شام ته يو نسي او بيرته يې مکې ته وګرځوي، ځکه امکان لري چې د شام روميان او يهوديان زيان ورته ورسوي، نو هغوی بيرته وګرځيدل.

حضرت محمد(ص) د نيکو اخلاقو خاوند و. هغه جناب د خپل قوم په منځ کې په شفقت، وفا، عهد ساتنه، حوصلې، عفت، تواضع، زړورتيا د امانت په ساتنه او رښتينولی کې مشهور و. تر هغه ځای پورې چې ورته يې د امين لقب ورکړی و.

پيغمبر(ص) د ځوانۍ په مهال د مکې له ځينو ځوانانو سره له هغه کسانو سره چې پرې زور زياتی شوی و، د حلف الفضول په نوم يو تړون وتاړه. د حجرالاسود پر ايښودلو باندې د اعرابو د مختلفو قبيلو تر منځ ستونزه پيښه شوه. له مباحثې او مناقشې څخه وروسته يې د اعرابو د قبيلو د مشرانو د ستونزې د حل لپاره پريکړه وکړه او تصميم ونيول شو چې هر څوک له ټولو څخه مخکې د کعبې دروازې ته ورننوت، د هغه حکم به ومنو. په دې وخت کې حضرت محمد(ص) له ټولو څخه مخکې کعبې ته ورننوت او ټولو پرې غږ وکړ چې امين داخل شو، وروسته له هغه حضرت محمد(ص) د ځانګړې تدبير او فکر سره سم حجرالاسود په يو ټادر باندې کيښود او د هغه څنډې يې د قبيلو د لويانو په لاس کې ورکړې او په دې توګه د يوې سترې وينې تويونې څخه مخنوی وشو.

د اسلام پيغمبر(ص) د عادی خلکو غوندې ژوند کاوه. د هغه کور، خوراک او کالي ډير ساده وو، هيڅ کله يې خپل ځان له نورو څخه پورته نه ګڼاه. د الهي قوانينو (قران شريف) سره سم د خپلو خپلوانو او مومنانو په وړاندې مهربان او د کافرانو او دښمنانو په مقابل کې يې کلکك دريځ درلود، له کوچنيانو سره يې مينه کوله او د خپلو ميرمنو او اهل بيتو په وړاندې مهربان و.

د هغه جناب شخصيت داسې و چې د قران کريم عملی څيره د هغه په وجود کې ښکاره شوې وه. چې د هغه ژوند د نورو مسلمانانو لپاره يوه بيلګه اووسې.

منبع:

- تاريخ سياسی اسلام، داکتر حسن ابراهيم حسن.
- سيرة النبي، مولانا صيف الرحمن مبارکپور.
- تاريخ صدر اسلام، غلام حسين زرګری نژاد.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (٣٤) لوست د تدريس لارښود پلان

د تدريس مهال : يو درسي ساعت (۴۵ دقيقې)

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	
د لوست موضوع	د عقبې بيعت	
عمومي موخې	د عقبې له بيعت سره د زده کوونکو پېژندګلوي	
(پوهنيزې، مهارتي او ذهنيتي) موخې	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسيږي: – د عقبې بيعت او مدينې ته د مسلمانانو د هجرت له څرنګوالي سره بلدتيا، – د عقبې د لومړي او دويم بيعت په اړه معلومات تر لاسه کول، – هغه لاره چې مسلمانانو مدينې ته هجرت وکړ رسم کړای شي، – يودبل په وړاندې د صله رحمې او د ستونزو په وړاندې د صبر او تحمل د روحيې رامنځ ته کول.	
د تدريس لارې او طريقې	توضيحي، تشريحي، لکچر او مباحثه وي.	
مرستندويه او اړين درسي توکي	تخته، تباشير، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	
د ارزونې طريقې	تقريري، تحريري، مشاهده وي، صنفي تست او داسې نور ...	
لومړني فعاليتونه او د انګيزې رامنځته کول	**لومړني فعاليتونه:** سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړينو توکو چمتو کول، د تير لوست ارزونه او د حاضرۍ اخيستل. **د انګيزې رامنځته کول:** د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او يا د يو په زړه پورې تاريخي مطلب وړاندې کول.	وخت په دقيقو لس دقيقې

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنۍ او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	– پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، – پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، – د لوست تشریح او توضیح، – په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، – پوښتنو ته ځواب ورکول، – د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، – د تدریس په وخت کې بنه ځارنه.	– د ښوونکي خرګندونو ته پام کول، – د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، – په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، – د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، – په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، – د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځه دیرش دقیقې
	– د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه: ۱– له خدای (ج) سره هیڅ څوک او یا کوم شی نه شریک کوو، نیک اعمال پرځای کوو او خپل اولادونه نه وژنو، دروغ نه وایو په هیڅ چا تورنه لګوو او د خدای(ج) د رسول نافرماني نه کوو. ۲– د عقبې دویم بیعت د بعثت په دیارلسم کال کې تر سره شو. ۳– حضرت محمد(ص) د جمعې لومړنۍ لمونځ د بني سالم بن عوف په قبیلې کې ادا کړ.		

اضافي معلومات:

وروسته له هغه چې مسلمانانو له مکې څخه مدینې منورې ته هجرت وکړ، د مهاجرو او انصارو تر منځ د ورورولی تړون رامنځته شو، کله چې د مکې مسلمانانو مدینې ته هجرت وکړ، ډیر غریب وو، په مدینه کې یې د ژوند کولو توان نه درلوده. په دې توګه پیغمبر(ص) انصارو ته توصیه وکړه چې له هغوی څخه هر یو د مکې له مسلمانانو سره د ورورولی عقد وتړي او هغوی ته په خپل کور کې ځای ورکړی او یو دبل په اتفاق سره د خپل ژوند د معیشت تأمین کړي چې د مکې مسلمانانو د ژوند په وضعه کې بنه والی راشي. هر وخت چې هغوی وتوانیده چې د خپل ځان لپاره د اوسیدلو ځای چمتو کړی شي او خپلې اړتیاوې په یواځې توب سره پوره کړي، هغه وخت کولای شي له دوی څخه جلا شي.

د مواخاتو له تړون وروسته هر هغه څوک چې د یو انصار په کور کې ژوند کوي، یو ورځ د الله د رضا په خاطر د مسلمانانو په مسجد او بل ورځ به د خپل ژوند د اړتیاوو د پوره کولو په خاطر کار کوي.

منبع:

- تمدن مغرب زمین، اسپیل فوګل.
- تمدن های بزرګ جهان، نادر میر سعیدی.
- نګاهی به تاریخ جهان، جواهر لعل نهرو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۲۵) لوست د تدريس لاربنود پلان

د تدريس مهال : دوه درسی ساعت (۹۰ دقيقې)

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	
د لوست موضوع	غزاګانې	
عمومي موخې	د حضرت محمد(ص) د غزاګانو د رامنځته کېدو د لاملونو او د هغوی له پايلو سره د زده کوونکو پېژندګلوي.	
(پوهنيزې، مهارتي او ذهنيتي) موخې	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسيږي: – د اسلام پيغمبر حضرت محمد(ص) له غزاګانو سره به بلد شي، – د حضرت محمد(ص) د نيکو کړنو په اړه به معلومات تر لاسه کړي، – د حضرت محمد(ص) د غزاګانو پيغام به د خپل ژوند سرمشق وګرځوي، – د پيامبر له اخلاقو سره د مينې رامنځ ته کول. – د غزاګانو په پايلو باندې به پوه شي.	
د تدريس لارې او طريقې	توضيحي، تشريحي، لکچر او مباحثه وي.	
مرستندويه او اړين درسي توکي	تخته، تباشير، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	
د ارزونې طريقې	تقريري، تحريري، مشاهده وې، صنفي تست او داسې نور ...	
لومړنې فعاليتونه او د انګيزې رامنځته کول	**لومړني فعاليتونه:** سلام اچول، ستړی مشې، د لوست د اړينو توکو چمتو کول، د تير لوست ارزونه او د حاضرۍ اخيستل. **د انګيزې رامنځته کول:** د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او يا د يو په زړه پورې تاريخي مطلب وړاندې کول.	وخت په دقيقو لس دقيقې

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنۍ او وروستي کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	- پر تخته باندې د لوست د سرلیك لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه.	- د ښوونکي څرګندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځه دیرش دقیقې
	- **د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:** ۱- د بدر په غزا کې له مشرکینو څخه اویا تنه ووژل شول. ۲- د احد غزا د منځته راتلو لامل د بدر د غزا د تلفاتو پر وړاندې د مکې د کفارو غچ اخیستل وو. ۳- د کفارو او مشرکینو د ماتې لامل د خندق په غزوه کې د خندق کیندل، د حضرت نعیم بن مسعود مسلمان کېدل او ډېر چټك طوفان و.		

اضافي معلومات:

وروسته له هغه چې حضرت محمد(ص) په مدینې منوره کې د اسلامي حکومت بنسټ کېښود او د اسلام بنسټونه یې ټینګ کړل. د اسلامي حکومت په جوړېدو سره ورځ په ورځ د مسلمانانو قوت زیاتیده. د مکې کفار یې په ویره کې واچول او د هغوی هڅې د مسلمانانو د ازارولو لپاره زیاتې شوې. په دې توګه د بدر، احد، بنی نظیر، خندق او بني قریظه غزاګانې د مسلمانانو او کفارو تر منځ د خدای په فرمان رامنځته شوې.

د بدر غزا لومړنۍ غزوه وه چې د مکې د کفارو او مسلمانانو تر منځ پیښه شوه چې د روژې د میاشتې په اولسمه او د هجرت په دویم کال په هغه ځای کې چې بدر نومیده، د مسلمانانو سرتیرو د زړورتیا او قوي ایمان په پایله کې رامنځته شوه. سره له دې چې د اسلام د دښمنانو شمیر څو برابره وو بیا هم پر مشرکانو باندې یې بری تر لاسه کړ چې دغه غزا د کفارو لپاره د پند او حیرانۍ وړ وګرځیده او هغوی یې متوجه کړل چې مسلمانان تر کومه حده پورې له خپل دین سره مینه لري او د هغه د دفاع لپاره حتی له مرګ څخه هم نه ویرېږي.

خدای(ج) د بدر په غزا کې د مکې کفار خوار او ذلیل کړل، تر هغه ځای پورې چې تصمیم یې ونیوه چې له مسلمانانو سره یو ځل بیا جګړه وکړي او د بدر ننګ له خپل لمنو څخه پاك کړي. په دې توګه جګړې ته چمتو شول او مسلمانان هم مجبوره شول چې د اسلام د سپیڅلي دین او د خپلو دیني ارزښتونه د دفاع په خاطر د احد، بنی نظیر، خندق او بني قریظه په غزاګانو لاس پورې کړي چې د هغوی شرح د کتاب په متن کې راوړل شوې ده. ورته دې مراجعه وشي.

منبع:

- تمدن مغرب زمین، اسپیل فوګل.
- تمدن های بزرګ جهان، نادر میر سعیدی.
- نګاهی به تاریخ جهان، جواهر لعل نهرو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (٣٦) لوست د تدريس لاربنود پلان

د تدريس وخت (يو درسي ساعت)

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	
د لوست موضوع	د حديبې سوله	
عمومي موخه	زده کوونکي دې د حد يبې د سولې – بيعت الرضوان سره بلد شي.	
موخې: - پوهنيزې(knowledge) - مهارتي(skill) - ذهنيتي(Attitude)	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسيږي: - د حد يبې سولې د مفهوم او ارزښت په اړه به معلومات تر لاسه کړي، - د غزوې د مفهوم او د خيبر او موتې عزاګانو په اړه به معلومات ترلاسه کړای شي، - د حد يبې د سولې ارزښت به تحليل کړای شي، - غزوه، سريه او جګړه به يو له بل سره پرتله کړای شي، - په ژوند کې به د سولې له ښيګڼو څخه خوند واخلي.	
د تدريس چلندونه	تلفيقي ميتود(لکچر، مباحثه وي او پوښتنې او ځوابونه)	
د تدريس اړين توکي	تخته، تباشير، نقشې، کتاب او ...	
د ارزونې چلندونه	تقريري، تحريري، پروژه وي او مشاهده وي	وخـــت په دقيقو
د تدريس او زده کړې فعاليتونه او د انګيزې رامنځته کول	**لومړنی کړنې:** ١- سلام اچول، ٢- له زده کوونکو سره روغبړ، ٣- د زده کوونکو د حاضرۍ اخيستل، ٤- له زده کوونکو سره پيژندګلوي او د ټولګي د وضعيت ليدل، ٥- د تيرشوي لوست ارزيابي کول، ٦- د تدريس د اړينو توکو تيارول ، **٧- د انګيزې را منځ ته کول،** - د سواليه جملې طرح کول، - او يا د تاريخي نقشې ښودل.	١٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینځنـــــي او وروســـــتني فعالیتونه	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت پـه دقیقو
	- د لومړنیو فعالیتونو سرته رسول او د انگیزوي پوښتنو کول، - پر تخته باندي د سرلیک لیکل، - پر تخته باندي د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست توضیح کول، - له زده کوونکو څخه پوښتني، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د ډله ییزو کارونو څارل، - د لوست خلاصه کول او کره کتنه، - له ټولگي څخه د باندي د دندو سپارل.	- په لومړنیو فعالیتونه کې گډون، - د ښوونکي خرگندونو ته غوږ نیول او پام کول، - په کتابچو کې د مهمو مطلبونو یاداشت نیسي، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - له ښوونکي څخه پوښتني کول، - په ډله ییزو کارونو کې فعالانه گډون، - له ټولگي څخه بهر د فعالیتونو سرته رسول.	۸۰

په ټولگي کې فعالیتونه:

۱- د حدیبې سوله او د خیبر غزا د لوست په متن کې توضیح شوې ده. ورته دې رجوع وشي.

پوښتنو ته ځوابونه:

امکان لري چې زده کوونکي بیلابیل ځوابونه ووایي، تاسو ته ښایي چې ونه وایاست چې د چا ځواب سم او د چا غلط دی. پوښتنو ته تر هغې وخته ادامه ورکړئ چې سم ځواب د زده کوونکو لخوا وویل شي.

۱- د حدیبې سوله،

۲- د روم قیصر، د ایران پاچا، د مصر عزیز او د حبشې پاچا،

۳- د موتې د غزا لامل.

عباسیانو د حضرت پیغمبر قاصد(استازی) په شهادت ورساوه.

له ټولگی بهر فعالیت:

د حدیبې سوله د لوست په متن کې توضیح شوې ده له هغې څخه په گټې اخیستنې سره وکولای شي چې د حدیبې د سولې ښیگڼې په گوته کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اضافي معلومات:

د حديبې د سولې ګټورې پايلې په دې توګه دي:

۱- د رسول الله(ص) ځنيو اصحابو ويلي دي: هيڅ پيښه د حديبې د سولې په شان د مسلمانانو لپاره ګټوره نه وه، که څه هم ځيني مسلمانان په پيل کې په دغو ښيګڼو پوه شوې نه وو.

۲- د حديبې سوله د مسلمانانو لپاره يو بريالیتوب و، ځکه: له دې تاريخ څخه وروسته هر څوک چې اسلام ته راوبلل شول، هغوی اسلام ومانه.

۳- د حديبې په سوله کې، مشرکانو په ځان شاهدي ورکړه چې پيغمبر (ص) او مسلمانان له قريش قبيلې څخه جلا او خپلواکه ځواک دی.

۴- د حديبې د سولې په پلي کولو سره، مسلمانان، نوې ټولنيز نظام او نوو انساني اړيکو سره د اسلام په نوم بلديږي. له دې کبله، هغوی چې اسلام راوړ او هغوی چې اسلام و نه مانه، په رسمي توګه يې په دې نظم او اړيکو اعتراف وکړ .

۵- د ثقيف او قريش قبايلو څخه ځيني هوښيار کسان پدې وپوهيدل چې اسلام په نږدې وخت کې بريالی کيږي. له دې کبله يې د اسلام سره له مخالفت څخه لاس واخيست.

۶- د حديبې سولې، د يهودو او قريشو هغه تړونونه او يووالی چې د اسلام پر ضد يې کړی و له منځه يووړل.

بيعت الرضوان

څرنګه چې د قريشو مشرکينو د رسول الله(ص) استازی (حضرت عثمان(رض)) له خپل ځان سره وساته. له دې کبله رسول الله(ص) له مسلمانانو څخه تعهد (بيعت) واخيست چې ونه تښتي، په دې توګه دغه بيعت د بيعت الرضوان په نوم ياد شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۳۷) لوست د تدریس لاربنود پلان

د تدریس وخت (یو درسي ساعت)

<table>
<tr><td>د مطلبونو سرلیکونه</td><td colspan="2">د مطلبونو شرح</td></tr>
<tr><td>د لوست موضوع</td><td colspan="2">د مکي معظمې فتح</td></tr>
<tr><td>عمومي موخه</td><td colspan="2">زده کوونکي دې د مکې د فتحې د څرنګوالي، د حنین غزا، حجة الوداع او د رسول الله(ص) د رحلت په اړه معلومات تر لاسه کړي.</td></tr>
<tr><td>موخې:
- پوهنیزې(knowledge)
- مهارتي(skill)
- ذهنیتي(Attitude)</td><td colspan="2">زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي:
- د مکې مکرمې د فتح په څرنګوالی به پوه شي،
- د حنین او تبوک د غزاګانو د څرنګوالي په هکله به معلومات تر لاسه کړي،
- په حجة الوداع او د حضرت رسول اکرم (ص) په رحلت به پوه شي،
- د مسلمانانو په وسیله به د مکې فتح تحلیل کړای شي،
- د حنین او تبوک غزاګانو لاملونه به تشخیص کړي.
- د حضرت محمد(ص) د رحلت او حجة الوداع مهم ټکي به تحلیل او تشخیص کړای شي،
- د اسلام د تاریخ له زده کولو څخه به خوند واخلي.</td></tr>
<tr><td>د تدریس چلندونه</td><td colspan="2">تلفیقي میتود(لکچر، مباحثه وي او پوښتنې او ځوابونه)</td></tr>
<tr><td>د تدریس اړین توکي</td><td colspan="2">تخته، تباشیر، نقشې، کتاب او ...</td></tr>
<tr><td>د ارزونې چلندونه</td><td>تقریري، تحریري، پروژه وي او مشاهده وي</td><td>وخت په دقیقو</td></tr>
<tr><td>د تدریس او زده کړې فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول</td><td>لومړنی کړنې:
۱- سلام اچول،
۲- له زده کوونکو سره روغبړ،
۳- د زده کوونکو د حاضرۍ اخیستل،
٤- له زده کوونکو سره پیژندګلوي او د ټولګي د وضعیت مشاهده کول،
۵- د تیرشوي لوست ارزونه،
٦- د تدریس د اړینو توکو چمتو کول،
۷- د انګیزې را منځ ته کول،
- د سوالیه جملې طرح کول،
- او یا د تاریخي نقشې ښودل.</td><td>۱۰</td></tr>
</table>

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینځني او وروستني فعالیتونه	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	- د لومړنیو فالیتونو سرته رسول او د انګیزې رامنځته کول، - پر تخته باندې د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست توضیح کول، - له زده کوونکو څخه پوښتنې، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د ډله ییزو کارونو څارل، - د لوست خلاصه کول او کره کتنه، - له ټولګي څخه د باندې د دندو سپارل.	- په لومړنیو فعالیتونه کې ګډون، - د ښوونکي څرګندونو ته غوږ نیول او پام کول، - په کتابچو کې د مهمو مطلبونو یاداشت نیسي، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - له ښوونکي څخه پوښتنې کول، - په ډله ییزو کارونو کې فعالانه ګډون، - له ټولګي څخه بهر د فعالیتونو سرته رسول.	۸۰
	په ټولګي کې فعالیتونه: د مکې فتح، د حنین غزا او حجة الوداع په جلا جلا سرلیکونو کې توضیح شوي دي ورته دې رجوع وشي. **د پوښتنو ځوابونه:** ۱- په اتم هجري کال له هغه وروسته چې کفارو تړون مات کړ.... ۲- د حنین غزا لاملونه د حنین غزا تر فرعي سرلیک لاندې توضیح شوي دي، ورته دې رجوع وشي. ۳- په یوولسم هجري کال د دو شنبې په غرمه د ربیع الاول په دو لسمه نیټه. **له ټولګی څخه بهر فعالیت:** د حضرت محمد(ص) د شخصیت په اړه زده کوونکي کولای شي د درسي کتاب، د جومات امام، کتابتون او د خپل کلي له پوهو خلکو څخه معلومات تر لاسه کړي.		

اضافي معلومات:

کله چې مسلمانان کعبې ته د ننه شول، د حضرت محمد(ص) لخوا د کعبې کور له بتانو څخه پاک شو، هغه وخت حضرت رسول الله (ص) پر اوښ سپور شو، د لوی څښتن تعالی له کور څخه یې اوه واره طواف وکړ او ویل کیږي چې د کعبې په کور کې ۳۶۰ بته وو، حضرت محمد (ص) په خپله امسا د بت خواته اشاره وکړه هغه بت به په ځمکه رانسکور شو.

حضرت محمد(ص) په دې وخت کې دا (آیه) تلاوت کړ چې ژباړه یې دا ده«د حق په راتګ باطل له منځه لاړ، رښتیا چې باطل له منځه تلونکی دی».

حضرت رسول الله(ص) د عثمان بن طلحه عبددی څخه کلي واخیسته، د کعبې د کور دروازه یې خلاصه کړه او کور ته د ننه شو. او حضرت بلال(رض) ته امر وکړ، د کعبې پر بام پورته او اذان وکړه.

منابع او مأخذونه:

- اطلس تاریخ اسلام،
- سیرت پیامبر(ص)، فضلي،
- تاریخ تمدن اسلام، جرجی زیدان،
- اصلی منبع: تاریخ طبري،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۳۸) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس وخت (یو درسي ساعت)

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرح	
د لوست موضوع	حضرت ابوبکر صدیق(رض)	
عمومي موخه	زده کوونکي د لومړي خلیفه حضرت ابوبکر صدیق(رض) د خلافت له څرنګوالي سره بلد شي.	
موخي: - پوهنیزي(knowledge) - مهارتي(skill) - ذهنیتي(Attitude)	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ورسیږي: - د حضرت ابوبکر صدیق (رض) خلافت ته د رسیدلو او د هغې زماني د مهمو پیښو د څرنګوالي په هکله په معلومات تر لاسه کړای شي. - خلافت ته د حضرت ابوبکر صدیق (رض) د رسیدلو او د هغه وخت د مهمو پیښو تحلیل به وکړای شي. - د لومړني خلیفه حضرت ابوبکر صدیق(رض) له ښو خویونو او کړنو څخه به خوند واخلي.	
د تدریس چلندونه	تلفیقي میتود(لکچر، مباحثه وي او پوښتني او ځوابونه)	
د تدریس اړین توکي	تخته، تباشیر، نقشې، کتاب او ...	
د ارزوني چلندونه	تقریري، تحریري، پروژه وي او مشاهده وي	وخت په دقیقو
د تدریس او زده کړې فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول	**لومړنی کړنې:** ۱- سلام اچول، ۲- له زده کوونکو سره روغبړ، ۳- د زده کوونکو د حاضرۍ اخیستل، ٤- له زده کوونکو سره پیژندګلوي او د ټولګي د وضعیت مشاهده کول، ٥- د تیرشوي لوست ارزونه، ٦- د تدریس د اړینو توکو چمتو کول ، **۷- د انګیزې را منځ ته کول،** - د سوالیه جملې طرح کول، - او یا د تاریخي نقشې ښودل.	۱۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینځنـــــي او وروســـــتني فعالیتونه	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت پـه دقیقو
	- د لومړنیو فالیتونو سرته رسول او د انگیزې رامنځته کول، - پر تخته باندې د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست توضیح کول، - له زده کوونکو څخه پوښتنې، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د ډله ییزو کارونو څارل، - د لوست خلاصه کول او کره کتنه، - له ټولګي څخه د باندې د دندو سپارل.	- په لومړنیو فعالیتونه کې ګډون، - د ښوونکي څرګندونو ته غوږ نیول او پام کول، - په کتابچو کې د مهمو مطلبونو یاداشت نیسي، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - له ښوونکي څخه پوښتنې کول، - په ډله ییزو کارونو کې فعالانه ګډون، - له ټولګي څخه بهر د فعالیتونو سرته رسول.	۸۰

په ټولګي کې فعالیتونه:

کوم مهم کارونه چې د حضرت ابوبکر صدیق(رض) په وخت کې تر سره شـوي او همدارازد هغه لومړی خطبه د لوست په متن کې توضیح شـوي دي، ورتـه دې رجوع وشي.

د پوښتنو ځوابونه:

امکان لري چې زده کوونکې بیلابل ځوابونه ووایي، خو سم ځواب دا دی:

۱- د حضرت محمد(ص) له رحلت څخه وروسته انصار په سقیفه بني ساعده کـې سره را ټول شول او ویې غوښتل چې خلیفه له خپل منـځ څخـه وټـاکي، حضرت ابوبکر صدیق(رض) او حضرت عمر(رض) هغـه وخـت چـې دا خبـره واوریـده د سقیفه په لور روان شول او په لاره کې حضرت عبیده بن جراح ورسـره یـو ځـای شو. کله چې سقیفې ته ورسیدل، حضرت ابـوبکر صـدیق(رض) انـصارو مخاطـب کـړل پـه پـایلې کـې دوی لـه خلافـت څخـه لاس واخیـست، وروسـته حـضرت عمر(رض) او حضرت ابو عبیده(رض) حضرت ابوبکر صـدیق(رض) سـره بیعـت وکړ او له دې وروسته نورو خلکو هم له حضرت ابوبکر صدیق(رض) سره بیعت ته چمتو شول.

۲- دوه کاله او درې میاشتې یې خلافت وکړ.

۳- د حـضرت خالـد بـن ولیـد سـترې لاسـته راوړنـې عبـارت دي: د یوکـال دوو میاشتو په اوږدو کې یې د فرات د سیمو خلکك د اسلام پـه دیـن مـشرف کـړل. د یرموك د سیند په غاړه په هغه ځگړه کې چې له رومیانو سره یـې تـر سـره کـړه، سره له دې چې د مسلمانانو شمیر ډیر لږ و، بری یې تر لاسه کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اضافي معلومات:

خلافت یو ډول حکومت دی چې اسلامي نظام ته ځانګړی شوی دی. د اسلام خلیفه د شریعت د مقرراتو له مخې د مسلمانانو دیني او دنیوي چارې د قران کریم د احکامو او د اسلام د پیغمبر د احادیثو په رڼا کې پر مخ وړي.

د اسلام د خلیفه دنده یواځې په سیاست او حکومت کې نه تامیږي، بلکه د خلیفه ډیره مهمه دنده د ستر څښتن تعالی د بندګانو اصلاح، ارشاد او لارښوونه ده چې پدې برخه کې د ټولو معقولو ګټه پورته کړي. ټولنیز عدالت رامنځ ته کړي او د خلکو د سوکالۍ لپاره هڅه وکړي ، همدا رنګه خلیفه مکلفیت درلود چې د اسلام سپیڅلی دین دود کړي او د اسلامي نظام لمن په نړۍ کې وغزوي. ځکه چې په دې نړۍ کې خلیفه د مسلمانانو او په اخرت کې د الله (جل جلاله) په وړاندې مسوول او ځواب ورکوونکی دی.

منابع او مأخذونه:

- خلفای راشدین،
- تاریخ تمدن اسلام، جرجی زیدان،
- اصلی منبع: تاریخ طبري،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۳۹) لوست د تدريس لارښود پلان

د تدريس وخت (يو درسي ساعت)

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	
د لوست موضوع	حضرت عمر(رض)	
عمومي موخه	زده کوونکي دې د حضرت عمر فاروق(رض) د نسب، شخصيت، فتوحاتو او لاسته راوړنو سره بلد شي.	
موخې: - پوهنيزې(knowledge) - مهارتي(skill) - ذهنيتي(Attitude)	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسيږي: - د حضرت عمر فاروق(رض) د نسب په هکله به پوه شي، - د حضرت عمر فاروق(رض) د شخصيت په اړه به معلومات تر لاسه کړي، - د حضرت عمر فاروق(رض) د فتوحاتو او لاسته راوړنو په اړه به پوه شي، - د حضرت عمر فاروق(رض) د فتوحاتو او لاسته راوړنې تحليل او ارزونه به وکړای شي، - د ټولنيز عدالت د پلي کولو سرچينه به پيدا کړای شي.	
د تدريس چلندونه	تلفيقي ميتود(لکچر، مباحثه وي او پوښتنې او ځوابونه)	
د تدريس اړين توکي	تخته، تباشير، نقشې، کتاب او ...	
د ارزونې چلندونه	تقريري، تحريري، پروژه وي او مشاهده وي	وخت په دقيقو
د تدريس او زده کړې فعاليتونه او د انګيزې رامنځته کول	**لومړنی کړنې:** ۱- سلام اچول، ۲- له زده کوونکو سره روغبړ، ۳- د زده کوونکو د حاضرۍ اخيستل، ٤- له زده کوونکو سره پيژندګلوي او د ټولګي د وضعيت مشاهده کول، ٥- د تيرشوي لوست ارزونه، ٦- د تدريس د اړينو توکو چمتو کول ، **۷- د انګيزې را منځ ته کول:** - د سواليه جملې طرح کول، - او يا د تاريخي نقشې ښودل.	۱۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

<table>
<tr><th>مېنځني او وروستني فعاليتونه</th><th>د ښوونکي فعاليتونه</th><th>د زده کوونکو فعاليتونه</th><th>وخت په دقيقو</th></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td>- د لومړنيو فاليتونو سرته رسول او د انگيزې رامنځته کول،
- پر تخته باندې د سرليک ليکل،
- پر تخته باندې د مهمو مطلبونو ليکل،
- د لوست توضيح کول،
- له زده کوونکو څخه پوښتنې،
- پوښتنو ته ځواب ورکول،
- د ډله ييزو کارونو څارل،
- د لوست خلاصه کول او کره کتنه،
- له ټولگي څخه د باندې د دندو سپارل.</td><td>- په لومړنيو فعاليتونه کې گډون،
- د ښوونکي څرگندونو ته غوږ نيول او پام کول،
- په کتابچو کې د مهمو مطلبونو ياداشت نيسي،
- د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول،
- له ښوونکي څخه پوښتنې کول،
- په ډله ييزو کارونو کې فعالانه گډون،
- له ټولگي څخه بهر د فعاليتونو سرته رسول.</td><td>۸۰</td></tr>
<tr><td colspan="2">په ټولگي کې فعاليتونه:
د اسلام د خپرېدو په وخت کې او د عدالت په پلي کولو کې د حضرت عمر فاروق(رض) د خلافت ونډه د لوست په متن کې تشريح شوې ده، ورته دې رجوع وکړي.
د پوښتنو ځوابونه:
۱- د بعثت په شپږم کال د اسلام په دين مشرف شو.
۲- کله چې حضرت ابوبکر(رض) ناروغه شو، له خپلو اصحابوکرامو (مهاجرين او انصار) سره يې مشوره وکړه. په پايله کې ټولو اصحابو د دغې سپېڅلې او درنې دندې لپاره حضرت عمر(رض) وټاکه.
۳- حضرت عمر فاروق(رص) له لس کالو او پنځه مياشتې خلافت وروسته د هجرت په ۲۴ کال د ابو لولو په واسطه د شهادت لوړ مقام ده ته ورسيد.
له ټولگي څخه بهر فعاليت:
زده کوونکي کولای شي له درسي کتاب، د جومات له امام او نورو پوهو خلکو څخه د حضرت عمر(رض) د ژوند او عدالت په اړه معلومات راټول او په ټولگي يې وړاندې کړي.</td><td></td></tr>
</table>

اضافي معلومات:

د حضرت عمر فاروق(رض) د خلافت يوه مهمه پيښه د مسلمانانو لپاره د فلسطين فتح وه چې له يوځې پلوه (تبليغاتي) او د ډېر ارزښت وړ وه ځکه چې د اقصی جومات د مسلمانانو لومړی قبله په دې سيمه کې ده. د دې ارزښت له کبله حضرت عمر(رض) پخپله خوښه دې سيمې ته سفر وکړ او له مسيحيانو سره يې تړون لاسليک کړ او د دوی حقوقو ته يې درناوی وکړ. د شام او فلسطين خلکو چې کلونه يې د روم د امپراتورۍ لوړتيا او ښکلا ليدلې وه، نو کله چې د اسلام د سپاهيانو له ساده وضعې او د مسلمانانو د خليفه حضرت عمر فاروق(رض) له نرم رفتار سره مخامخ شول، حيران پاتې شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (٤٠) لوست د تدریس لاربنود پلان

د تدریس وخت (یو درسي ساعت)

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرح	
د لوست موضوع	حضرت عثمان(رض)	
عمومي موخه	زده کوونکي دې د حضرت عثمان له نسب، شخصیت، خلافت ته د رسیدو له خرنګوالي او لاسته راوړنو سره پیژندګلوي تر لاسه کړي.	
موخې: - پوهنیزې(knowledge) - مهارتي(skill) - ذهنيتي(Attitude)	زده کوونکي به د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي: - د حضرت عثمان(رض) د نسب په اړه به معلومات تر لاسه کړای شي، - خلافت ته د حضرت عثمان(رض) د رسیدو په څرنوالي به پوه شي، - د اسلام د فتوحاتو او پرمختګ په اړه به معلومات تر لاسه کړای شي، - خلافت ته د حضرت عثمان(رض) د رسیدو څرنګوالی به تحلیل کړای شي، - لاسته راوړنې به لړلیک کړای شي، - له سخاوتمندی څخه به لذت واخلي.	
د تدریس چلندونه	تلفیقي میتود(لکچر، مباحثه وې او پوښتنې او ځوابونه)	
د تدریس اړین توکي	تخته، تباشیر، نقشې، کتاب او ...	
د ارزونې چلندونه	تقریري، تحریري، پروژه وې او مشاهده وې	وخت په دقیقو
د تدریس او زده کړې فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول	**لومړنی کړنې:** ١- سلام اچول، ٢- له زده کوونکو سره روغبړ، ٣- د زده کوونکو د حاضرۍ اخیستل، ٤- له زده کوونکو سره پیژندګلوي او د ټولګي د وضعیت مشاهده کول، ٥- د تیرشوي لوست ارزونه، ٦- د تدریس د اړینو توکو چمتو کول ، **٧- د انګیزې را منځ ته کول،** - د سوالیه جملې طرح کول، - او یا د تاریخي نقشې ښودل.	١٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینځني او وروستني فعالیتونه	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	- د لومړنیو فالیتونو سرته رسول او د انګیزې رامنځته کول، - پر تخته باندې د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست توضیح کول، - له زده کوونکو څخه پوښتنې، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د ډله ییزو کارونو څارل، - د لوست خلاصه کول او کره کتنه، - له ټولګي څخه د باندې د دندو سپارل.	- په لومړنیو فعالیتونه کې ګډون، - د ښوونکي څرګندونو ته غوږ نیول او پام کول، - په کتابچو کې د مهمو مطلبونو یاداشت نیسي، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - له ښوونکي څخه پوښتنې کول، - په ډله ییزو کارونو کې فعالانه ګډون، - له ټولګي څخه بهر د فعالیتونو سرته رسول.	۸۰
	په ټولګي کې فعالیتونه: د اسلام د دریم خلیفه حضرت عثمان(رض) د ژوند او فتوحاتو په هکله د لوست متن کې معلومات ورکړل شوی دی. **د پوښتنو ځوابونه:** ۱- خلافت ته د حضرت عثمان(رض) د رسیدو څرنګوالی د لوست په متن کې تشریح شوی دی. ورته دې رجوع وکړي. ۲- فتح شوې سیمې په لوست کې توضیح شوې دي. ورته دې رجوع وکړي. ۳- د دولس کاله خلافت وروسته په ۳۶ هجري کال کې په شهادت ورسید. **له ټولګي څخه بهر فعالیت:** د حضرت عثمان(رض) د ژوند په اړه دې له کتاب، د مسجد له امام او نورو علماوو څخه معلومات تر لاسه کړي.		

اضافي معلومات:

حضرت عثمان له دې نه ویره او بیم درلود چې مبادا د قران عظیم الشان په قرائت کې اختلافات رامنځ ته شي او د الله کلام له نقصان سره مخامخ شي، نو ځکه یې امر وکړ، هغه مصحف چې د حضرت ابوبکر صدیق په وخت کې لیکل شوې و او د حضرت عمر(رض) لور بي بي حفصه سره موجود دي، له مخې دې څو نسخې ولیکل شي او اسلامي ښارونو ته ولیږدول شي او پخوانی نسخې دې وسوزول شي چې دا کار د حضرت عثمان(رض) له سترو کړونو څخه شمیرل کیږي.

د حضرت عثمان د خلافت په مهال په اسلامي پوځ کې بحري ځواک منځ ته راغی چې د قبرس په ټاپو کې یې بری ترلاسه او د قسطنطنیې د نیولو په فکر کې شول.

منابع او مأخذونه:

- خلفای راشدین،
- تاریخ تمدن اسلام، جرجی زیدان،
- اصلی منبع: تاریخ طبری،
- فتوح البلدان، بلاذری.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (٤١) لوست د تدريس لاربنود پلان

د تدريس وخت (يو درسي ساعت)

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرح	
د لوست موضوع	حضرت علی(رض)	
عمومي موخه	له حضرت علي(رض) د خلافت سره به پېژندګلوي پيدا کړي	
موخې: - پوهنيزې(knowledge) - مهارتي(skill) - ذهنيتي(Attitude)	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسيږي: - د حضرت علي(رض) نسب، به وپېژني، - خلافت ته د حضرت علي(رض) د رسيدو په څرنګوالي به پوه شي، - د صفين د جګړې د اختلاف لاملونو به تحليل کړای شي، - د اسلام د صدر له تاريخ سره به مينه پيدا کړي.	
د تدريس چلندونه	تلفيقي ميتود(لکچر، مباحثه وي او پوښتني او ځوابونه)	
د تدريس اړين توکي	تخته، تباشير، نقشې، کتاب او ...	
د ارزونې چلندونه	تقريري، تحريري، پروژه وي او مشاهده وي	وخت په دقيقو
د تدريس او زده کړې فعاليتونه او د انګيزې رامنځته کول	**لومړني کړنې:** ۱- سلام اچول، ۲- له زده کوونکو سره روغبړ، ۳- د زده کوونکو د حاضرۍ اخيستل، ٤- له زده کوونکو سره پېژندګلوي او د ټولګي د وضعيت مشاهده کول، ٥- د تيرشوي لوست ارزونه، ٦- د تدريس د اړينو توکو چمتو کول ، **٧- د انګيزې را منځ ته کول،** - د سواليه جملې طرح کول، - او يا د تاريخي نقشې ښودل.	۱۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینځني او وروستني فعالیتونه	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	- د لومړنیو فالیتونو سرته رسول او د انګیزې رامنځته کول، - پر تخته باندې د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست توضیح کول، - له زده کوونکو څخه پوښتنې، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د ډله ییزو کارونو ځارل، - د لوست خلاصه کول او کره کتنه، - له ټولګي څخه د باندې د دندو سپارل.	- په لومړنیو فعالیتونه کې ګډون، - د ښوونکي څرګندونو ته غوږ نیول او پام کول، - په کتابچو کې د مهمو مطلبونو یاداشت نیسي، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - له ښوونکي څخه پوښتنې کول، - په ډله ییزو کارونو کې فعالانه ګډون، - له ټولګي څخه بهر د فعالیتونو سرته رسول.	۸۰

په ټولګي کې فعالیتونه:

خلافت ته د حضرت علي(رض) د رسیدو څرنګوالی او د هغه د خلافت مهمې پیښې د لوست په متن کې توضیح شوي دي.

د پوښتنو ځوابونه:

۱- حضرت علي(رض) د ابوطالب زوی، د حضرت محمد(ص) زوم او د تره زوی دی.

۲- د حضرت علي(رض) او حضرت معاویه(رض) تر منځ جګړه په ۳۷ هـ کال کې پیښه شوې ده.

۳- د عبدالرحمن بن ملجم لخوا د هجرت په څلویښتم کال کې په شهادت ورسید.

له ټولګي څخه بهر فعالیت:

د حضرت علي(رض) د ژوند په اړه دې د مسجد له امام، او نورو دیني علماوو څخه معلومات تر لاسه کړي.

اضافي معلومات:

امیر المومنین حضرت علي (کرم الله وجهه) له بیعت اخیستلو وروسته خپل عاملان (والیان) اسلامي ولایتونو ته واستول. عثمان بن حنف یې بصرې ته، عماره بن شهاب یې کوفې ته، عبدالله بن عباس یې یمن ته، قیس بن سعد بن عباده، محمد بن ابی بکر او مالک اشتر یې یو د بل پسې مصر ته واستول او سهیل بن حنیف یې د شام د والي په توګه وټاکه. خو له دغو والیانو څخه هیڅ یو په خپل کار کې بریالیتوب تر لاسه نکړ ځکه چې په ټولو ښارونو کې اختلافات منځ ته راغلي وو.

منابع او مأخذونه:

- خلفای راشدین،
- اطلس تاریخ اسلامي،
- تاریخ تمدن اسلام، جرجی زیدان،
- تاریخ طبري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (٤٢) لوست د تدریس لاربنود پلان

د تدریس وخت (یو درسي ساعت)

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرح	
د لوست موضوع	د خلفای راشدین خلافتي دورې ته یوه کتنه	
عمومي موخه	د خلفای راشدین له سیاست او لاسته راوړونو سره د زده کوونکو پېژندګلوي.	
موخې: - پوهنیزې(knowledge) - مهارتي(skill) - ذهنیتي(Attitude)	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسېږي: - د خلفای راشدین سیاست به وپېژني، - د فتوحاتو په لاملونو باندې به پوه شي، - د خلفای راشدین د سیاست څرنګوالی به تحلیل، کړای شي، - د خلفای راشدین په وخت کې به د اسلام د فتوحاتو لاملونه تحلیل کړای شي، - د خلفای راشدین کړنې به د خپل ژوند سر مشق وګرځوي او له پایلو څخه به يې خوند واخلي.	
د تدریس چلندونه	تلفیقي میتود(لکچر، مباحثه وي او پوښتنې او ځوابونه)	
د تدریس اړین توکي	تخته، تباشیر، نقشې، کتاب او ...	
د ارزونې چلندونه	تقریري، تحریري، پروژه وي او مشاهده وي	وخت په دقیقو
د تدریس او زده کړې فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول	**لومړنی کړنې:** ١- سلام اچول، ٢- له زده کوونکو سره روغبړ، ٣- د زده کوونکو د حاضرۍ اخیستل، ٤- له زده کوونکو سره پېژندګلوي او د ټولګي د وضعیت مشاهده کول، ٥- د تیرشوي لوست ارزونه، ٦- د تدریس د اړینو توکو چمتو کول، **٧- د انګیزې را منځ ته کول،** - د سوالیه جملې طرح کول، - او یا د تاریخي نقشې ښودل.	١٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېنځني او وروستني فعاليتونه	د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	وخت په دقيقو
	- د لومړنيو فاليتونو سرته رسول او د انګيزې رامنځته کول، - پر تخته باندې د سرليک ليکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو ليکل، - د لوست توضيح کول، - له زده کوونکو څخه پوښتنې، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د ډله ييزو کارونو څارل، - د لوست خلاصه کول او کره کتنه، - له ټولګي څخه د باندې د دندو سپارل.	- په لومړنيو فعاليتونه کې ګډون، - د ښوونکي خرګندونو ته غوږ نيول او پام کول، - په کتابچو کې د مهمو مطلبونو ياداشت نيسي، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - له ښوونکي څخه پوښتنې کول، - په ډله ييزو کارونو کې فعالانه ګډون، - له ټولګي څخه بهر د فعاليتونو سرته رسول.	۸۰
	په ټولګي کې فعاليتونه: د خلفای راشدين شخصي ژوند او د هغوی کړنې د لوست په متن کې توضيح شوي دي. **د پوښتنو ځوابونه:** ۱- هغوی د الله(ج) او د خلکو د حقوقو له ضايع کيدو څخه په کلکه په ويره کې وو. د اخرت د ورځې له محاسبې څخه غافل نه وو، شان او دبدبه يې نه خوښوله. هر چا کولای شول چې هر ځای کې له هغوی سره کتنه وکړي. دارالخلافه يې مسجدونه، فرش يې پوزې او مانې هم دغه مسجدونه وو. ۲- د فتوحاتو د بري په هکله د لوست په متن کې توضيح ورکړل شوي ده. **له ټولګي څخه بهر فعاليت:** د خلفای راشدين د ژوند په اړه دې له کتابونو، د مسجد له امام او د استوګنې د ځای له علماوو څخه معلومات تر لاسه کړي.		

اضافي معلومات:

د خلفای راشدين د ځلانډې دورې څو ټکي:

- خلفا په ساده ژوند راغلل او ولاړل،
- د خلفای راشدين دربار دولتي او سلطنتي شان او شوکت نه درلود،
- خلفای راشدين ساده کالي اغوستل او د عادي وګړو غوندې په کوڅو او بازارو کې ګرځيدل،
- د خلفای راشدين حکومت د تقوا، پرهيزګاری او عدالت له مخې ټولو اسلامي دولتونو ته سرمشق او يوه بيلګه وه.
- خلفاوو له خلکو سره نيک رفتار کاوه،
- د خلفاوو خوراک د فقيرو او غريبو وګړو په شان و.

منابع او مأخذونه:

- خلفای راشدين،
- تاريخ تمدن اسلام، جرجی زيدان،
- تاريخ طبري،
- فتوح البلدان، بلاذري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (۴۳) لوست د تدریس لاربنود پلان

د تدریس مهال : دوه درسي ساعت (۹۰ دقیقې)

<table>
<tr><th>د مطلبونو سرلیکونه</th><th colspan="2">د مطلبونو شرح</th></tr>
<tr><td>د لوست موضوع</td><td colspan="2">امویان</td></tr>
<tr><td>عمومي موخې</td><td colspan="2">د امویانو واک ته رسیدو خرنګوالی او د هغوی نامتو اومرا</td></tr>
<tr><td>موخې:
- پوهنیزې(knowledge)
- مهارتي(skill)
- ذهنيتي(Attitude)</td><td colspan="2">زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیږي:
- زده کوونکي به د امویانو واک ته د رسیدو د خرنګوالي په اړه معلومات تر لاسه کړای شي،
- د ثاني خلیفه عمر بن عبدالعزیز ، د عدالت د خرنګوالي په اړه به پوه شي،
- د امویانو د ماتې لاملونه به تحلیل کړای شي،
- د امویانو د خلافت مهم او لوی ښارونه او مرکزونه به د نقشې په مخ وښودلی شي.</td></tr>
<tr><td>د تدریس چلندونه</td><td colspan="2">توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه يي.</td></tr>
<tr><td>د تدریس اړین توکي</td><td colspan="2">تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور......</td></tr>
<tr><td>د ارزونې چلندونه</td><td colspan="2">تقریري، تحریري، مشاهده يي، صنفي تست او داسې نور ......</td></tr>
<tr><td rowspan="2">د تدریس او زده کړې فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول</td><td rowspan="2">لومړنی فعالیتونه
سلام اچول، ستړی مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.

د انګیزې رامنځته کول:
د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.</td><td>وخت په دقیقو</td></tr>
<tr><td>لس دقیقې</td></tr>
</table>

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنـــــــی او وروستی کړنې	د ښوونکی فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخـــت په دقیقو
	- پـر تختـه بانـدې د لوسـت د سـرليک ليکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو ليکل، - د لوست تشريح او توضيح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ويشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوســت ارزونــه او د کــورنی دنــدې سپارل، - د تدريس په وخت کې ښه څارنه.	- د ښوونکي څرګندونو ته پام کول، - د لوســت پــه بهيــر کــې د مهمــو مطلبونو ياداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوســت او مهمــو مطلبونــو وړانــدې کول، - د ښــوونکي پوښــتنو تــه ځــواب ورکول، - پــه کــور او ټــولګي کــې د دنــدې سرته رسول، - د نظم او دسپلين رعايت کول.	پنځــــه ديــرش دقيقې

- **د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:**

۱- حضرت معاويه(رض) د ابو سفيان زوی او د حرب لمسی دی.

۲- د حضرت معاويه(رض) د خلافت په وخت کې د اسلامي فتوحاتو لمنې لويديځ لور ته تر هسپانيې او فرانسې او ختيځ خواته تر ترکستان، چين او هند پورې ورسيده.

۳- عمر بن عبدالعزيز د ثاني خليفه په نوم ياد شوی دی.

اضافي معلومات:

د حضرت رسول اکرم(ص) تر رحلت وروسته د هغه څلورو تنو اصحابو له عربستان څخه پر اسلامي نړۍ حکومت وکړ. تر راشده خلفاوو وروسته د اسلامي نړۍ واک امويانو ته چې لومړنی اسلامي لړۍ وه، ورسيده. امويان د مکې يوې بډايې او سوداګرې کورنۍ ته منسوب وو. د امويانو ځواکمنتيا د اومې ميلادي پيړۍ په دريمه لسيزه کې په سوريه کې د حضرت معاويه د حکومت په پيل سره شروع کيږي. حضرت معاويه د قبايلو په منځ او د مفتوحه هيوادونو په اړوند د روښانه سياست او ښه تدبير په درلودو سره او همدا رنګه له برياوو څخه په ګټې اخيستنې سره د عربو له ځواکمندو حکامو څخه په خپل عصر کې شميرل کيږي. نوموړی په څلويښتم هجري کال کې خليفه شو او د مسلمانانو مشری يې په غاړه واخيستله. د هغه ورته په مستقيمه او غير مستقيمه توګه تر ۱۳۲ هجري قمري کال چې له ۷۵۰ ميلادي ګتل سره سمون لري، له ټولو بدلونونو، پاځونونو او ستونزو سره سره په ډيره لويه نړۍ چې مسلمان اعراب يې فاتح وو، واکمني وکړه.

د زياتو معلوماتو لپاره دې لاندې مراجعو ته رجوع وشي:

- افغانستان در مسير تاريخ، غبار،
- هنر معماری اسلامي، داکتر لطيف قاسمي،
- تاريخ جوامع اسلامي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (٤٤) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : یو درسی ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلبونو سرلیکونه	د مطالبو شرح	
د لوست موضوع	د امویانو په وخت کې فرهنګي، اقتصادي، اداري او پوځي وضعیت	
عمومي موخې	د امویانو له اقتصادي، فرهنګي اداري او پوځي وضعیت سره پېژندګلوي.	
(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسېږي: - زده کوونکي به د امویانو داقتصادي او اداري وضعیت په اړه به معلومات تر لاسه کړای شي، - د امویانو د فرهنګي او پوځي وضعیت په اړه به معلومات ترلاسه کړای شي. - د امویانو د برياوو په لاملونو باندې به پوه شي، - د امویانو خدمتونه به لړلیک کړای شي، - د نقشې پر مخ به د امویانو مفتوحه سیمې په ګوته کړای شي، - له نقشو او اطلسونه څخه به ګټه پورته کړای شي.	
د تدریس لارې او طریقې	توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وې.	
مرستندویه او اړین درسي توکي	تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	
د ارزونې طریقې	تقریري، تحریري، مشاهده وې، صنفي تست او داسې نور ...	
لومړني فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول	**لومړني فعالیتونه:** سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل. **د انګیزې رامنځته کول:** د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یو په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	وخت په دقیقو لس دقیقې

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنـــــــی او وروستی کړنې	د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	وخت په دقيقو
	- پر تخته باندې د لوست د سرليك ليكل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو ليكل، - د لوست تشريح او توضيح، - په ډلو باندې د زده كوونكو ويشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب وركول، - د لوست ارزونه او د كورنۍ دندې سپارل، - د تدريس په وخت كې ښه څارنه.	- د ښوونكي خرګندونو ته پام كول، - د لوست په بهير كې د مهمو مطلبونو ياداشت، - په ټولګي كې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې كول، - د ښوونكي پوښتنو ته ځواب وركول، - په كور او ټولګي كې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلين رعايت كول.	پنځـــه ديـــرش دقيقې
	- **د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:** ۱- د امويانو په وخت كې د عشر، خمس او غنيمت په نوم ماليات له فتح شوو هيوادونو څخه د خلافت مركز ته ليږديدل. ۲- امويانو دمشق خپل پلازمينه تاكلې وه. ۳- امويانو د عامه ګټې اخستينې لپاره د ښارونه، پلونو روغتونونو او جوماتونو به جوړولو لاس پورې كړ. ۴- محمد بن قاسم كراچي او ملتان فتح كړل.		

اضافي معلومات:

امويانو د اسلامي نړۍ د راتلونكو بدلونونو لپاره كلك بنسټ كيښود. هغوی د خپلې پلازمينې دمشق او د بيزانس په وړاندې په بيلابيلو بريدونو سره، او د نږدې ختيځ د مسيحيانو د تاريخ په اړوند ډيره ښه پيژندګلوي درلوده هغوی پوهيدل چې د لويې امپراتورۍ واكداران دي او د امپراتورۍ د ختيځې سيمې، ډير غنايم د هغوی په واك كې وركړي دي.

سره له دې چې امويان ډير زيات په پوځي سوقياتو او د اسلامي حكومت په پراختيا كې بوخت وو او پدې وتوانيدل چې مراكش، المغرب په لويديځ، تركيه په شمال، سيستان او خراسان په ختيځ كې فتح كړي، خو بيا يې هم په سياسي، اقتصادي او فرهنګي برخو كې لاسته راوړنې درلودې. نوي ښارونه، كاروانسرايونه، حمامونه او جوماتونه جوړل شول. د بيلګې په توګه د كوفې، بصرې، قسطاط، مدينې، قبته الصخری او د وليد د جوماتونو څخه يادونه كولاى شو.

د امويانو د حكومت د پراختيا په ترڅ كې په مفتوحه سميو كې نوی ښارونه جوړشول، ښارونه د سوداګريزو مالونو د راكړې وركړې په مركزونو واوښتل، سوداګريز كاروانونه د اسيا، اروپا ، افريقا تر منځ په تګ راتګ كې وو، له ځمكو څخه د ماليات اخيستل، له سوداګريزو كاروانو څخه د تكسونو اخيستل او را ټولول د امويانو د حكومت په مالي ځواكمنتيا كې لويه ونډه درلوده چې د امپراتورۍ له ګوټ ګوټ څخه په نقدي او جنسي توګه د خلافت مركز ته راوړل كيدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډه دا چې کوم تمدن چې امویانو رامنځ ته کړ هغه د نړدې ختيځ د سنتونو او ارزښت سره د مسلمانانو د نوی دين او دولت د مقابلې او يوځای کيدو په پايله کې منځ ته راغی همدارنګه امويانو په نورو فرهنګي برخو هم پاملرنه وکړه لکه مسکوکات او ديوان سالاري، د عبدالملك خليفه په وخت کې اسلامي خاصه سکه له انځور پرته، خو په مذهبي کتيبې سره ضرب شوه. د دفتر او ديوان ژبه له يوناني څخه عربي ته واوښته.

د زياتو معلوماتو لپاره دې لاندې مراجعو ته رجوع وشي:

- افغانستان در مسير تاريخ، غبار،
- هنر معماری اسلامي، داکتر لطيف قاسمي،
- تاريخ جوامع اسلامي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (٤٥) لوست د تدريس لارښود پلان

د تدريس مهال : دوه درسي ساعت (۹۰ دقيقې)

<table>
<tr><th>د مطلبونو سرليكونه</th><th colspan="2">د مطلبونو شرح</th></tr>
<tr><td>د لوست موضوع</td><td colspan="2">عباسيان</td></tr>
<tr><td>عمومي موخې</td><td colspan="2">واك ته د عباسيانو د رسيدو څرنګوالى او د هغوى نامتو خلفا</td></tr>
<tr><td>(پوهنيزې، مهارتي او ذهنيتي) موخې</td><td colspan="2">زده كوونكي دې د لوست په پاى كې لاندې موخو ته ورسيږي:
- زده كوونكي به واك ته د عباسيانو د رسيدو د څرنګوالى په اړه معلومات تر لاسه كړي،
- د عباسيانو په دوره كې به د مامون الرشيد او هارون الرشيد ونډه چې د فرهنګ په وده كې يې درلوده پوه شي،
- د عباسيانو د اداري د پايښت او پرمختګ لاملونه به تحليل كړاى شي،
- په عباسي دوره كې به مهم تمدني مركزونه د نقشې پر مخ په ګوته كړاى شي.</td></tr>
<tr><td>د تدريس لارې او طريقې</td><td colspan="2">توضيحي، تشريحي، لكچر او مباحثه وي.</td></tr>
<tr><td>مرستندويه او اړين درسي توكي</td><td colspan="2">تخته، تباشير، ماركر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...</td></tr>
<tr><td>د ارزونې طريقې</td><td colspan="2">تقريري، تحريري، مشاهده وي، صنفي تست او داسې نور ...</td></tr>
<tr><td>لومړني فعاليتونه او د انګيزې رامنځته كول</td><td>لومړني فعاليتونه:
سلام اچول، ستړى مشي، د لوست د اړينو توكو چمتو كول، د تير لوست ارزونه او د حاضرۍ اخيستل.

د انګيزې رامنځته كول:
د لوست په اړوند د پوښتنو طرح كول، د نقشې او انځور ښودل او يا د يو په زړه پورې تاريخي مطلب وړاندې كول.</td><td>وخت په دقيقو
لس دقيقې</td></tr>
</table>

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنۍ او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	- پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه.	- د ښوونکي څرګندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځه دیرش دقیقې
	- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه: ۱- عباسي خلیفه امین د مامون الرشید په امر ووژل شو. ۲- د عباسي کورنۍ وروستنۍ خلیفه مستعصم باالله د چنګیز د لمسی (هلاکو) لخوا ووژل شو. ۳- د مامون الرشید د خلافت په وخت کې علومو ته او په ځانګړې توګه طب، ریاضیاتو، فلسفي، ادب او منطق ته ډېره پاملرنه شوې وه. ۴- عباسي خلیفه منصور په ۱۶۹ هـ ق کال کې وفات شو.		

اضافي معلومات:

د اموي حکومت د سقوط لاملونه هغه شورشونه او پاڅونونه وو چې په عراق او د اسلامي امپراتورۍ په نورو برخو کې رامنځ ته شول. سره له دې چې امویانو په پیل کې وکړای شول د تشویق او امتیازاتو په ورکولو سره پر اوضاع مسلط شي، خو په ۱۲۵ هـ ق کال کې چې له ۷۴۷ میلادي کال سره سمون لري، د اسلامي امپراتورۍ د ټولو ناراضي ډلو لویه سازمان بندي او شورشونه په خراسان کې د یو ستر پاڅون موجب شول.

په خراسان کې د تحرکاتو له پیل سره سم د ابو مسلم خراساني تر مشرۍ لاندې پاڅون منځ ته راغی او د دغه پاڅون په پایله کې اموي شهزاده ګان یو په بل پسې له منځ ولاړل او وروستی اموي خلیفه مروان حمار هم ووژل شو. او خلافت له امویانو څخه عباسیانو ته ولیږدول شو.

د عباسیانو خلافت په رسمي توګه تر ۶۵۶هـ ق / ۱۲۵۸ میلادي کال پورې دوام وکړ او هم په دغه کال بغداد د مغولانو لاسته ورغی.

د زیاتو معلوماتو لپاره دې لاندې مراجعو ته رجوع وشي:

- افغانستان در مسیر تاریخ، غبار،
- هنر معماری اسلامي، داکتر لطیف قاسمي،
- تاریخ جوامع اسلامي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (٤٦) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرح	
د لوست موضوع	د عباسیانو د عصر سیاسي، اداري او فرهنګي و ضعیت.	
عمومي موخې	د عباسیانو د عصر د سیاسي ادراي او فرهنګي وضعیت سره پېژنګلوي.	
(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې	زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسېږي: - زده کوونکي به د عباسیانو د دورې دسیاسي او اقتصادي وضعیت په اړه معلومات تر لاسه کړای شي، - د فرهنګي او اداري وضعیت په اړه به معلومات تر لاسه کړای شي، - د عباسیانو د عصر د فرهنګي او پرمختګ لاملونه به تحلیل کړای شي، - د مامون الرشید مهم خدمتونو به فهرست کړای شي، - د عباسیان په اداره او اداري جوړښت باندې به پوه شي، - مهم سوداګریز مرکزونه به د نقشې پرمخ وښودلی شي.	
د تدریس لارې او طریقې	توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.	
مرستندویه او اړین درسي توکي	تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	
د ارزونې طریقې	تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفي تست او داسې نور ...	
لومړنې فعالیتونه او د انګیزې رامنځته کول	**لومړني فعالیتونه:** سلام اچول، ستړی مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل. **د انګیزې رامنځته کول:** د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یو په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	**وخت په دقیقو** لس دقیقې

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځنۍ او وروستۍ کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	– پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، – پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، – د لوست تشریح او توضیح، – په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، – پوښتنو ته ځواب ورکول، – د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، – د تدریس په وخت کې ښه خارنه.	– د ښوونکي څرګندونو ته پام کول، – د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، – په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، – د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، – په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، – د نظم او دسپلین رعایت کول.	پنځه دیرش دقیقې
	– د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه : ۱– د بصرې، کوفې، قاهرې، قیروان، مروې، رې، بخارا او نیشاپور ښارونه د اسلامي تمدن له مرکزونو څخه شمیرل کیدل. ۲– د مامون الرشید د خلافت په وخت کې د ریاضي، الجبر په برخه کې زیات پر مختګونه شوي وو. ۳– د عباسیانو د خلافت په وخت کې او په ځانګړې توګه د هارون الرشید په حکومت کې د نړۍ د یو شمیر هیوادونو، لکه: چین، هند، فرانسې او یونان سره دیپلوماتیکي اړیکي ټینګې شوې او د سفیرانو په لیږدولو یې اقدام وکړ.		

اضافي معلومات:

عباسي دولت د اسلامي حکومت د واک لاندې سیمې او د هغوی د اوسیدونکو په اړوند د امویانو بر عکس پالیسي او رویه غوره کړه. له اعیانو او اشرافو سره یې له نرمښت او مدارا څخه کار واخیست او د هغوی ګټې یې په سیاسي او اقتصادي حاکمیت کې په پام کې ونیولې، نو همدا علت و چې عباسیانو تر امویانو زیات عمر وکړ.

د یادونې وړ ده چې د عباسیانو د اداري په ټینګښت کې د خراسان خلکو (افغانستان) ډیره ونډه درلوده چې کولای شو له برمکي کورنۍ څخه یادونه وکړو. دغې کورنۍ د هارون الرشید حکومت د خپل کمال او پرمختګ لوړېوړ ته ورساوه. یحیی برمکي یو مدبر انسان و چې هارون الرشید هغه ته د پلار خطاب کاوه او د خپل وزیر په توګه یې وټاکه. په همدې توګه د یحیی زامنو په بغداد کې لوی منصبونو ته رسیدلي وو، جعفر بن یحیی د هارون الرشید وزیر شو. فضل بن یحیی د خراسان د ولایت مقام ته ورسید. دې کورنۍ اولس کاله د بغداد د خلافت ټولې چارې په خپل لاس کې اخیستې وې او دې منورې کورنۍ ډیر اثار له هندي، پهلوي او یوناني ژبو څخه په عربي ژبه وژباړل.

د دریمې پیړۍ په وروستیو او د څلورمې هجري پیړۍ په لومړیو کې عباسي خلافت د خپلې د ودې او پرمختګ پړاوونه ووهل. په ظاهري توګه د افریقې په شمال، مصر او خراسان کې ځینو کورنیو خپلواکي تر لاسه کړه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

مذهبي وحدت منځ ته راغی د پانګې د راټولیدو له امله سوداګری او کرنې وده او پر مختګ وکړ. ښارونه یو له بل سره وصل، او پرعایداتو باندې مالیات وضع شول. ښارونه، کاروانسرایونه، حمامونه، مانۍ ګانې او جوماتونه جوړ شول چې د بیلګې په توګه د بغداد منصور، رقه، سامرا او مصر د ښارونو نوم اخیستلای شو.

د الازهر، قیروان، المالك، ابن طولون او ابو دلف جوماتونه هم جوړ شول، د معماری له نظره دعباسیانو دوره د امویانو په څیر له تنوع څخه برخمنه او د پام وړ وه. سربیره پر آجری تزئین او قوسونو کولای شو د نقاشي منبت کاری، ګچبری او سفالګری څخه یادونه وکړو.

د زیاتو معلوماتو لپاره دې لاندې مراجعو ته رجوع وشي:

- افغانستان در مسیر تاریخ، غبار،
- هنر معماری اسلامي، داکتر لطیف قاسمي،
- تاریخ جوامع اسلامي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library